

TURİZM

Çalışmaları

Dergisi

Journal of Tourism Studies

7 01%ZG5 M=9Z5 F5 @? ' &\$%

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
BEYPAZARI MESLEK YÜKSEKOKULU

TURİZM ÇALIŞMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF TOURISM STUDIES

BİLİMSEL HAKEMLİ DERGİ

ARALIK 2019
CİLT / VOLUME: 1
SAYI / ISSIE: 1

Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu Turizm Çalışmaları Dergisi bilimsel hakemli bir dergidir.
Yılda iki kez, bahar (Haziran) ve güz (Aralık) döneminde yayımlanan derginin dili Türkçe ve İngilizce'dir.
Dergide yayımlanan yazıların bilimsel, etik ve hukuki sorumluluğu sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.
Yazılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

•••

Journal of Tourism Studies is a scientific refereed journal published in Turkish and English twice a year by
The Beypazarı Vocational School of Ankara University.
All views expressed in this journal are those of authors and do not necessarily represent the views of and should
not be attributed to The Beypazarı Vocational School of Ankara University.

Sahibi/Owner

Prof. Dr. Timur GÜLTEKİN
Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu Adına, Müdür

Editör/Editor

Dr. Öğr. Üyesi Özgür GÜLDÜ

Editör Yardımcısı/Assistant Editor

Dr. Öğr. Üyesi Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI

Yayın Kurulu / Editorial Board

Öğr. Gör. Dr. Azade Özlem ÇALIK
Öğr. Gör. Zeynep Sıla ÖZŞEN
Öğr. Gör. İsmail KARAKUŞ
Öğr. Gör. Gül Seçil TAHMAZ
Öğr. Gör. Emir Hilmi ÜNER
Öğr. Gör. Behiyenur ÜNAL
Öğr. Gör. Fuat ATASOY
Öğr. Gör. Eda SELİMOĞLU

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Galip AKIN (Yozgat Bozok Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin ARASLI (Doğu Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal BİRDİR (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Mahmut DEMİR (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)
Prof. Dr. Pars ŞAHBAZ (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Umut AVCI (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Zafer ÖTER (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)
Doç. Dr. Duygu EREN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Emrah ÖZKUL (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Meryem BULUT (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa AKSOY (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Sevdâ BİRDİR (Mersin Üniversitesi)
Doç. Dr. Tolga BOZKURT (Ankara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Afife Başak OK (Ankara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Georgina KARADAŞ (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Nehir VAROL (Ankara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Tolga UZUN (Karabük Üniversitesi)

Adres/Address

Milli Egemenlik Caddesi Gazi Paşa Mahallesi No: 226
06730 Beypazarı / ANKARA

İletişim/ Communication

tucade@ankara.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tucade>

İçindekiler/Contents

Editörden...

Makaleler/Articles

1

Galip AKIN
Esra BALIKÇI
Selman TEMİZ
Ozan ATSIZ

Yozgat'ın Alternatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması

Determining The Potential of Alternative Tourism in Yozgat

17

Özgür GÜLDÜ

Konaklama İşletmesi Çalışanlarının Algıladıkları Sosyal Desteğin İşe Bağlılık Düzeylerine Etkisi: Uzlaşabilirlik Kişilik Özelliğinin Aracılık Rolü

The Effect of Perceived Social Support on Job Involvement Levels of Hospitality Industry Employees: Mediation Role of Agreeableness Personality Trait

29

Sevgi GÜNEY

Turizmde Psikososyal Bileşenler: Yerel Halkın Algı, Tutum ve Davranışları

Tourism Psychosocial Components: Perceptions, Attitudes And Behaviors of The Local People

37

Filiz ÇETİNKAYA
KARAFKI

Tarihi Dönemler İçinde Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenişine Genel Bir Bakış

An Overview of The Physical And Cultural Shaping of Nigde City In Historical Periods

43

Zeynep Sıla ÖZŞEN

Turizm Öğrencilerinin Kariyer Geleceği Algılarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi

An Investigation of Tourism Students' Affecting Factors in Perception of Career Future

Editörden...

Toplumsal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkileri nedeniyle turizm günümüzde disiplinlerarası bir alan olarak nitelendirilmektedir. Turizmin disiplinlerarası bir alan olarak incelenmesi, turizmin alanındaki gelişmelerin ve sorunların çok yönlü ve farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamdan hareketle Turizm Çalışmaları Dergisi farklı disiplinlerden (arkeoloji, coğrafya, gastronomi, hukuk, iktisat, iletişim, insan kaynakları yönetimi, kültürel miras, mimarlık, sanat tarihi, sosyal antropoloji, sosyoloji vd) turizmi çalışma alanı olarak kabul eden bilim insanlarına akademik bir platform sunmayı amaçlamaktadır. Bu noktada, yazım dili Türkçe ve İngilizce olan dergimizin yılda iki kez, açık erişimli elektronik bir dergi olarak yayın hayatına başlamasının onur ve gururunu sizlerle paylaşmaktan büyük bir mutluluk duyduğumu belirtmek isterim.

Turizm Çalışmaları Dergisi'nde, bilimsel alanyazını nesnel bakış açısıyla ele alan, bilimsel yöntemlere dayanarak turizm alanındaki gelişmelere ve sorunlara ölçümlenebilir ve uygulanabilir öneriler geliştiren, görgül ve derleme türü yazılara yer vermeyi amaçlamaktayız. Bu kapsamda ilk sayımızda;

- *Yozgat'ın Alternatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması*
- *Konaklama İşletmesi Çalışanlarının Algıladıkları Sosyal Desteğin İşe Bağlılık Düzeylerine Etkisi: Uzlaşabilirlik Kişilik Özelliğinin Aracılık Rolü*
- *Turizmde Psikososyal Bileşenler: Yerel Halkın Algı, Tutum ve Davranışları*
- *Tarihi Dönemler İçinde Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenişine Genel Bir Bakış*
- *Turizm Öğrencilerinin Kariyer Geleceği Algılarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*

başlıklı, turizmin disiplinlerarası bir alan olduğunu gösteren farklı alanlardaki çalışmalara yer verdik. İlk sayımızı yayımlamamıza destek olan değerli yazarlarımıza ve hakemlerimize katkıları için teşekkür ederim. Her disiplinden turizmi çalışma alanı olarak kabul eden bilim insanlarını da Turizm Çalışmaları Dergisi'ne katkıda bulunmaya davet ediyorum.

Turizm alanında bir dergi yayımlama düşüncesi ilk ortaya çıktığı andan itibaren, desteklerini esirgemeyen Beypazarı Meslek Yüksekokulu Müdürü Prof.Dr. Timur Gültekin'e, akademik bilimsel bir dergiyi yayın hayatına kazandırma coşkusunu ve zorluklarını benimle paylaşan editör yardımcısı Dr.Öğr.Üyesi Filiz Çetinkaya Karafakı'ya ve Öğr.Gör. Zeynep Sıla Özşen'e teşekkür eder, dergimizin başarılı bir başlangıç yaparak akademik dünyaya katkılarının sürekli olmasını dilerim.

Dr.Öğr.Üyesi Özgür GÜLDÜ

Editör

Yozgat'ın Alternatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması*

Determining The Potential of Alternative Tourism in Yozgat

Galip AKIN^{1†}, Esra BALIKÇI², Selman TEMİZ³, Ozan ATSIZ⁴

¹ Prof. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

² Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi Turizm Fakültesi

³ Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Turizm Fakültesi

⁴ Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Turizm Fakültesi

Öz: Globalleşen ve nüfusu hızla artan dünyada her ülke var olan potansiyellerini en rasyonel ve uygun şekilde değerlendirip, sektörler arasında entegrasyonu ve sürdürülebilirliklerini ön planda tutarak, sosyoekonomik, kültürel ve teknolojik açıdan geliştirme çabası içindedir. Türkiye'de turizm sektörü içinde yer alan ve önemli bir potansiyele sahip olan alternatif turizmi harekete geçirerek başta sosyoekonomik kalkınma olmak üzere her yönden kalkınmayı hedeflemektedir. Dünyada meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişme ve değişimleri zamanında ve yerinde alabilen ülkeler ileri konumlara ulaşabilirler.

Özellikle 1970'li yılların başından itibaren hava, su, toprak, görüntü ve gürültü kirlenmesi olmayan bölgelerde ülkeler alternatif turizm tercihlerini ön plana çıkarmaya başlamışlardır. Alternatif turizm, gelişmemiş ya da sanayinin gelişmesine uygun olmayan bölgelerde, sosyal dengesizlikleri ortadan kaldırarak, göçü ve işsizliği de büyük ölçüde önler. Alternatif turizm, bölge insanının sağlık ve dinçliğini koruyarak bedensel, ruhsal, bilişsel ve sosyal yönlerden güçlendirerek, halkın başarı ve motivasyonunu artırır. Ayrıca doğal, tarihi, arkeolojik alanlar ile yapıların korunmasında ve halkın bilinçlenmesini sağlar.

Bu çalışmada, Yozgat'ın sahip olduğu alternatif turizm potansiyeli ile bölgesel kalkınmaya etkileri değerlendirilecektir. Öte yandan Yozgat'ın merkez ilçesi dâhil 14 ilçesinde yapılan alan araştırması ile bu konuda yapılmış araştırmalar da dikkate alınarak, SWOT Analizi ve yerel paydaşlarla yüzyüze derinlemesine görüşme tekniğiyle nitel araştırma yöntemiyle değerlendirilerek Yozgat'ın önemli alternatif turizm potansiyeline sahip olduğu gerçeğine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Alternatif turizm, Yozgat, sosyoekonomi, turizm çeşitleri

Abstract: In a globalizing and rapidly growing world, each country seeks to develop its existing potentials from the socio-economic, cultural and technology point of view in most rational and appropriate way by prioritizing integration and sustainability among the sectors. Alternative tourism with a significant potential is situated within the tourism sector in Turkey should be triggered for specifically socio-economic development as well as considerable progress in all aspects. Countries that can take the economic, social, cultural and technological developments and changes in the world in time and on the spot can reach advanced situations.

Especially since the beginning of the 1970s, countries have started to emphasize alternative tourism preferences in regions where air, water, soil, visual and noise pollution are not seen. Alternative tourism also prevents immigration and unemployment to a great extent by eliminating social imbalances in undeveloped or unsuitable areas for industrial development. Alternative tourism enhances the success and motivation of the people by preserving the health and vigor

* Bu makale, Yozgat Bozok Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü ve ORAN (Orta Anadolu Kalkınma Ajansı) tarafından desteklenmiştir.

† İlgili yazar/Corresponding author: Prof. Dr Galip AKIN, galip.akin@yobu.edu.tr

of the people of the region, strengthening them in physical, mental, cognitive and social aspects. In addition, public awareness is raised for the protection of natural, historical, archaeological sites and structures.

In this study, the alternative tourism potential of Yozgat and its effects on regional development will be evaluated. On the other hand, by taking into consideration the field research conducted in 14 districts including the central district of Yozgat and the researches carried out on this subject, the fact that Yozgat has significant alternative tourism potential has been reached by evaluating with SWOT Analysis and qualitative research method with face to face interviews with local stakeholders.

Keywords: Alternative tourism, Yozgat, socioeconomy, tourism types

1. Giriş

Her ülke sahip olduğu potansiyellerine en iyi şekilde değerlendirerek sosyoekonomik kalkınmayı hedefler. Ancak bunu başarabilmesinin ön koşulu var olan potansiyellerin titizlikle gözlemlenip, gerekli araştırmaların ortaya konulmasıyla mümkündür. Ülkelerin sahip olduğu tarım, hayvancılık, sanayi ve turizm gibi sektörler bakımından farklı potansiyellere sahip olduğunu görüyoruz (Ünlüöner, 2017, s.467; Keleş, 2017, s, 64).

Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel, arkeolojik ve doğal zenginlikleri ile dünyanın önde gelen turizm ülkelerinden biri konumundadır. Türkiye'nin sahip olduğu turizm potansiyeli ile, turizm sektöründe önde gelen ülkelerle rekabet edebilmesi için, varolan deniz (kıyı) turizmini daha ileriye götürmesi ve alternatif turizm faaliyetlerine bir an önce daha etkin bir şekilde yönelmesi gerekmektedir (Ersoy ve diğerleri, 2018; Albayrak, 2013).

Dünya da son zamanlarda meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler sonucu diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de müşterilerin beklenti, talep ve tercihlerinde önemli değişmelerin olduğu gözlenmektedir. Kentlerin aşırı kalabalıklaşması, çevre kirlenmesi, çarpık kentleşme, iş yükü gibi nedenlerle insanlar, doğa özlemini giderecek alternatif turizm çeşitlerini tercih etmeye başlamışlardır. Dinlenme, bozulmamış doğa ile farklı kültürlerden insanlarla karşılaşmak gibi nedenlerle başka ülke, bölge, doğa ve yerleşim alanlarını içeren turizm çeşitleri ve aktivitelerini tercih etmeye başlamıştır (Keleş, 2017, s. 64; Gürkan ve Çimke, 2017, s.7).

Doğada 1970'li yıllardan itibaren başlayan çevre kirlenmesi ve bunun sonucu yaşam alanlarının bozulması, birçok sağlık sorunlarının görülmesiyle çeşitli sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece tahrip edilmemiş doğal çevrenin öneminin anlaşılması ve buna yönelik bilinçlendirme çabalarının hız kazanması sonucunda doğal, tarihi ve kültürel değerlerini korumaya çalışan, saygı duyan ve önemini kavrayan insanların sayısı artmıştır. Boş zamanlarını doğası bozulmadan temiz kalmış alanlarda geçirmek isteyen insanların, zamanla sayıları artmıştır. Bunun sonucunda ise doğa, kırsal, köy, fotosafari, kamp, yayla, çiftlik, sağlık, spor ve kış turizmi gibi alternatif turizm sektörlerinde önemli gelişme ve yaygınlaşma görülmeye başlamıştır. Yapılan bilimsel çalışmalarda alternatif turizm sektörünün, yörede iş imkânlarını artırdığını, göçü belli ölçüde önlendiğini ve halkın sosyoekonomik düzeyini yükselterek doğal alanlar ile tarihi, kültürel ve arkeolojik yapı ve alanların bilinçli korunması ve gelişmesine olumlu katkılar sağladığı anlaşılmıştır (Ersoy, 2017, s. 651; İstanbullu Dinçer ve diğerleri, 2017).

Alternatif turizm sektörü bir bölgede hatta ülke bazında dengeli ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi ve bölge halkının bundan önemli ölçüde gelir sağlanmasıyla, ekonomik ve sosyal dengesizlikleri ortadan kaldıran bir sektör haline gelmektedir. Bu hali ile alternatif turizm, gelişmemiş veya sanayinin gelişmesine uygun olmayan bölgelerde önemli yatırım imkânı üstlenerek, kırsal bölgenin kalkınmasında temel rol alma gücüne sahip olabilir (İstanbullu Dinçer ve diğerleri, 2017, s. 73; Albayrak, 2013).

Bütün bunların yanında hava, su, toprak, gürültü ve görüntü kirliliğinin önlenmesinde alternatif turizm etkin rol oynar. Ayrıca yörede yaşayan insanların sağlık ve dinçliğinin korunmasının mutlu ve uzun ömürlü olmalarına, yaşam kalitesinin yükselmesinde gözardı edilemeyecek kadar etkili olur. Alternatif turizm aynı zamanda tarım, hayvancılık, el sanatları, konaklama, ulaşım, gastronomi hatta sanayi sektörleri arasında entegrasyonun değerinin görülmesi ve sürdürülebilirliklerinin ne kadar önemli olduğunun anlaşılmasına katkı sağlar. Sağlığı, dinçliği ve yaşam kalitesi yüksek olan bireylerin, motivasyonu yüksek olacağından başarı ve iş memnuniyeti de o oranda artacaktır (Çevik ve diğerleri, 2017; Akın, 2017).

Bu çalışmada alternatif turizmin sahip olduğu çeşitli potansiyelleri giriş bölümünde verdikten sonra, turizmin ülke ve bölgesel kalkınmaya etkileri, alternatif turizmin özellikleri ve yararları açıklanmıştır. Ayrıca, Yozgat'ın ilçelerinde yapılan alan araştırması ve yüzyüze görüşme yöntemi ile bu konuda yapılmış çeşitli kaynaklardan ele edilen veriler doğrultusunda, sahip olunan alternatif turizm potansiyeli SWOT Analizi ile değerlendirilerek, güçlü ve zayıf yönleri ile karşılaşılabilecek tehditler ve fırsatlar ortaya konularak her ilçede yapılabilecek alternatif turizm çeşitleri tablo halinde verilmiştir. Çalışma neticesinde elde edilen bulgular sonuç bölümünde tartışılarak sunulmuştur.

2. Kavramsal Değerlendirme

Alternatif Turizm Türleri ve Yararları

Fransızca kökenli bir kelime olan turizm, dinlenme, eğlenme, tanıma, görme, bilgi ve görgü artırma, sportif aktivitelerde bulunma amacıyla yapılan gezi anlamındadır (Kozak, Kozak, & Kozak, 2015). Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizmi; "Kişilerin ikamet ettiği yer dışındaki bir yere bir yılı aşmamak üzere, boş zaman değerlendirme, iş veya diğer benzeri amaçlarla yaptıkları seyahat ve konaklama aktiviteleri" olarak tanımlamaktadır. Alternatif turizm kavramı ise, geçmişten günümüze değin ortaçağ yolculuklarından ve grand tur kapsamında düzenlenen gezilerden günümüze kadar turizmde popüler olan fakat turizme yönelik kalkınma planlarında son yıllarda değinilen bir kavram olarak, ilgili alanda yerini almaya başlamıştır (Weaver, 2006; Albayrak, 2013)

Albayrak (2013), alternatif turizm kavramının son yıllardaki gelişimini ve destinasyonlar tarafından benimsenmesini, farklılaşan turizm deneyimleri sağlamak için ilgili destinasyonda gerekli imkânları geliştirmek ve destinasyonun sahip olduğu potansiyeli daha etkin kullanarak ekonomik, sosyal ve kültürel kazanımların artırılması amacına bağlamaktadır. Ülkemizde beş yılda bir hazırlanan kalkınma planlarında ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan turizm stratejilerinde, mevsimsel yayılmaya katkı sağlayacağı için alternatif turizm alanındaki turizm çeşitliliğinin artırılması ve yaygınlaştırılmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Alternatif turizm, "kitle turizminin olumsuz etkilerini azaltan ve turizm gelirlerinin dengeli ve yerel halka öncelik verecek şekilde dağıtarak refah seviyelerinin yükselmesine katkıda bulunan, turizmden gelir akışını daha geniş zaman ve kesimlere yayan turistik ürün ve hizmetler içeren turizm çeşidi" olarak tanımlanmaktadır (Kozak ve Bahçe, 2012).

Alternatif turizmin, turizm destinasyonları açısından birçok yararı bulunmaktadır. Bu yararların başlıcalarını şöyle sıralamak mümkündür (Çelik, 2018; Albayrak, 2013);

- Alternatif turizm, geleneksel kitle turizmine kıyasla nüfusun dengeli ve sağlıklı bir şekilde planlamasına katkı sunar. Ayrıca, bölgede göçün dengeli ve istikrarlı bir şekilde düzenlenmesini sağlar.
- Alternatif turizme katılan turistlerin sosyodemografik özellikleri (eğitim, gelir düzeyi, harcama düzeyi) yüksek olup, bölgede araştırma yapmayı seven, keşfetmeye merak duyan ve yerel halkın sahip olduğu kültürel değerlere yakından ilgi duyan bireylerin katılım gösterdiği bir turizm

faaliyettir. Bu kapsamda, bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlere saygı duyarak korunmasına katkıda bulunurlar.

- Kültürel faaliyetler daha baskın olup, mevsimsel açıdan bütün yıla yayılmasına katkıda bulunur.
- Alternatif turizm, sahip olduğu öğrenme, sosyal ve kültürel faaliyet odaklı bir turizm aktivitesi olduğundan daha istikrarlı bir planlamaya sahiptir.
- Alternatif turizm, kitle turizmine kıyasla turizm talebi açısından destinasyonda gelişen olumsuz olaylardan daha az etkilenmektedir.
- Turist profili çeşitlilik gösterir.
- Zaman ve mekâna bağlı olmayıp süreklilik gösteren turizm faaliyetidir.
- İstihdam alanları yaratarak turizmin on iki aya yayılmasına katkıda bulunur.
- Kullanılan doğal ve kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunur.
- Ülkeleri bütün özellikleriyle tanıtarak, turist çekmeyi sağlar.
- Bölgeye yüksek katma değer sağlar.
- Turizm değerlerinin küresel düzeyde yok olmasını engeller.

Ülkemizde ekolojik çiftlikler (Kılıç ve Kurnaz, 2010), kültür turizmi (Uygur ve Baykan, 2007), jeolojik miras alanları (Yeşil ve diğerleri, 2008), kırsal turizm ve gastronomi turizmi (Deveci ve diğerleri, 2013), su kaynaklarının kırsal kalkınmada kullanımı (Balıkçı ve diğerleri, 2018), inanç turizmi (Sargın, 2006), jeotermal alanlar (Akın, 2016), sportif olta balıkçılığı (Dinçer ve diğerleri, 2017) ve golf turizmi (Çetin, 2008) gibi çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Ayrıca, alternatif turizmin kongre turizmi, spor turizmi, macera turizmi, eko turizm, termal turizm ve gençlik turizmi gibi turizm çeşitlerini kapsayan geniş bir alana sahip olduğu bilinmektedir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002). Öte yandan, Yozgat ilinde alternatif turizm kapsamında yapılan çalışmalar incelendiğinde, yaşlı turizmi (Gürkan ve Çimke, 2017), termal turizm (Sarkım, 2017; Akarsu ve Akça, 2017), doğa temelli turizm (Koç ve diğerleri, 2017; Atasoy, 2017; Summers ve diğerleri, 2017; Özbayoğlu, 2017), kırsal turizm (Ermettin, 2017) ve inanç turizmi (Sağiroğlu ve Yavuz, 2017) gibi alanlarda kavramsal çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri

Turizm sektörü, bölgesel kalkınma, tarım, hayvancılık, el sanatları, ulaşım, konaklama ve gastronomi gibi diğer sektörlerin de gelişimi için tetikleyici bir role sahiptir. Bir ülkenin, bölgenin, sosyal birliğini ve bölgelerarası dengesizlikleri azaltarak gelişmelerini sağlayarak kalkınmalarında, alternatif turizmin etkisi tartışılmaz niteliktedir. (İstanbulu Dinçer ve diğerleri, 2017; s: 75; Yıldız, 2007; s. 216). Alternatif turizm sektörü sayesinde ülkenin ve bölgenin başta ekonomisine yeni kaynaklar sağlanacak, yeni iş imkânları ile istihdam olanakları doğacaktır. Bu sayede bölgedeki diğer sektörlerde meydana gelen gelişme ve ilerlemeler, bölgenin gelir düzeyinin artmasını sağlayacaktır. Böylece ülke içindeki gelişmişlik farklılıkları da ortadan kalkacaktır. Kırsal bölgenin turistik destinasyon olması turist ziyaretinin artmaya başlamasıyla birlikte yerel halkın, normal koşullarda elde edemeyecekleri ekonomik, sosyal, sağlık gibi imkanlara kavuşmasını sağlayacaktır. Alternatif turizm sayesinde çarpık kentleşme yavaş yavaş önlenerek, ulaşım, konaklama, el sanatları, gastronomi, sağlık hatta sanayi sektörlerinde gelişmeler artacaktır. Kültürel, doğa ve arkeolojik alanların değeri ve önemi yerel halk tarafından daha iyi anlaşılacak bunların korunmaları, bakımları yapılar hale gelecektir (Çatalbaş, 2016).

Turizm sektörü yapısı itibarıyla büyük ölçüde sermaye yatırımlarına gerek duyan bir sektördür. Bununla birlikte, turizm sektörünün bir kolu olan Alternatif turizmin birçok alt kolu, büyük sermaye gerektirmeyen bir sektördür. Ancak yerel halk, kamu, yerel yetkililer ile sivil toplum örgütleri ve kuruluşların, turizm konusundaki ilgisizliği, bilgisizliği, çekinceleri, kaliteli personel yokluğu gibi nedenler ve yeterli desteğin olmaması alternatif turizm girişimi ve gelişimine büyük ölçüde engel teşkil eder. Her konuda olduğu gibi alternatif turizm konusunda da insan faktörü çok önemlidir. Alternatif turizmin planlanması, projelendirilmesi, entegrasyonu ve sürdürülebilirliğinin insan faktörü gözardı edilerek başarıya ulaşması mümkün değildir (Akın ve Balıkçı, 2018).

Alternatif turizm, birçok yarar ve olumlu katkılarıyla özellikle kırsal alanlar arasındaki dengesizliğin giderilmesinde tarım, hayvancılık ya da sanayi üretimine yeterince uygun olmayan, zengin turistik potansiyele sahip yörelerde, planlı ve uygun projeler hazırlayarak o yörenin ekonomik durumunu geliştireceği gibi sosyal, kültürel gelişmelere de katkıda bulunarak, halkın yaşam kalitesini artırmaktadır. Günümüzde alternatif turizm sektörü dünyada olduğu gibi birçok ülkede ekonomik, sosyal, kültürel kalkınma stratejilerinin önemli bir bileşeni olarak görülmektedir (İstanbulu Dinçer ve diğerleri, 2017;s 76).

3. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle, destinasyonda var olan doğal ve kültürel unsurların alternatif turizm kapsamında nasıl değerlendirileceğine ilişkin geniş bir literatür çalışması yapılmıştır. Ortaya konan bu literatür doğrultusunda, gidilen yörede yer alan ve turizm ile doğrudan etkileşim halinde olan yerel paydaşlar (yerel halk, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler gibi) ile yapılan görüşmeler sonucunda Yozgat ilinin alternatif turizm potansiyeli SWOT analizi ile değerlendirilerek ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın nihai amacına ulaşabilmesi için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma yöntemi "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik, nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere, süreç ve yöntem titizliği benimsenerek, farklı bilgi parçacıkları elde edip, bilginin bütününe ulaşılmıştır (Kozak, 2014: 29). Bu çalışmada benimsenen yöntemin avantajları aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Kafadar, 2016: 17)

- * Özel durumun "gerçekliğini" yansıtır,
- * Sonuçlarla kuram üretilmesi kolaydır,
- * Farklı faktörlerin anlaşılmasını sağlar ve
- * Araştırma sonuçlarının uygulanabilirliği daha yüksektir.

Veri toplama aracı olarak "görüşme yöntemi" tekniği uygulanmıştır. Görüşme tekniği "nitel araştırmalarda kullanılan temeli sözlü iletişime dayanan bir tekniktir. Görüşme tekniği, "insanların bakış açılarını, deneyimlerini ve algularını ortaya koyabilmek amacıyla pek çok sosyal bilim alanında kullanılan oldukça güçlü bir veri toplama yöntemi olarak görülmektedir" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Benzer şekilde "sözel bilgi toplama ya da yüz yüze veri toplama aracı" olarak da tanımlanmaktadır (Taşgit, 2008). Görüşme yönteminin üç farklı tekniğinden biri olan "yarı yapılandırılmış görüşme tekniği" benimsenmiştir. Bu görüşme tekniğinde, diğer görüşme türlerine göre daha esnek olup, soruların sayısı ve sırası ortama göre değişebilmektedir. Görüşülecek kişiler amaçlı örnekleme yöntemi uygulanarak seçilecektir. Bu örneklem seçiminde birimler seçilerek derinlemesine görüşme ortamı yaratmasına olanak sağlamaktadır.

Bu görüşlerden elde edilen veriler içerik analizine tabii tutularak destinasyonun alternatif turizm potansiyelinin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri (SWOT) belirlenmiştir. Bu doğrultu da alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu alan araştırmasında profesyonel fotoğraf makinesiyle var olan doğal ve

kültürel değerler ve unsurlar destinasyonun tanıtımı açısından belgelendirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, fotoğraflar ve ilgili literatürden alınan dokümanlar içerik analizine tabii tutularak, bölgenin sahip olduğu alternatif turizm olanakları ortaya çıkarılmıştır.

4. Swot Analizi ile Yozgat İlinin Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Bir işletmeye, girişime ya da sektöre ait işe başlamadan önce gerekli bilgi ve verilerin toplanması, buralarda yapılacak her türlü faaliyetin başarı şansını büyük oranda artıracaktır. Hangi çeşit alan ya da faaliyet olursa olsun, tüm bilgiler, detaylar, aşamalar, önceden bilinmediğinde, uygulama veya işletme aşamasında karşılaşılabilecek güçlükler ve sorunları, anında müdahale ederek çözüme kavuşturmak mümkün değildir. Yapılacak yanlış bir hareket sonraki aşamalarda da başarı şansını büyük ölçüde ortadan kaldırır. Bu nedenle bir işletme, girişim ya da sektörel faaliyete başlamadan önce gerekli gözlemler, araştırmalar, girişimler yapılarak doğru, güvenilir bilgi ve verilerin elde edilmesi, faaliyetin başarısı ve sürdürülebilirliği için gereklidir. Bu tür çalışmaları yapacak kişi ya da kişilerin konusunda bilgili, yetenekli, deneyimli, öngörülü ve teknolojik donanıma sahip olmalıdırlar (Akbulak, 2016).

Bir yörenin, bölgenin veya ülkenin alternatif turizm potansiyelini değerlendirmede kullanılan yöntemlerden biri SWOT analizidir. Bir işletme, girişim ya da bir sektörün güçlü – zayıf yönlerini tespit etmek ve dış çevreden kaynaklanan fırsat – tehditleri belirlemek amacıyla SWOT Analizi yöntemi kullanılır. Bir yöre, bölge veya ülkenin alternatif turizm potansiyeli bakımından SWOT Analizi ile güçlü – zayıf ve fırsat – tehditleri ortaya konduktan sonra elde edilen bu bilgi ve veriler ışığında düşünülüp, planlanıp, projelendirilmesi, başarı şansını büyük ölçüde artıracaktır (Ersoy ve diğerleri, 2018).

İnsanın her türlü özellik ve karakterinin ortaya çıkmasından, bireyin genetik yapısı ile çevresel etmenlerin birlikte etkisi önemli rol oynamaktadır. Bir insanın genetik yapısı çevreyle ne kadar uyumlu ise insan, o derece bedensel, ruhsal, bilişsel ve sosyal yönlerden de o derece sağlıklı olur. Bu da insanın sağlık ve dinçliğini koruyarak, mutlu, uzun ve kaliteli yaşam sürmesine neden olur. Çevresel koşullar insanın genetik yapısının az, çok, hiç ya da normal çalışması üzerine etkili olduğundan, çevresel koşulların ne denli etkili olduğunu gösterir. Çevresel koşulların yaşanabilir hale getirmenin ön koşulu da bilgili, yetenekli, deneyimli ve teknolojik düzeyi yüksek toplum oluşturabilmektir. İnsanın yaşadığı çevresindeki insanlarla, canlı ve cansız etmenlerle uyumu ve etkileşimin derecesi de aynı şekilde sağlıklı ve kaliteli yaşamın ortaya çıkışında birincil derecede etkilidir (Akın, 2017, s.127).

Yozgat ilinin alternatif turizm potansiyelinin analizini yaparak değerlendirmek amacıyla, Yozgat Kent Tarihi (2009), Yozgat Kalkınma Vizyonu Çalıştayı Sonuç Raporu ve Eylem Planı (2016), Turizmin gelişmesinde temel kurallar: Yozgat'ta kırsal turizm örneği, (2017), İstanbullu Dinçer ve diğerleri (2017), IPARD Programı İle Yozgat'ta Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Stratejileri Projesi (2017), Sarıkaya Turizm Stratejisi ve Eylem Planı (2017), Turizm Gelişim Politikaları; Yozgat Örneği (2018) ve Kırsal Turizm Potansiyellerinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi: Yozgat İli Örneği (2018) çalışmaları incelenmiş, bu konuda yapılmış, yayınlar da taranmış, sonrada her ilçeye Mayıs, Temmuz, Eylül aylarında gidilerek alan araştırmaları ile ilgililerle yapılan görüşmeler sonucu veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirilerek, Yozgat ilinin turizm potansiyeli, SWOT Analizi yapılarak güçlü, zayıf yönleri ile fırsat ve tehdit başlıkları altında aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Yozgat İlinin Alternatif Turizm Potansiyelinin Güçlü Yönleri

- Yozgat'ın temiz hava, su, toprak ile bozulmamış bir doğaya sahip olması.
- Konuk sever bir halkın olması.

-Yozgat'ın Ankara, Kayseri, Sivas ve Samsun gibi nüfus açısından yoğun illere yakın ve ulaşılabilir olması.

-Anadolu'da ilk imparatorluğu kurulan Hititlerin başkenti Hattuşaş'ın Yozgat İl merkezine 45 km uzaklıkta oluşu.

-Yozgat il genelinde günümüze kadar tescilli yapılmış 435'in üzerinde tarihi ve arkeolojik sit alanlarının bulunması.

-Doğa, trekking, kış, kültür, inanç, fotosafari, mağara, jeotermal, yayla, kamp, ekoturizm, köy, kongre, çiftlik, tarım, spor, gastronomi, yaşlılık, sağlık turizmi gibi farklı turizm etkinliklerinin yapılabileceği alanlara sahip olması.

-Yozgat'ta endemik bitkiler ile birçok hayvan türlerinin bulunması.

-Yozgat Bozok Üniversitesinin uygun bir Kongre ve Kültür Merkezine sahip olması.

-Yozgat'ın İç Anadolu'da bulunmasının yanında, kolay ulaşılabilir ve geniş bir karayolu ağına sahip olmasının ve yakında hizmete girecek Hızlı Tren (YHT) hattı ile 2021 yılında bitirilmesi planlanan Havaalanı projesinin bulunması, ilin var olan kırsal turizm potansiyelini daha da artıracaktır. Bu durum Yozgat destinasyonun daha ulaşılabilir olmasını sağlayacaktır.

-Yozgat ili, Türkiye'nin orta kısmında doğu-batı ve güney-kuzey yollarının kesiştiği bir yerde olması ulaşım yönünden önemli avantaja sahiptir.

-Yozgat ilinin, Çandır ilçesi hariç, diğer 13 ilçede jeotermal su rezervlerinin bulunması, bunlardan Merkez ilçe, Akdağmadeni, Boğazlıyan, Saraykent, Sarıkaya, Sorgun ve Yerköy ilçelerinde jeotermal sularının sondaj kuyularla çıkarılmış olması. Sorgun'da beş yıldızlı, Sarıkaya'da üç yıldızlı, Saraykent ve Yerköy' de konaklama tesislerinin bulunması.

-Türkiye'nin ilk milli parkı olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Şahin Tepesi (Nohutlu Tepe), Cevdet Dünder, Küçük ve Büyük Kirazlı Göletlerinin Yozgat il merkezinin bitişiğinde yer alması.

-Sarıkaya Roma Hamamı'nın UNESCO kültürel mirasına aday gösterilmesi ve dünyada bu oranda orijinaliği bozulmamış, sağlam kalmış Roma İmparatorluğu Dönemine ait tek hamam olması.

-Aydıncık ilçesindeki Kazankaya Kanyonu'nun doğallığını ve hoşluğunu koruması Antik Döneme ait kabartmaların kanyon duvarlarında bulunması.

-Akdağmadeni, Aydıncık, Çayıralan, Çekerek, Kadışehri ve Saraykent ilçelerinde büyük orman ve mesire alanları ile yaylaların olması ve buralarda, kamp, çadır, dağ, doğa yürüyüşü, yayla, ekoturizmi, doğa turizmi, spor turizmi, fotosafari gibi alternatif turizm potansiyellerinin yüksek olması.

-Yozgat İli genelinde, Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Şahin Tepesi (Nohutlu Tepe), Kazankaya Kanyonu, Cehrilik Lalesinin (bir çeşit şakayık) Gelin Kayası Mevkisinde bulunması, Çekerek (Süreyyebey), Musabeyli, Gelingüllü (Esenli), Uzunlu, İnadık, Yahyasaray barajları ile 30 un üzerinde göletlerin bulunması, Sarıkaya Roma Hamamı, Büyüknemes Tavium Antik Kenti, Sorgun Kerkenes Harabeleri, Çandır ve Çayıralan Kümbetleri, Özler ve Damlalı Yeraltı Şehri, Akdağmadeni ve Çekerek Ormanları gibi doğa, tarihi ve arkeolojik alanlarında fotosafari yapma imkânının olması.

Yozgat İlinin Alternatif Turizm Potansiyelinin Zayıf Yönleri

-Yozgat'ın sahip olduğu alternatif turizm potansiyelinin yerel yönetimler, kamu ve sivil toplum örgütleri ile halkın yeterince farkında olmaması.

-Yöre insanının doğal, tarihi, arkeolojik ve sanatsal değerlerin, korunması, geliştirilmesi ve önemi konusunda bilgi yetersizliği ve alternatif turizm bilincinin gelişmemiş olması.

-Sürekli göç vermesi, işsizliğin fazla oluşu, ekonomik yetersizlikler nedeni ile kırsal kesimde kalmak istenilmemesi.

-Turizm, tarım, hayvancılık, el sanatları, konaklama, gastronomi gibi sektörler arasında entegrasyonun öneminin bilinmemesi.

-Yozgat'ın sahip olduğu kültürel, sanatsal, arkeolojik ve doğa güzellik ve özelliklerinin tanıtımına yönelik çalışmaların yetersizliği.

-Alternatif turizm, tarım, hayvancılık, el sanatları gibi sektörlerin ürünlerini pazarlayacak girişimlerin ve alt yapıların bulunmayışı.

-Alternatif turizm potansiyeli alanlarında konaklama ve sosyal tesislerin bulunmayışı.

-Turizm sektöründe eğitimli, deneyimli ve kaliteli personelin yetersiz oluşu.

-Diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektörü için de önemli finansman temini sorunlarının bulunması.

-Yurtdışı ve yurtiçi gurbetçilerine yatırım ve tanıtım amacıyla girişimlerin, ilgililerce yapılmaması.

-Yöresel gastronomi ve el sanatlarının gelecek nesillere tanıtılması konusunda genç neslin ilgi ve istekli olmaması.

-İl genelinde yeterli seyahat firmalarının olmayışı ve yakın illerdekilerle işbirliğinin yapılmaması.

- Arkeolojik kazı ve araştırması tamamlanmış arkeolojik sit alanının henüz olmaması.

Yozgat İlinin Alternatif Turizm Potansiyeline Yönelik Tehditler

-Yaşanılan çevrenin yaşam ve turizm için önemi ve değerinin dikkate alınmamasıyla hava, su, toprak, gürültü ve görüntü kirlenmesi tehlikesinin bulunması.

-Tarihi, arkeolojik, sanatsal ve doğa alanlarının kirlenme ve ilgisizlik gibi nedenlerle zaman içinde bozulma ve tahrip olma riskinin bulunması.

-Yöre halkı ile tüm kamu ve sivil kurumlar arasında yeterli işbirliği ve iletişimin olmaması.

-Yöre halkı ve tüm kurumlar arasında işbirliği ve iletişimi sağlayacak ve bunun önemini değerlendirecek nitelikli, deneyimli ve sürdürülebilirliği sağlayacak sivil ve resmi personel yetersizliği.

-Dünyada küresel ısınmaya bağlı olarak, sel, erozyon, kasırga, aşırı kuraklık gibi doğal afetler ile doğal, tarihi, arkeolojik ve turistik alanların bozulma, tahrip ve yok olma tehlikesinin bulunması.

-İşsizlik, ekonomik güçlükler nedeniyle kırsal alanlarda yaşanan göçe bağlı olarak genç nüfusun giderek azalması.

-Alternatif turizm algısı ve öneminin yeterince anlaşılabilmesi.

-Geleneksel ve yöresel kültürlerde zayıflama ve bozulma tehlikesinin olması.

-Plansız, programsız ve kontrolsüz her türlü gelişme ile tüm doğal, kültürel ve tarihi alanlar ve değerlerde bozulma ve yozlaşmanın ortaya çıkma tehlikesi.

-Bu olumsuz gelişmelere karşı görmezlikten, anlamazlıktan gelme, gerekli girişim ve önlemlerin önceden alınmaması tehlikesi.

Yozgat İlinin Alternatif Turizm Potansiyeline Yönelik Fırsatlar

-Yozgat ilindeki jeotermal kaynaklarının zenginliği, hem sağlık, hem de kaplıca turizmüne uygun oluşu ve yerel yetkililerin bunun bilincinde olması.

-Ankara, Kayseri, Sivas, Samsun gibi yakın kalabalık şehirlerde yaşayan, stresli yaşamdan uzaklaşmak isteyen, doğa ve kırsal alan özlemi duyan kişilerin potansiyelinin yüksek olması.

-Yozgat ilinin topoğrafik yapısının genelde plato niteliğinde ve deniz seviyesinden yüksekliğinin 800-1500 metre olması nedeni ile yaz ve kış farklı alternatif turizm çeşitlerinin yapılması ve bunlar arasında entegrasyon yapılmasına imkân sağlanabilmesi.

-Yozgat'ın nüfus yoğunluğunun az oluşu (km²'ye Türkiye ortalaması 105,, Yozgat'ın ise 31 kişidir) ve sanayinin yeterince gelişmemiş olması, kirlenmenin olmayışı ve doğa zenginliğinin bozulmamış olması.

-Yöre el sanatları ve türkülerinin zengin ve bu zenginliğin yetkililerce bilinmesi, yörenin tanıtımını kolaylaştıracaktır.

-Her türlü alternatif doğa sporları ve kırsal turizm alanlarının bulunması, bu tür aktivite yerlerinin yapımını ve maliyetini kolaylaştıracaktır.

-Hızlı Tren Projesinde Yerköy, Yozgat Merkez, Sorgun ve Akdağmadeni ilçelerinde tren istasyonlarının bulunması.

-Yozgat ve ilçelerinde tarım ve hayvancılık yapılmasına uygun arazilerin bulunması, tarım, köy, çiftlik, ekoturizmi, botanik, doğa yürüyüşü, fotosafari gibi kırsal turizm destinasyonları açılarından değerlendirilmeyi bekleyen potansiyellerin hazır olması.

-Yozgat Şehir ve Üniversite hastanelerinin faaliyette olması.

-Orta Anadolu Kalkınma ve TKDK Kuruluşları tarafından bölgede yapılacak yatırımlara teşvik verilmesi.

-Yozgat ilinin, yemek kültürü (gastronomi) zenginliğine sahip olması.

-Yozgat ve çevre illerinde doğal, tarihi, arkeolojik ve sanatsal alanların zenginliği destinasyon planlamasının yapılmasını kolaylaştıracaktır.

-Yozgat Bozok Üniversitesi ve İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yozgat'ın her türlü turizm potansiyelinin tanıtımında rol alabilecek nitelikte olması.

5. Yozgat'ta Alternatif Turizm Alanları ve Yapılabilecek Alternatif Turizm Çeşitleri

Yozgat'ta alternatif turizm alanları ve yapılabilecek alternatif turizm çeşitleri aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Yozgat'ta Alternatif Turizm Alanları ve Yapılabilecek Alternatif Turizm Çeşitleri

İlçeler	Alternatif Turizm Alanları	Yapılabilecek Alternatif Turizm Çeşitleri
Yozgat (Merkez İlçe)	<ul style="list-style-type: none"> • Yozgat Çamlığı Milli Parkı • Fatih Tabiat Parkı • Şahin Tepesi (Nohutlu Tepe) • Termal Aquapark • Gelingüllü (Esenli) Barajı • Musabeyli Barajı • Kent Park • Büyük Kirazlı Göleti • Küçük Kirazlı Göleti • Cevdet Dünder Göleti • At Tepesi Mesire Alanı • Topçu Köyü Mesire Alanı • Çeşka Kalesi • Saat Kulesi • Büyük Nefes Antik Kenti (Tavium) • Gelin Kayası (Cehrilik Lalesi) • Çapanoğlu Cami • Emirci Sultan Cami ve Türbesi (Osmanpaşa Köyü) • Karabıyık Köprüsü • Diğer Camiler • Konaklar • Avlak alanları • Diğer Göletler 	<ul style="list-style-type: none"> • Spor Turizmi • Doğa Turizmi (Fotosafari, Doğa Yürüyüşü ve Bisiklet) • İnanç Turizmi • Kültür Turizmi • Kırsal Turizm • Rekreatyonel Balıkçılık • Kongre Turizmi • Gastronomi Turizmi • Av Turizmi • Ekoturizm (Tarım ve Köy Turizmi)
Akdağmadeni	<ul style="list-style-type: none"> • Karadikmen Köyü Jeotermal Suyu • Askerlik Şubesi Eski Binası • PTT Eski Binası • Ziraat Bankası Eski Binası • Endüstri Meslek Lisesi Eski Binası • Eski Hapishane Binası • Halk Eğitim Merkezi Eski Binası • Eski Lise Binası (Redif Kışlası) • Hami Tüzün Dükkânları • Rifat Koç Konağı • Muşali Behramşah Kalesi • İstanbulluoğlu Mahallesi Camisi • Nalbant Yaylası • Kevenli Yaylası • Şirin Yaylası • Kadıpınarı Orman içi Dinlenme Yeri • Sarıkaya Hisarbey Mesire Yeri • Akdağmadeni Ormanları • Oluközü Mesire Yeri • Ağpınar Mesire Yeri • Bulgurlu Mahallesi Camisi • Alişir Zaviyesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Turizmi • Yayla Turizmi • Termal Turizmi (Jeotermal) • İnanç Turizmi • Doğa Turizmi (Fotosafari, Doğa Yürüyüşü ve Kamp) • Spor Turizmi • Av Turizmi • Mağara Turizmi • Botanik Turizmi • Gastronomi Turizmi • Ekoturizm (Köy ve Çiftlik Turizmi) • Kuş Gözlemciliği • Festival Turizmi

	<ul style="list-style-type: none"> • Üşüdümlü Buydum Türbesi • Ümmet Aslan Evi (Dokuz Köyü) • Akdağmadeni Sofya Kilisesi • Karapir Köyü Kilisesi • Ermelek Kilisesi • Bulgurlu Kalesi • Çatalan Mağraları • Çulhalı Mağarası (Çulhalı Köyü) • Karadikmen Köyü Meşe Ağacı (Anıt Ağaç) • Sağlıkocağı (Küpçüoğlu Konağı) • Pervin Coşkun Evi (Akçakışla Köyü) • Hacıyahya Camisi • Büyükmahalle Camisi • Hacıyahya Çeşmesi • Akçakışla Göleti • Çerçialanı Göleti 	
Aydıncık	<ul style="list-style-type: none"> • Kazankaya Kanyonu • Kazankaya Büyük Camisi • Dereçiftlik Köyü Uzunçayır Yaylası • Şeker pınarı Mesire Yeri • Köşrelik Mesire Yeri ve Göleti • Rıdvan Kalesi (Ağıllı) • Bağrıbütün Kavunu • Aydıncık Soğanı • Köşrelik El Sanatları (Reşit Öztürk) • Pelitligöl Mesire Alanı • Ağıllı Köyü Eski El Sanatları Koleksiyonu (Haceş Evi) • Kaletepe Höyük 	<ul style="list-style-type: none"> • Yayla Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü, Fotosafari) • Av Turizmi • Spor Turizmi • Kültür Turizmi • Dağcılık • Festival Turizmi • Ekoturizm (Köy ve Tarım Turizmi)
Boğazlıyan	<ul style="list-style-type: none"> • Boğazlıyan Jeotermal Suyu • Özler Yeraltı Şehri • Karakoç Yeraltı Şehri • Maşatlık (Ermeni Mezarlığı) • Hacı Ahmet Ağa Camisi • Karakoç Camisi • Yukarı Mahalle Eski Camisi • Akköprü Çalapverdi Yukarı Camisi • Cavlak Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı • Beyler Köprüsü • Merkez Hamamı • Gövdecili Mağarası • Çarşı Camisi Eski Minaresi • Uzunlu Barajı • Göletler 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Turizmi • Doğa Turizmi (Bisiklet, Fotosafari) • Termal Turizmi • İnanç Turizmi • Ekoturizm (Köy, Tarım ve Çiftlik Turizmi)
Çandır	<ul style="list-style-type: none"> • Çandır Şah Sultan Hatun Türbesi • Merkez Camisi Eski Minaresi • İğdeli Köyü İlkokulu • Bekir Karakoçoğlu Köy Odası (İğdeli Köyü) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yayla Turizmi • Av Turizmi- İğdeli • Doğa Turizmi (Doğa yürüyüşü) • Ekoturizm (Köy ve Tarım Turizmi)
Çayralan	<ul style="list-style-type: none"> • Çerkez Bey Türbesi • Çokradan Camisi • Yarım Kilise • Konuklar Kilisesi • Sorgun Çevrik Mesire Yeri 	<ul style="list-style-type: none"> • Yayla Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü, Fotosafari ve Kamp) • Spor Turizmi • Kültür Turizmi

	<ul style="list-style-type: none"> • Çayıralan Ormanları • Cennet Deresi • Han Kapısı • Yahyasaray Barajı • Söbeçimen Kalesi ve Yaylası • Kaynarınarı Mesire Yeri • Akdağ Bölgesi Yılkı Atları 	<ul style="list-style-type: none"> • Av Turizmi • Kış Turizmi • Yaşlı Turizmi • Festival Turizmi • Ekoturizm (Köy Turizmi)
Çekerek	<ul style="list-style-type: none"> • Çekerek (Süreyyabey) Barajı • Kızlarkayası Su Sarnıcı ve Nekropol Alanı • Ishaklı Camisi (1811) • Fuadiye Camisi • Çekerek Ormanları • Kamışçık Köyü Anıt Ağacı • Özükevâk Yaylası • Kocaalan Yaylası Mesire Yeri • Çekerek Köprüsü • Dutluk • Kurtağılı Köyü Konukevi • Çekerek Barajı Falezleri • Eski Değirmen • Şato dinlenme yeri • Arkeolojik Sit alanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekreasyonel Balıkçılık • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü, Kamp, Bisiklet ve Fotosafari) • Ekoturizm (Köy Turizmi) • Yayla Turizmi • Botanik Turizmi • Dağcılık • Spor Turizmi • Av Turizmi • Kültür Turizmi
Kadışehri	<ul style="list-style-type: none"> • Akçakale Kalesi • Çatal Höyük • Kadışehri Höyüğü • Kadışehri İlçesi Deveci Havzası Meyvecilik Entegrasyon Projesi Kabalı köyü= 5.600 dönüm (dekar) • Kadışehri Ormanları • Halkköy Göleti 	<ul style="list-style-type: none"> • Yayla Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü ve Fotosafari) • Ekoturizm (Köy ve Tarım Turizmi) • Dağcılık
Saraykent	<ul style="list-style-type: none"> • Saraykent Jeotermal Kaplıcaları • Çınçınlı Sultan Hanı • Çekerek Köprüsü • Divanlı Mağaraları ve Arkeolojik Sit Alanı • Divanlı Göleti ve Mesire Yeri • Altunsu Göleti • Karamağara • Sarayözü Türkmen Mezarlığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Termal Turizmi • Mağara Turizmi • Kültür Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa yürüyüşü ve Fotosafari) • Ekoturizm (Köy Turizmi)
Sarıkaya	<ul style="list-style-type: none"> • Sarıkaya Jeotermal Kaplıcaları • Sarıkaya Roma Hamamı • Hacıbey Konağı • Karayakup Terzili Mahallesi Ademağa Konağı • Karayakup Cem Cemil Öztürk Evi (AkbucaK Köyü) • Hasbek Köyü Terzili Şapeli • Karayakup Köprüsü • Pınarkaya Köyü Çapanoğlu Camisi • Gündüzlü Köyü Hamamı • Arkeolojik Sit Alanları • Göletler 	<ul style="list-style-type: none"> • Termal Turizmi • Kültür Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa yürüyüşü) • Ekoturizm (Köy Turizmi)

Sorgun	<ul style="list-style-type: none"> • Sorgun Jeotermal Kaplıcaları • Şahmuratlı Köyü Eski Camisi • Çiğdemli Eski Camisi • Garipler Köyü Kilisesi • Sorgun Hapisboğazı Harabeleri • Karakız Hitit Heykel Atölyesi • Kerkenes Harabeleri • Alişar Höyüğü • Bahadin Mağaraları • Bahadin Şenliği • Göletler • Çadır Höyük 	<ul style="list-style-type: none"> • Termal Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü, Fotosafari, Atlı Doğa Yürüyüşü ve Bisiklet) • Gastronomi Turizmi • Spor Turizmi • Av Turizmi • Ekoturizm (Köy, Tarım ve Çiftlik Turizmi)
Şefaati	<ul style="list-style-type: none"> • Karanlık Dere • Koşa Köprüsü • İstasyon Binası • Şefaati Eski Mahalle Camisi • Kazlıuşağı Köyü Çapanoğlu Camisi • Cıcıklar Köyü Eski Camisi • Paşaköy Hasan Paşa Camisi • Dedeli Konağı • Paşaköy Hitit Taş Ocağı • Seyir Tepesi (Kale) • Arkeolojik Sit alanları • Kaz yetiştiriciliği • Büyükbaş Hayvan yetiştiriciliği • Göletler 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Turizmi • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü ve Fotosafari) • Yayla Turizmi • Ekoturizm (Tarım Turizmi)
Yenifakılı	<ul style="list-style-type: none"> • Damlalı Kemikli Mağarası (Yeraltı Şehri) • Kayapınar Mağarası • İstasyon Binası • Eski Adliye Binası 	<ul style="list-style-type: none"> • Doğa Turizmi (Doğa Yürüyüşü) • Av Turizmi • Ekoturizm (Tarım ve Köy Turizmi)
Yerköy	<ul style="list-style-type: none"> • Jeotermal Suları • Yerköy Koyunbaşoğlu Hamamı • Yerköy Tren Garı • Tuzla Köprüsü • Delice Köprüsü • Yakup Hoca Efendi Camisi • Saray Çapanoğlu Camisi • İnboynu Kaya Yerleşimi • Saat kulesi • Hayvancılık • Tarım • Arkeolojik Sit Alanları • İnandık Barajı • İğdecik Göleti 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Turizmi • Gastronomi Turizmi • Termal Turizm • Ekoturizm (Tarım ve Çiftlik Turizmi)

6. Sonuç

İnsan, her zaman doğası güzel, iyi düzenlenmiş, emek, zaman ve düşünülerek oluşturulmuş yerleri tercih etmiş ya da buralarda yaşamak istemiştir. Tarih öncesi zamanlarda avcı – toplayıcı bir kültüre sahip olarak günümüze doğru geldikçe de doğa koşulları uygun ve korunması daha kolay alanları tercih etmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte yaşam alanlarında hissedilmeye başlayan çevre kirlenmesi 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren global düzeye ulaşmıştır. 1970’li yıllardan itibaren, çevre kirlenmesinin varlığı tüm dünyada kabul edilmiştir. Bu süreçte sosyoekonomik düzeyi iyi olan insanlar tarihi, arkeolojik zenginliği olan yerleri ya da

doğal güzellikleri olan ve sonradan planlanıp oluşturulmuş yerlere ziyaret etmişlerdir. Ancak destinasyon alanlarının tercihi, zaman içinde farklılık göstermiştir. Son zamanlarda havası, suyu, toprağı kirlenmemiş, gürültü ve görüntü kirliliği olmayan sakin kırsal alanlara olan tercih hızla artmaktadır. Artık insanlar tarafından böyle alanların, insanın bedensel, ruhsal, bilişsel ve sosyal yapıları üzerinde olumlu, yapıcı, gelişim sağlayıcı ve sakinleştirici etkilerinin olduğu bilinmektedir.

Genel anlamda tarım, hayvancılık, sağlık, ulaşım, konaklama, ulaşım, sanayi gibi sektörler arasında ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmayı daha iyi, hızlı ve kolay sağlayacak sektörlerden belki de en önemlisi turizm sektörüdür. Bilhassa ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı yörelerde alternatif turizm kalkınmada lokomotif rol oynayabilir. Merkez ilçe dâhil Yozgat'ın 14 ilçesinde yapılan alan araştırması, halk ve yetkililerle yapılan yüzyüze görüşmeler, küçük anketler ve ilde daha önceki yıllarda turizm konusunda yapılmış çalışmalar da Yozgat ilinin alternatif turizm potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yozgat'ın varolan, tarım, hayvancılık, madencilik sektörleri ile birlikte alternatif turizm, kırsal kalkınma sağlayabilecek düzeyde görülmektedir.

Diğer mevcut sektörlerle yapılacak dikkatli planlar ve projelerde entegrasyon yapılarak, sürdürülebilirlikleri sağlanmalıdır.

Mevcut alternatif turizm potansiyeli diğer sektörlerle birlikte değerlendirildiğinde Yozgat'ın ekonomisi canlandırılabilir. İş istihdamı artırılarak göç önlenir. Doğanın korunması, geliştirilmesi sağlanabilir. Çevresel kirlenme ve çarpık yerleşmeler ile doğal, tarihi, arkeolojik yapılar daha iyi korunabilir. Özellikle gençlerin doğdukları, büyüdükları yerlerde kalma istekleri oluşturularak, herkesin yaşam kalitesi artırılabilir.

Yozgat, tarım, hayvancılık, madencilik, kaplıca ve sağlık, gastronomi, el sanatları, doğa turizmi gibi alternatif turizm potansiyeline sahip olmasına rağmen istenilen düzeyde gelişim sağlayamadığı açıktır. Bu gelişimin hızlanması ve istenilen düzeylere ulaşabilmesi için, sektörler arasında entegrasyon mutlaka sağlanmalı, halk, kamu ve yerel yöneticiler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, alternatif turizm potansiyelini görmeli birlikte koordinasyon içinde çalışmalıdırlar. Ayrıca girişimcilik ruhu oluşturularak, tüm sektörlerin yörede, yurt içi ve dışında olabildiğince tanıtımı yapılmalıdır. Reklamı ve tanıtımı yapılmayan ürünün alıcısına ulaşması mümkün değildir gerçeği ile hareket edilmelidir. Bütün bunları görececek, anlayacak, değerlendirip gerekli önlemleri zamanında alabilecek bilgili, yetenekli, konusunda uzman, teknolojik düzeye sahip, içtenlikle çalışacak insanlar yetiştirmek, önceliklerimiz arasında olmalıdır.

Bitme aşamasına gelmiş Ankara, Yozgat – Sivas Hızlı Tren (YHT) projesi ile Yozgat Merkez ile Sorgun ilçesi arasında yapılması planlanan ve 2021 yılında bitirilecek havaalanı projesi tamamlandığında Yozgat, başta alternatif turizm olmak üzere, tüm sektörler açısından büyük bir avantaja sahip olacaktır.

Kaynakça

- Akbulak, C. (2016). Ardahan ilinde kırsal turizm potansiyelinin sayısallaştırılmış SWOT Analizi ile değerlendirilmesi. *Humanitas, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7): 1-30.
- Akın, G. (2016). Yozgat İlının Jeotermal Kaynakları ve Özellikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Fakültesi, Fen Bilimleri Dergisi*, 37.
- Akın, G. (2017). *İnsan Çevre Etkileşimi*. Ankara: Bilgin Kültür Şti.ltd.
- Akın, G. ve Balıkcı, E. (2018). Bölgesel kalkınmada entegrasyon ve sürdürülebilirliğin önemi. *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu, Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-kültürel Yapı, 03-05- Mayıs.2018.*, (s. 553-567). Yozgat.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Balıkçı, E., Akın, G. ve Yavuzer, E. (2018). Kırsal Kalkınmada Su Ürünlerinin Önemi ve Ülke Ekonomisine Katkısı. *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Çatalbaş, F. (2016). Yozgat Şehir Merkezinin Başlıca Kentleşme Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 38-47.
- Çelik, S. (2018). Alternatif Turizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1-12.
- Çetin, G. (2008). *Dünyada Golf Turizmi ve Türkiye'de Golf Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevik, A., Akın, G. ve Balıkçı, E. (2018). Turizm Gelişim Politikaları: Yozgat Örneği. 2. *Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi (Futourism 2018)*, (s. 193-198). Mersin.
- Çevik, A., Balıkçı, E. ve Akın, G. (2017). Turizmin geliştirilmesinde temel kurallar : Yozgat'ta kırsal turizm örneği. *International West Asia Congress Of Tourism Research (WACT 2017)*, 28 Eylül – 1 Ekim 2017, (s. , s, 1 – 12 , Van). Van.
- Deveci, B., Türkmen, S. ve Avcıkurt, C. (2013). Kırsal turizm ile gastronomi turizmi ilişkisi: Bigadiç örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, (2), 29-34.
- Diñçer, F., Atsız, O., Kahraman, O. ve Çiğçi, İ. (2017). Evaluation of Sport Fishing Within the Context of Alternative Tourism. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 39-50.
- Ermettin, O. (2017). Kırsal Alanlarda Sürdürülebilir Turizm Faaliyetleri İçin Organik Hayvancılık; Yozgat Potansiyeli. *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Ersoy, Y., Tehci, A. ve Ersoy, B. (2018). Kırsal Turizm Potansiyelinin Swot Analizi İle Değerlendirilmesi: Yozgat İli Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 649-664.
- Gürkan, D. Y. ve Çimke, S. (2017). Yozgat İlinde Alternatif Bir Turizmin Gelişimi: Yaşlı Turizmi. *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- İstanbullu Diñçer, F., Diñçer, M. ve Azılı, O. (2017). Bölgesel kalkınma politikaları çerçevesinde Yozgat ilinin turizm potansiyelini geliştirmeye yönelik stratejileri, Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları. 4 – 6 Mayıs 2017. *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu* (s. 82-92). Yozgat : Bozok Üniversitesi.
- IX. Bölge Müdürlüğü. (2016). *Yozgat İli Uygulama Eylem Planı (2016-2019)*. Yozgat: Tarım ve Orman Bakanlığı.
- Kafadar, O. (2016, 01 09). Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri. Afyon, Merkez, Türkiye.
- Kılıç, B. ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif turizm ve ürün çeşitliliği oluşturmada ekolojik çiftlikler: Pastoral Vadi örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 39-56.
- Koç, M., Hamzaoğlu, E. ve Çetin, T. (2017). Botanik Turizmi Perspektifinden Karababa Dağı (Akdağmadeni- Şarkışla). *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, M. ve Bahçe, A. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2015). *Genel turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. (2016). *Sarıkaya Turizm Stratejisi ve Eylem Planı*. Yozgat: ORAN.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. (2016). *Yozgat Kalkınma Vizyonu Çalıştayı Sonuç Raporu ve Eylem Planı*. Yozgat: ORAN.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. (2017). *IPARD Programı ile Yozgat'ta Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Stratejileri Projesi*. Ankara: EPA-MAT Basım Yayım Ltd. Şti.

- Özbayoğlu, F. (2017). Yozgat'ta Kış Turizmi. *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm faaliyetleri üzerine teorik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 183-19.
- Sağiroğlu, Ö. ve Yavuz, A. (2017). Yozgat Tarihi Camilerinin İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Sarkım, M. (2017). Sağlık Turizmi Kapsamında Termal Turizm ve Yozgat'ın Termal Turizm Potansiyeli. *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Summers, F., Elias-Ozkan, S., Pedernana, M., & Farzin, M. (2017). The Kerkenes Eco-Center And Its Eco-Tourism Potential. *III. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Taşgit, Y. (2008). *Havayolu Yolcu Taşıma Şirketlerinde Uygulanan Rekabet Stratejileri: Türk Şirketlerine Yönelik Nitel Bir Araştırma*. Düzce: Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uygur, S. M. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30-49.
- Ünlüönen, K. ve Özekici, Y. K. (2017). Yeni gelişen destinasyonlarda turizm algısı: Yozgat ili üzerine bir alan araştırması. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 466-488.
- Weaver, D. (2006). *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. Oxford: Elsevier, Butterworth-Heinemann.
- Yeşil, P., Yeşil, M. ve Yılmaz, H. (2008). Jeolojik miras alanlarının alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi: Ballica Mağarası örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 39(2), 241-248.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yozgat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü . (2009). *Yozgat Kent Tarihi*. Yozgat: Bozok Ofset.

Konaklama İşletmesi Çalışanlarının Algıladıkları Sosyal Desteğin İşe Bağlılık Düzeylerine Etkisi: Uzlaşabilirlik Kişilik Özelliğinin Aracılık Rolü

The Effect of Perceived Social Support on Job Involvement Levels of Hospitality Industry Employees: Mediation Role of Agreeableness Personality Trait

Özgür GÜLDÜ¹

¹ Dr.Öğr.Üyesi., Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu*

Öz: Bu araştırmanın amacı, algılanan sosyal desteğin işe bağlılık üzerindeki etkisinde, uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini 172 konaklama işletmesi çalışanı oluşturmaktadır. Çalışmada İşe Bağlılık Ölçeği, Sosyal Destek Algısı Ölçeği ve Uzlaşabilirlik Ölçeği kullanılmıştır. PROCESS Multiple Mediation Model 4 (Hayes, 2018) aracı değişken analizi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre uzlaşabilirlik kişilik özelliği, sosyal destek algısı ve işe bağlılık arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Araştırmanın güçlü yönleri, sınırlılıkları ve katkıları ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İşe bağlılık, algılanan sosyal destek, uzlaşabilirlik

Abstract: The purpose of the study was to investigate the mediator role of agreeableness personality trait on the relationship between perceived social support and job involvement levels. The sample included 172 hospitality industry employees. Job Involvement Scale, Perceived Social Support Scale and Agreeableness Scale were administered. The data were analyzed using PROCESS Multiple Mediation Model 4 (Hayes, 2018). The analysis results showed that agreeableness personality trait had mediator role in the relationship between perceived social support and job involvement levels. Strengths, limitations and implications of the current study are discussed in the light of relevant research.

Keywords: Job Involvement, perceived social support, agreeableness

1. Giriş

Turizm emek yoğun üretim özelliği nedeniyle, diğer sektörlerden farklı bir yapıya sahiptir. Sektör genelinde makineleşme ve otomasyon olanaklarının sınırlı düzeyde kalması, mal ve hizmet üretiminde emek yoğun özelliğin korunmasında etkili olmuştur. Bu nedenle konaklama, yiyecek-içecek, eğlence, toplantı düzenleme, pazarlama, satış, büro, muhasebe, temizlik ve teknik hizmetler gibi birbirinden farklı birçok alanda hizmet veren turizm işletmeleri için çalışanlar oldukça önemlidir. Çünkü turizm sektöründe hizmetler sosyal

* İlgili yazar/Corresponding author: guldu@ankara.edu.tr

bir ortamda ve kişilerarası etkileşim içerisinde gerçekleşir. Hizmetlerin üretimi ile tüketimi eş zamanlıdır ve elde edilen başarılar çoğunlukla çalışanların kişisel özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla işletmelerde tüketicilerle etkileşim içinde olan çalışanlar hizmet kalitesini, müşteri memnuniyetini ve müşteri sadakatini arttırmalarının yanı sıra, işletmelerin rekabet üstünlüğünü ve performansını belirlenmesi bakımında da oldukça önemlidirler (Ünlüöner ve Şahin, 2011).

Kuşlivan ve Eren (2011), turizm işletmelerinde hizmet verme ve alma sürecinin, hizmeti sunan çalışanların kişiliğinde, görünümünde, tutum ve davranışlarında somutlaştığını ifade etmişlerdir. Yani verilen hizmetin bir parçası olarak çalışanlar, işletmenin temsilcisi olarak nitelendirilmekte ve o işletmenin tüketici gözündeki imajını oluşturmaktadır. Lee-Ross (2003) da, hizmet veren ile alan arasındaki etkileşimi yönetmede en etkili yöntemin doğru iş için, doğru kişiyi seçme olduğunu belirterek, işletme standartlarına uygun olan kişi ya da kişileri seçmenin önemini vurgulamıştır. Dolayısıyla, bireysel hizmet temelli turizm sektöründe, personel seçiminin başlıca ölçütleri arasında, çalışanların kişilik özellikleri, belki de en önemli etmen olarak karşımıza çıkmaktadır (akt. Kuşlivan ve Eren, 2011).

Saldamlı (2008) ile Tokmak, Turgut ve Öktem (2013) bazı çalışanların diğerleri ile karşılaştırıldığında hizmet sunmaya daha yatkın olduklarını belirtmişlerdir. Bu farklılık büyük ölçüde, çalışanların kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Sahip oldukları bazı özellikler ile çalışanlar, müşterilerle daha iyi iletişim kurmakta, böylece müşterilere daha kaliteli bir hizmet sunabilmektedirler. Yani, çalışanların kişilik özellikleri ya da bireysel farklılıkları, verilen hizmetin kalitesini, müşteri memnuniyetini, örgütsel başarı için önemli olan hizmet davranışlarını ve hizmet becerilerini, diğer bir deyişle hizmet sağlayanın genel performansını etkilemektedir. Çünkü başkaları ile ilgilenmede nazik, uyumlu ve yardımsever olan çalışanlar hem verilen hizmetlerle ilgili eğitimlere ve eleştirilere daha açık olmakta, hem de işle ilgili rollerini daha güvenilir ve daha az denetime gereksinim duyarak yerine getirmektedirler. Böylece hizmet vermeye yatkın, hızlı öğrenen ve gerektiğinde karar verip uygulayan bir çalışan, bu özelliklere sahip olmayan çalışanla karşılaştırıldığında işletme performansına daha fazla katkı sağlamaktadır.

Turizm sektörü çalışanlarının, tüketicilerle etkili bir iletişim kurabilmelerini, üst düzeyde hizmet sunabilmelerini ve kendilerinin de bundan doyum alabilmelerini etkileyen kişilik özelliklerinden biri de onların işe bağlılık düzeyleridir. Son yıllarda işe bağlılık kavramına yönelik ilgi, çalışanların iş yaşamlarındaki hedeflerini, beklentilerini, standartlarını ve ilgilerini belirlemede taşıdığı önemle birlikte, işgücü devri, isteksizlik ve devamsızlık gibi işe yönelik davranışları anlamadaki temel rolü nedeniyle de gittikçe artmaktadır (Sharma, Srivastova, Ningthoujam ve Arora, 2012).

2. Kuramsal Çerçeve

İşe Bağlılık

Genel olarak işe bağlılık, kişinin yaşamında işine vermiş olduğu önem derecesi ve işiyle psikolojik olarak özdeşleşme düzeyidir. Çalışanların yaptıkları işten aldıkları zevk ve bu işi yapmayı sürdürmeye olan isteklilik düzeyini ifade eder (Lambert, Liu, Jiang, Zhang ve Kelley 2018; Sharma, ve ark., 2012). Alan yazında, işe bağlılık kavramının tanımı üzerinde bir anlaşma sağlanamamıştır. Bu anlaşmazlık bu kavramın kuramsal tanımına ilişkin belirsizlikten kaynaklanmaktadır. Örneğin, Sonnentag ve Krueger'e (2006) göre işe bağlılık, iş doyumunun sonucu olarak ortaya çıkan, işe yönelik olumlu bir tutumdur. Bu tutum işle ilgili deneyimlerle, ihtiyaçların doyurulmasıyla gelişir ve kişinin içsel motivasyonunun sonucunda işle bütünleşmesini ifade eder. Cooper-Hakim ve Visweswaran'a (2005) göre de işe bağlılık, çalışanın işine karşı gösterdiği psikolojik ilgi düzeyidir. İşinde gösterdiği performansın belirleyicisidir. Kreiner, Hollensbe ve Shep'e (2006) göre ise işe bağlılık, çalışanların duyguları ve düşünceleriyle işlerine odaklanma düzeyidir (akt., Griffin, Hogan, Lambert ve Tucker, 2010; Kuruözüm, Irmak ve Çetin, 2010).

İşe bağlılık kavramının oluşmasını ve devamını sağlayan birçok etmen bulunmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev süresi, bireyin ihtiyaçları, sahip olduğu değerler ile kişisel özellikleri (benlik saygısı, iş etiği, kontrol odağı, gelişme ihtiyacı vb) ile işin özellikleri (beceri çeşitliliği, işin anlamlılığı, geribildirim, özerklik, görevle özdeşleşme vb) ile örgüt iklimi ve iş çevresi işe bağlılık düzeyi üzerinde etkilidir (Orel, 2013; Sevim, 2011; Singh ve Gupta, 2015).

Qureshi, Lambert, Frank (2019) çalışanların motivasyonunu arttırması, iş tatminini sağlaması ve iş ortamındaki rekabetin temelini oluşturması nedenleriyle bağlılığın, örgütler için önemli bir kavram olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre bireyin işe bağlılık düzeyi arttıkça, örgüte olan bağlılığı, örgütün verimliliği ve etkililiğini artacak, örgütün hedeflerine ulaşması daha olası hale gelecektir. Benzer şekilde Shragay ve Tziner (2011) de işe bağlılığın çalışanların doğasında olan ve örgütlerin önem verdiği bir tutum olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu özelliğe yüksek düzeyde sahip çalışanların güvenilir, iş birliğine yatkın ve iletişime açık olma ile işine ve işyerine kendini adama gibi bazı temel kişilik özelliklerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Böylece örgütlerin verimliliği, bu özelliklere sahip, işine bağlı yani kendini çalıştığı işe adanmış çalışanların varlığı ile artacaktır.

İşe bağlılık kişisel gelişim, işinden dolayı tatmin duygusunu yaşama, motive olma ve amaç odaklı davranışlar sergilemenin anahtar ögesidir. İşine olan bağlılığı artan bir çalışan, işini, kendisi için çok önemli olarak değerlendirecek ve işinin gerekliliklerini eksiksiz olarak yerine getirmeye çalışacaktır. Diğer bir ifadeyle, kişi tamamen işine yoğunlaşacak, düzenli olarak işine devam edecek ve dolayısıyla verimliliği de artacaktır. İşe bağlılık ve işe katılım oranı arttıkça da, çalışanın örgüte olan bağlılığı artacak ve aynı iş yerinde uzun süre ile çalışma beklentisi içerisine girecektir (Ebeh, Njoku, Ikpeazu ve Benson, 2017; Sevim, 2011). Ayrıca işe bağlılık düzeyi yüksek kişiler için işleri, yaşamlarının merkezidir. Çalışma hayatına etkin katılım sergileyen bu çalışanlar, başka faaliyetlerden daha çok kendi işleriyle ilgilenme eğilimindedirler. Onlar için işleri, benlik saygılarının temelini oluşturur. Bu kişiler, işlerinde tatmin duygusunu yaşarlar ve başarılı olduklarına inanırlar. Kendilerini ve karşılaştıkları durumları iş performansları ile tanımlama ve değerlendirme eğilimindedirler. İş yaşamlarının kendileri için önemli ve yararlı olduğuna ilişkin değerlere sahiptirler. İş ortamında pozitif tutum ve davranışlar sergilerler. İşlerinin gereklerini yerine getirdiklerinde kendilerini iyi hissederler. Böylece yaptıkları işten zevk alırlar ve işlerini yerine getirme yönünde isteklilikleri de artar. Yüksek seviyede işe bağlılık, iş deneyimini daha iyi hale getirir, iş yaşamının kalitesini arttırır, bu da yaşamdan alınan doyumun artmasına neden olur. Aksine düşük düzey işe bağlılığa sahip olan çalışanların yaşamlarının merkezinde, işleri yerine aile ve hobiler gibi onlar için daha fazla önem taşıyan unsurlar yer alır. Bu nedenle örgütten uzaklaşırlar, işlerine ve örgüte karşı yabancılaşma hissederler. Bu kişilerin zamanla, diğer çalışanları olumsuz yönde etkilemeleri de olasıdır (Öztürk, Koçyiğit ve Bal, 2011).

Sosyal Destek Algısı

Sosyal destek algısı, birey için zor ve stres yaratıcı dönemlerde ihtiyaç duyduğu anda, ona değer veren ve yardıma hazır olan birilerinin olması ve bunun birey tarafından kendi yararına bir destek olarak algılanmasıdır. Bir anlamda kişinin kendine biçtiği genel değerdir. Bireyin yaşamının farklı alanlarında kendini sevilen, aranan, değer verilen ve desteklenen biri olarak gerektiğinde ihtiyaç duyduğu yardımı bulabileceğine inanmasıdır (Lakey ve Orehek, 2011; Yu Rueger, Malecki ve Demaray, 2010). Sosyal destek aile ve akrabalar, arkadaşlar, çalışma yaşamında yer alan kişiler gibi birey için önem taşıyanlardan gelen duygusal, araçsal ve bilgisel yardımları içerir. Sosyal destek bireye sevildiğini, korunduğunu, ona güven duyulduğunu, değer verildiğini ve bir grubun üyesi olduğunu hissettirir. Ayrıca sosyal fonksiyonlarını düzenlemesine yardımcı olur. Kişiye güven ve ait olma duygusu vererek ve onu kendi yaşamı ve değerleri ile kabul ederek yol gösterir (Terzi, 2008).

Algılanan sosyal desteğin iki temel bileşeni vardır: İhtiyaç duyulduğunda başvurulabilecek insanların varlığı ve var olan destekten memnuniyet derecesi. Bu iki bileşenin ilişkisi bireyin kişiliğine bağlı olarak değişir. Bazı bireyler çevrelerinde kendilerine sosyal destek sağlayacak fazla sayıda kişi olmasını isterken, bazıları için tek bir kişi sosyal destek için yeterlidir. Başkalarıyla beraberken yaşanan rahatlama duygusu ve memnuniyet derecesi de sosyal destek ihtiyacının belirleyicisidir. Sosyal destek bireyin ilgilenildiğine, sevildiğine ve değerli olduğuna inanmasını sağlar, böylece benlik saygısını yükseltir. Sosyal destek, stres yaratan olayların psikolojik etkilerini azaltmasının yanı sıra, fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Bireyin sosyal çevresinden aldığı yardım, içeriği ne olursa olsun kişilerin çaresizlik duygularını hafifleterek, stresle baş etme konusunda kendilerine duydukları güveni artırır. Sosyal destek, kaygı yaratan etmenleri ortadan kaldırmaya bile kişilerin endişe düzeylerini azaltarak onların daha iyimser, daha fazla kontrol duygusuna sahip olmalarını ve stresle başa çıkmak için yeni yöntemler denemeye daha istekli olmalarını sağlar (Martins, Peterson, Almeida ve Costa, 2011).

Bir çalışanın iş ortamındaki yöneticilerle ve diğer çalışanlarla arasındaki etkileşimleri ve destekleyici davranışları çok önemlidir. Çalışanların işe ilişkin yaşadıkları stres, gerginlik ve tükenmişlik durumlarını gidermede, aile ve arkadaşlar gibi iş dışı destek kaynaklarına nazaran; yönetici ve çalışma arkadaşları gibi işyerindeki destek kaynakları daha faydalı olacaktır. Bu kaynaklar bireye bilgi, geribildirim ve duygusal alanda ihtiyaç duyduğu sosyal desteği sağlayacaktır. Böylece çalışanların işle ilgili taleplerle başa çıkması kolaylaşacak, bu taleplerin olumsuz sonuçlarından birey korunacak ve örgüte olan bağlılığı artacaktır. Destekleyici bir iş ortamı, çalışanların içsel motivasyonlarını arttıracak ve sahip oldukları becerileri işlerine adanmaları konusunda teşvik edecektir. Bu da, çalışanların görevlerini başarıyla yerine getirmelerine ve muhtemelen hedeflerine ulaşmalarını sağlayacaktır. Ancak birey bu destek kaynaklarından yoksun olduğunda aşırı iş yükü, baskı ve rol belirsizliği gibi durumlarla başa çıkmakta zorlanacak ve mevcut performans düzeyini sürdürebilmek ve koşulları dengeleyebilmek için daha fazla çaba harcamak zorunda kalacaktır. Bu yoğun çaba sonucunda da birey bitkinlik, gerginlik, asabiyet, stres ve depresyon gibi fiziksel ve ruhsal sonuçlarla karşı karşıya kalacaktır. Bu durumun sürekliliği ise enerjisini yok edecek ve tükenmeye neden olacaktır (Yürür ve Sarıkaya, 2011).

Uzlaşılabilirlik Kişilik Özelliği

Kişilik, bireyin zaman içerisinde gelişen, birbirleri ile uyumlu, duygu, düşünce ve davranış kalıplarıdır (Mount, Barrick, Scullenve Rounds, 2005). Bir zihinsel ve fiziksel özellikler bütünüdür. Bireyin ne düşündüğünün, ne hissettiğinin ve nasıl davrandığının bir göstergesidir. Bireylerin davranışlarının gerekçelerini açıklayan kişilik, “ben kimim?” sorusunun cevabıdır (Çeribaş, 2007).

Zel’e (2006) göre kişilik, tek boyutlu bir yapı değildir. Costa ve McCrae (1992) bireylerin birbirlerinden farklı, sürekliliği olan ve değişmeyen kişilik özelliklerine sahip olduklarını ve bu özelliklerin kişilerin sergilediği davranışlarda gözlenebileceğini ileri sürmüşlerdir. Geliştirdikleri kuramsal yaklaşıma göre kişilik, beş boyutlu bir yapıya sahiptir: Duygusal dengesizlik, dışadönüklük, deneyime açıklık, uzlaşılabilirlik ve özdisiplin.

Bu çalışmanın değişkenlerinden biri olan uzlaşılabilirlik özelliği, kişilerarası ilişkilere yönelik kişilik boyuttur. Bireyin diğer kişilerle olan ilişkilerine odaklanır. Uzlaşılabilirlik boyutunda yer alanlar kibar, nazik, sıcak, alçak gönüllü, destekleyici, yardımsever, esnek, güvenilir, iyi mizaçlı, işbirliğine yatkın, affedici, yumuşak kalpli, özgeci ve dostça yaklaşımları olan ve diğer insanlarla duygusal yakınlık kuran kişilerdir. Yumuşak başlı olarak da tanımlanan bu kişiler rekabetten çok uzlaşmaya önem verirler ve kişilerarası çatışmalara girmekten kaçınırlar. Diğer bir deyişle, çatışmaları çözmek için güç kullanma ve baskı uygulama gibi yöntemleri tercih etmezler. Bu kişilik özelliğine düşük düzeyde sahip olanlar ise yukarıda anılan

özelliklerin tam tersi, olaylara sürekli muhalif, eleştirel bir bakış açısına sahip, kinici, kıskanç, uyumsuz ve tartışmayı seven kişilerdir (Costa ve McCrae, 1992; Gosling, Rentfrow ve Swan, 2003).

3. Araştırma Yöntemi

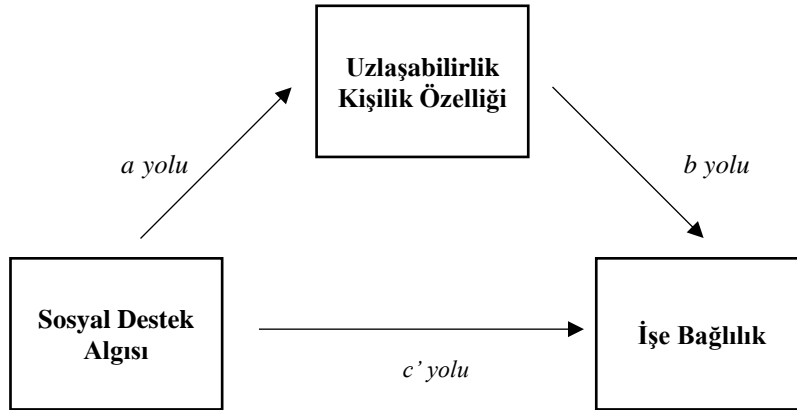
3.1. Araştırma Amacı

Üretim ve tüketimin eş zamanlı olarak gerçekleştiği turizm sektöründe, hizmetlerin istendiği düzeyde yürütülebilmesi büyük ölçüde eğitilmiş nitelikli işgücüne bağlıdır. Hizmet vermeye yatkın, müşterilerle iyi iletişim kuran, hızlı öğrenen, gerektiğinde karar verip uygulayan işine bağlılık düzeyi yüksek bir çalışan, işletme performansına büyük katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla, çalışanların kişilik özellikleri ya da bireysel farklılıkları, verilen hizmetin kalitesini, müşteri memnuniyetini, örgütsel başarı için önemli olan hizmet davranışlarını ve hizmet becerilerini etkileyecektir. Bu noktadan hareketle çalışmada, çalışanların algıladıkları sosyal desteğin işe bağlılık düzeylerine etkisinde, uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin aracı etkisi olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde oluşturulan araştırma hipotezleri şunlardır:

H₁. İşe bağlılık, sosyal destek algısı ve uzlaşabilirlik kişilik özelliği arasında anlamlı ilişkiler vardır.

H₂. Uzlaşabilirlik kişilik özelliği, işe bağlılık ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkiye aracılık eder.

Araştırmanın aracı etkiye ilişkin kavramsal modeli Şekil 1.'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Aracı Etki Kavramsal Modeli

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın örneklemini 83 kadın (%48.3) ve 89 erkek (%51.7) erkek olmak üzere 172 turizm alanında çalışan katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 21-45 arasında değişmektedir (*Ort.* = 27.72, *S* = 4.59). Kadın çalışanların yaş ortalaması 28.05 (*S* = 4.55) iken, erkek çalışanların yaş ortalaması 27.42'dir (*S* = 4.64).

Çalışanların 61'i (%35.5) "büro hizmetlerinde" (ön büro, muhasebe, personel, pazarlama, satış ve satın alma), 57'si (%68.6) "yiyecek ve içecek hizmetlerinde" (mutfak, bar ve servis), 54'ü (%31.4) "temizlik, teknik ve diğer hizmetlerde" görev yapmaktadır.

Büro hizmetlerinde çalışanların 31'i (%50.80) kadın ve 30'u (%49.20) erkektir. Yiyecek ve içecek hizmetlerinde 26 (%45.60) kadın ve 31 (%54.40) erkek çalışmaktadır. Temizlik, teknik ve diğer hizmet çalışanlarının ise 26'si kadın (%48.10), 28'si (%51.90) erkektir.

Büro hizmetlerinde çalışanların yaş ortalaması 27.36 ($S=3.87$), yiyecek ve içecek hizmetlerinde çalışanların ortalaması 28.10 ($S = 4.55$) ve temizlik, teknik ve diğer hizmetlerde çalışanların ortalaması ise 27.73 ($S = 5.38$) olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcılara demografik bazı bilgilerini (cinsiyet, yaş ve çalışma alanı) elde etmek amacıyla kişisel bilgi formu ile İşe Bağlılık Ölçeği, Sosyal Destek Algısı Ölçeği (Soygüt, 1989) ve Büyük Beş Kişilik Envanteri'nin Uzlaşılabilirlik Alt Ölçeği uygulanmıştır.

İşe Bağlılık Ölçeği: Kişinin yaşamında işine vermiş olduğu önemi ifade eden işe bağlılık kavramını ölçmek için Warr, Cook ve Wall (1979) tarafından geliştirilen İşe Bağlılık Ölçeği (Job Involvement Scale) kullanılmıştır. Ölçek 6 maddeden oluşmakta ve “bana hiç uygun değil” (1 puan) ile “bana tamamen uygun” (5 puan) arasında değişen beş basamaklı likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Alınan yüksek puanlar, kişinin işine olan bağlılık düzeyinin de o derece yüksek olduğunu göstermektedir. Jackson Stafford, Banks ve Warr (1983), Cronbach Alpha içtutarlılık katsayısını .71, madde-toplam puan korelasyonlarının ise .36 ile .70 arasında değiştiğini belirlemişlerdir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Yılmaz ve Bilgiç (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır. Analizler ölçeğin, toplam varyansın %51.99'unu açıklayan tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve faktör yüklerinin .61 ile .80 arasında değiştiğini göstermiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa içtutarlılık katsayısı .80 olarak belirlenmiştir (Yılmaz ve Bilgiç, 2009).

Sosyal Destek Algısı Ölçeği: Bireylerin çevrelerindeki kişilerce kendilerine gösterilen sosyal desteği algılama derecelerini belirleme amacıyla Soygüt (1989) tarafından geliştirilen Sosyal Destek Algısı Ölçeği (Perceived Social Support Scale) kullanılmıştır. Ölçek dört maddeden oluşmakta ve “hiç katılmıyorum” (1 puan) ile “tamamen katılıyorum” (5 puan) arasında değişen beş basamaklı likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Yılmaz ve Bilgiç (2009) ölçeğin faktör yapısını belirlemeyi amaçlayan çalışmalarında ölçeğin toplam varyansın %51.99'unu açıklayan tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu belirlemişlerdir. Faktör yükleri .68 ile .76 arasında değişmektedir. Cronbach Alpha içtutarlılık katsayısını ise .69'dur.

Uzlaşılabilirlik Alt Ölçeği: Bireyin kişilerarası ilişkilerdeki yönelimlerini belirlemek amacıyla Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilen Beş Faktör Envanteri'nin (The Big Five Inventory) Uzlaşılabilirlik Alt Ölçeği kullanılmıştır. 9 maddeden oluşan ölçek, “hiçbir zaman” (1 puan) ile “her gün” (5 puan) arasında değişen beş basamaklı likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Alınan yüksek puanlar, bireyin uzlaşılabilirlik özelliğini yüksek derecede sergilediğini göstermektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması, Sümer ve Sümer (2005) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada “uzlaşılabilirlik” alt boyutunun Cronbach Alpha içtutarlılık katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Akt., Basım, Çetin ve Tabak, 2009). Çetin (2008), Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nin

güvenirlilik ve yapı geçerliğini belirlemek için yürüttüğü çalışmada, “uzlaşabilirlik” alt boyutu için Cronbach Alpha içtutarlılık katsayısını .60 olarak belirlemiştir.

4. Bulgular

Araştırma hipotezlerini sınamak için öncelikle, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin düzeylerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra sosyal destek algısı ve işe bağlılık arasındaki ilişkide, uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin aracı etkisine ilişkin model test edilmiştir.

4.1. Değişkenler Arası İlişkiler

Araştırma değişkenleri işe bağlılık, sosyal destek algısı ve uzlaşabilirlik kişilik özelliği arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla korelasyon analizi (Pearson r) uygulanmıştır. Ölçek puanları arasındaki korelasyonlar ile katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Ort.	S	1	2	3
1. İşe Bağlılık	27.32	2.60	---		
2. Sosyal Destek Algısı	15.89	2.81	.19*	---	
3. Uzlaşabilirlik Kişilik Özelliği	35.84	4.64	.28**	.36**	---

* $p < .05$ ** $p < .01$

Analiz sonuçlarına göre, sosyal destek algısı ve işe bağlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r = .19, p < .05$). Uzlaşabilirlik kişilik özelliği ile sosyal destek algısı arasındaki ilişki de pozitif yönde anlamlıdır ($r = .28, p < .01$). Son olarak uzlaşabilirlik kişilik özelliği ve işe bağlılık arasındaki ilişkininde anlamlı olduğu belirlenmiştir ($r = .36, p < .01$). Sosyal destek algısı ve uzlaşabilirlik özelliği arttıkça, işe bağlılık düzeyi de artmaktadır. Bu sonuçlara göre H_1 hipotezi desteklenmiştir.

4.2. Aracı Değişken Analizi

Şekil 1.’de sunulan “Aracılık Etki Kavramsal Modeli’nde” görüldüğü üzere aracı değişken uzlaşabilirlik kişilik özelliği, yordayıcı değişken sosyal destek algısı, yordanan değişken ise işe bağlılıktır.

Korelasyon analizi sonuçları, yordayıcı değişken sosyal destek algısı ve yordanan değişken işe bağlılık ile aracı değişken uzlaşabilirlik kişilik özelliği arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bu sonuç sosyal destek algısının işe bağlılığa olan etkisinde, uzlaşabilirlik kişilik

özelliğinin aracı rollünün incelenebileceğini göstermektedir. Bu amaçla Preacher ve Hayes (2008) tarafından geliştirilen, aracılık modellerinin analizi için daha geçerli ve güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlayan bootstrap yöntemi kullanılarak aracılık etki analizi gerçekleştirilmiştir. Bunun için SPSS için INDIRECT programı kullanılmış, örneklemin bootstrap yöntemi ile seçkisiz olarak 5000 kez yeniden örneklemlendirildiği, araştırma modeliyle uyumlu aracı değişken analizi PROCESS Multiple Mediation Model 4 (Hayes, 2018) ile analiz gerçekleştirilmiştir. Bootstrap yöntemi ile yapılan aracılık etki analizlerinde araştırma hipotezlerinin desteklenebilmesi için, analiz neticesinde elde edilen %95 düzeltilmiş ve hızlandırılmış güven aralıkları değerlerinin (%95 Bias-Corrected and Accelerated Confidence Interval– *BCA GA*) sıfır (0) değerini kapsamaması gerekmektedir (Hayes, 2018; MacKinnon, Lockwood ve Williams, 2004).

Öncelikle aracı değişken uzlaşılabilirlik kişilik özelliği analize dahil edilmeden önce yordayıcı değişken sosyal destek algısının, yordanan değişken işe bağlılık üzerindeki toplam etkisi incelenmiş ve bu etkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F_{1,170} = 6.54, p < .05$). Sosyal destek algısı, işe bağlılık değişkenindeki varyansın %4'ünü açıklamaktadır ($b = .177, SH = .05, \%95 \text{ BCA GA} = [.0400, .3145], t_{170} = 2.55, p < .05$). Bu sonuç, sosyal destek algı puanları arttıkça işe bağlılık puanlarının da arttığını (c yolu) göstermektedir (yüksek sosyal destek algısı puanı, yüksek işe bağlılık düzeyi anlamına gelmektedir). Analiz sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. İşe Bağlılık ve Sosyal Destek Algısı Arasındaki İlişkide Uzlaşılabilirlik Kişilik Özelliğinin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

		Sonuç Değişkenleri								
		M Uzlaşılabilirlik Kişilik Özelliği				Y İşe Bağlılık				
Tahmin Değişkenleri		b	S.H.	%95 BCA Güven Aralığı		b	S.H.	%95 BCA Güven Aralığı		
				LLCI	ULCI			LLCI	ULCI	
X										
Sosyal Destek Algısı	<i>a</i> yolu	.598***	.12	.3659	.8306	<i>c'</i> yolu	.096	.07	-.0478	.2398
M										
Uzlaşılabilirlik Kişilik Özelliği	--	--	--	--	--	<i>b</i> yolu	.136**	.04	.0485	.2231
Sabit		26.333***	1.90	22.5846	30.0815		20.927***	1.60	17.7721	24.0820
		$R^2 = .13$				$R^2 = .09$				
		$F_{(1,170)} = 25.83; p < .001$				$F_{(2,169)} = 8.12; p < .001$				
				Toplam Etki		<i>c</i> yolu	.177*	.07	.0400	.3145
				Doğrudan Etki		<i>c'</i> yolu	.096	.07	-.0478	.2398
				Dolaylı Etki		(<i>a.b</i>)	.081*	.03	.0383	.1486

Not: $N=162$; * $p < .05$, ** $p < .01$ *** $p < .001$; Standardize Edilmemiş beta katsayıları (*b*) raporlanmıştır. *SH.*: Standart Hata. *BCA* (Bias-Corrected and Accelerated) *GA*: Güven Aralığı. R^2 değeri, aracılık modelinin açıkladığı varyansı göstermektedir.

Tablo 2.'de uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin, sosyal destek algısının işe bağlılık üzerindeki etkisinde aracılık rolünü belirlemeye ilişkin regresyon analizi sonuçları da verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre sosyal destek algısı, uzlaşabilirlik kişilik özelliğini anlamlı düzeyde ve olumlu yönde etkilemektedir ($b = .598$, $SH = .12$, %95 BCA GA = [.3659, .8306], $t_{170} = 5.08$, $p < .001$). Sosyal destek algısı, uzlaşabilirlik kişilik özelliği değişkenindeki varyansın %13'ünü açıklamaktadır ($F_{1,170} = 25.83$, $p < .001$). Bu sonuç sosyal destek algısı puanları arttıkça, uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin de arttığını göstermektedir (a yolu).

Regresyon analizi uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin işe bağlılık üzerinde olumlu yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir ($b = .136$, $SH = .04$, %95 BCA GA = [.0485, .2231], $t_{169} = 3.07$, $p < .01$). Buna göre uzlaşabilirlik kişilik özelliği arttıkça, işe bağlılık düzeyi artmaktadır (b yolu). Ancak uzlaşabilirlik kişilik özelliği kontrol edildiğinde sosyal destek algısının, işe bağlılık üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($b = .096$, $SH = .07$, %95 BCA GA = [-.0478, .2398], $t_{169} = 1.19$, $p = .1892$). Baron ve Kelly'in (1986) geleneksel yaklaşımından farklı olarak bootstrap yönteminin kullanıldığı çağdaş yaklaşım ile aracılık modeli analizlerinde, toplam ve doğrudan etki istatistiksel olarak anlamlı olmayabilir. Toplam ve doğrudan etkinin anlamlı olmaması dolaylı etkinin varlığını ortadan kaldırmaz ve aracılık modelini geçersiz kılmaz (Fritz ve MacKinnon, 2007; Hayes, 2018; MacKinnon ve ark., 2002; Preacher ve Hayes, 2004; akt. Gürbüz, 2019). Son aşamada sosyal destek algısının uzlaşabilirlik kişilik özelliği aracılığıyla, işe bağlılık üzerindeki dolaylı etkisi (a.b) bootstrapping yöntemi ile incelenmiş ve sosyal destek algısının işe bağlılık üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($b = .081$, $SH = .03$, %95 BCA GA = [.0383, .1486]). Çünkü bootstrapping analizine göre, %95 düzeltilmiş ve hızlandırılmış güven aralığı değerleri (%95 BCA GA), 0 (sıfır) değerini kapsamamaktadır. Sosyal destek algısı ve uzlaşabilirlik kişilik özelliği birlikte, işe bağlılık düzeyinin yaklaşık %9'unu açıklamaktadır ($F_{2,169} = 8.12$, $p < .001$). Bu sonuçlara göre uzlaşabilirlik kişilik özelliği, sosyal destek algısı ve işe bağlılık arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğü (K_2) .09'dur. Bu değer orta düzeyde bir etki büyüklüğü olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar ışığında H_2 hipotezi desteklenmiştir.

5. Tartışma

Çalışma ortamı için önemli bir özellik olan işe bağlılık, kişinin yaşamında işine vermiş olduğu önem ve değer derecesini, diğer bir ifade ile işiyle olan özdeşleşme düzeyini ifade eder (Zopiatis, Constanti ve Theocharous, 2014). Yüksek işe bağlılık düzeyine sahip olan çalışanlar için işleri yaşamlarının merkezidir. Bu özelliğe sahip çalışanlar, hizmet alanları memnun etme ve kalıcı kılma yönünde yoğun çaba göstereceklerdir. Ayrıca örgütsel bağlılık düzeyleri ve iş performansları daha yüksek, işten ayrılma niyetleri ise daha düşük olacaktır (Griffin ve ark., 2010).

Bu çalışmada konaklama işletmesinde çalışanlarının, algıladıkları sosyal desteğin işe bağlılık düzeylerine etkisinde, uzlaşabilirlik kişilik özelliğinin aracı bir role sahip olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaç çerçevesinde ilk olarak araştırmada değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda işe bağlılık, algılanan sosyal destek ve uzlaşabilirlik kişilik özelliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu bulguya göre sosyal destek algısı ve uzlaşabilirlik özelliği arttıkça, işe bağlılık düzeyi de artmaktadır. Çalışma yaşamında destekleyici bir iş ortamı içinde olan çalışanların stres, baskı, gerginlik ve tükenmişlik gibi durumlarla

karşılaşma olasılığı daha az olacak, içsel motivasyonları artacaktır. Böylece de işlerine ve örgütlerine olan bağlılıkları artacaktır. Aynı zamanda bu kişiler diğer çalışanlarla dostça iletişim kuracaklar, nazik, destekleyici, yardımsever, güvenilir ve işbirliğine yatkın olacaklardır. Böylece iş performansları ve dolayısıyla işe bağlılık düzeyleri de artacaktır. Araştırmada ikinci olarak aracılık ilişkisi PROCESS Multiple Mediation analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları uzlaşılabilirlik kişilik özelliğinin, sosyal destek algısı ve işe bağlılık arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Analiz sonuçları öncelikle sosyal destek algısının, işe bağlılık özelliğini pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Çalışanların çalışma yaşamında algıladıkları sosyal destek arttıkça, işe bağlılıkları da artmaktadır. Çünkü günlük yaşamının büyük bölümünü geçirdiği iş ortamında çalışanın hem amirlerinden hem de çalışma arkadaşlarından göreceği destek, ona güven ve ait olma duygusu verecektir. Böylece işinin gereğini yerine getirirken karşılaşacağı sorunlarla başa çıkabilmesi kolaylaşacaktır. Çünkü destekleyici bu iş ortamı sorunları çözebilmesi için kişiye bilginin yanı sıra, gerekli araç-gereç ile hizmet yardımı sağlayacak, becerilerini geliştirebilmesi için rehberlik edecektir (Terzi, 2008). Analiz sonuçları uzlaşılabilirlik özelliğinin işe bağlılığı pozitif yönde yordadığını da göstermiştir. Buna göre uzlaşılabilirlik özelliğine sahip çalışanlar diğerlerine karşı daha destekleyici, yardımsever, esnek, güvenilir, yumuşak kalpli, özgeci ve dostça bir yaklaşım içerisinde olacaklardır. Bu da onların iş ortamında uzlaşmacı, iyi mizaca sahip, yumuşak başlı ve işbirliğine yatkın çalışanlar olarak nitelendirilmelerini beraberinde getirecektir. Elde edilen bu bulgu alanyazın ile tutarlıdır. Liao ve Lee (2009) da işe bağlılık ile uzlaşılabilirlik arasında pozitif ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Son olarak analiz sonuçları uzlaşılabilirlik kişilik özelliği kontrol edilirken, sosyal destek algısının ve işe bağlılık üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığını göstermiştir. Ancak bu bulgu aracılık etkinin anlamlı olmadığı, yani dolaylı etkinin var olmadığı anlamına gelmemektedir (Gürbüz, 2019). Nitekim analiz sonuçları sosyal destek algısının uzlaşılabilirlik kişilik özelliği aracılığıyla, işe bağlılık üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Buna göre sahip olduğu kibar, nazik, sıcak, yardımsever, affedici, güvenilir, destekleyici ve dostça yaklaşımıyla iş ortamında diğer çalışma arkadaşlarından daha fazla destek göreceği olan bir çalışanın, işe olan bağlılık düzeyi de artacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma ile işe bağlılık özelliğinin, sosyal destek algısı ve uzlaşılabilirlik özelliği ile ilişkilerini inceleyerek alanyazına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Araştırma, çalışanların sahip olduğu kişilerarası ilişki becerilerinin ve çalışma ortamında karşılaşacakları bireysel ve örgütsel düzeyde destekleyici ortamın, onlara sevilen, değer verilen ve korunan bir bireyler olduklarını hissettireceğini göstermiştir. Dolayısıyla böyle bir ortam içinde olan çalışanların da hem yaptığı işe ve çalıştığı kuruma yönelik bağlılık düzeyleri artacaktır. Özellikle araştırma sonuçlarının ücretlerin düşüklüğü, terfi imkanlarının kısıtlılığı, stresli çalışma ortamı, düzensiz ve uzun çalışma saatleri, iş garantisinin sağlanamaması gibi nedenlerle turizm sektöründe yaşanan yüksek düzeydeki çalışan devrinin azalmasına ve sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün istihdamının sağlanmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Basım, H.N., Çetin, E. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Costa, P.T. ve McCrae, R.R. (1992). Four Ways Five Factor Are Basic. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653-665.
- Çeribaş, E. (2007). Yöneticilerin Kişilik Özelliklerinin İş Etiğine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, F. (2008). Kişilerarası İlişkilerde Kendilik Algısı, Kontrol Odağı ve Kişilik Yapısının Çatışma Çözme Yaklaşımları Üzerine Etkileri: Uygulamalı Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Ebeh, R. E., Njoku, E. C., Ikpeazu, O. C. ve Benson, L. (2017). Organizational Commitment and Job Involvement Among Casual Workers: The Role of Organizational Justice. *Glob. J. Hum. Res. Manag*, 5, 17-32.
- Gosling, S.D., Rentfrow, B.J. ve Swan, W.B. (2003). A Very Brief of The Big Five Personality Domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528.
- Griffin, M.L., Hogan, N.L., Lambert, E.G. ve Tucker, K.A. (2010). Job Involvement, Job Stress, Job Satisfaction and Organizational Commitment and The Burnout of Correctional Staff. *Criminal Justice and Behavior*, 37(2), 239-255.
- Gürbüz, S. (2019). Sosyal Bilimlerde Aracı, Düzenleyici ve Durumsal Etki Analizleri. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Hayes, A. F. (2018). Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach (2. Baskı). New York: The Guilford Press.
- Jackson, P.R., Stafford, E.M., Banks, M.H. ve Warr, P.B. (1983). Unemployment and Psychological Distress in Young People: The Moderating Role of Employment Commitment. *Journal of Applied Psychology*, 68(3), 525-535.
- Kuruüzüm, A., Irmak, S. ve Çetin, E.İ. (2010). İşe Bağlılığı Etkileyen Faktörler: İmalat ve Hizmet Sektörlerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 183-198.
- Kuşlivan, S. ve Eren, D. (2011). İşgörenlerin Kişilik Özelliği Olarak Hizmet Verme Yatkınlığı ve Ölçümü: Bir Literatür Taraması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(2), 139-153.
- Lakey, B. ve Orehek, E. (2011). Relational Regulation Theory: A New Approach to Explain the Link between Perceived Social Support and Mental Health. *Psychological Review*, 118(3), 482-495.
- Lambert, E. G., Liu, J., Jiang, S., Zhang, J. ve Kelley, T. M. (2018). The Antecedents of Job Involvement: An Exploratory Study Among Chinese Prison Staff. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 54, 21-33.
- Liao, C., & Lee, C. (2009). An Empirical Study of Employee Job Involvement and Personality Traits: The Case Of Taiwan. *International Journal of Economics and Management*, 3(1), 22-36.
- MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M. ve Williams, J. (2004). Confidence Limits For The Indirect Effect: Distribution of The Product and Resampling Methods. *Multivariate Behavioral Research*, 39(1), 99-128.
- Martins, M.V., Peterson, B.D., Almeida, V.M. ve Costa, M.E. (2011). Direct and Indirect Effects of Perceived Social Support on Women's Infertility-Related Stress. *Human Reproduction*, 26(8), 2113-2121.
- Mount, M.K., Barrick, M.R., Scullen, S.M. ve Rounds, J. (2005). Higher-Order Dimensions of The Big Five Personality Traits and The Big Six Vocational Interest Types. *Personnel Psychology*, 58, 447-478.
- Orel, O. (2013). Organize Perakende Sektöründe Çalışanların Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile İşe Bağlılıkları Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öztürk, Koçyiğit ve Bal (2011). Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile İşe Bağlılık Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Ankara İli Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(1), 84-98.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and Resampling Strategies For Assessing and Comparing Indirect Effects in Multiple Mediator Models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.
- Qureshi, H., Lambert, E. G. ve Frank, J. (2019). The Relationship Between Stressors and Police Job Involvement. *International Journal of Police Science & Management*, 21(1), 48-61.
- Saldamlı, A. (2008). Otel İşletmelerinde Bölüm Yöneticilerinin İş ve Yaşam Tatminin Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 15(2), 693-719.
- Sevim, L. (2011). Tükenmişlik ve İş Bağlılığının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi: Turizm Sektöründe Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sharma, B.R., Srivastova, V.N., Ningthoujam, S. ve Arora, V. (2012). Job Involvement as a Key Component of Work Motivation: Search for Predictors. *The Indian Journal of Industrial Relations*, 48(2), 325-340.
- Shragay, D. ve Tziner, A. (2011). The Generational Effect on The Relationship between Job Involvement, Work Satisfaction and Organizational Citizenship Behavior. *Revista de Psicología del Trabajo y de las Organizaciones*, 27(2), 143-157.
- Singh, A. ve Gupta, B. (2015). Job Involvement, Organizational Commitment, Professional Commitment, and Team Commitment: A Study of Generational Diversity. *Benchmarking: An International Journal*, 22(6), 1192-1211.
- Ünlüöner, S. ve Şahin, Z. (2011). Turizm'de İstihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 1-25.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanırlıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Tokmak, İ., Turgut, H. ve Öktem, Ş. (2013). Turizm ve Otelcilik Öğrencilerinin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özelliklerinin İletişim Becerilerine Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 83-95.
- Ünlüöner, S. ve Şahin, Z. (2011). Turizm'de İstihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37), 1-25.
- Yılmaz, N. ve Bilgiç, R. (2009). İşsizliğin Psikolojik Etkisini İncelemek için Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik ve Geçerlikleri Üzerine Bir Çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 52-65.
- Yu Rueger, S., Malecki, C.K. ve Demaray, M.K. (2010). Relationship Between Multiple Sources of Perceived Social Support and Psychological and Academic Adjustment in Early Adolescence: Consistencies and Differences Across Gender. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 47-61.
- Yürür, Ş. ve Sarıkaya, M. (2011). Sosyal Çalışmacıların Sosyal Destek Algılarının Tükenmişliğe Etkisi. *Ege Akademik Bakış*, 11(4), 537-552.
- Zel, U. (2006). *Kişilik ve Liderlik*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Zopiatis, A., Constanti, P. ve Theocharous, A.L. (2014). Job Involvement, Commitment, Satisfaction and Turnover: Evidence from Hotel Employees in Cyprus. *Tourism Management*, 41, 129-140.

Turizmde Psikososyal Bileşenler: Yerel Halkın Algı, Tutum ve Davranışları

Tourism Psychosocial Components: Perceptions, Attitudes And Behaviors of The Local People

Sevgi GÜNEY¹

¹ Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu*

Öz: Turizm toplumların ekonomik büyümesine, gelişmesine doğrudan etkili olan sektörlerden biridir. Bu sektör refah ve kalkınmanın da ölçütü olarak işlev gördüğünden, sektöre etki eden bileşenler alan profesyonellerince yapılan araştırma ve planlamalarla mümkün olduğunca yönetilmeye çalışılır. Bu yönetim çabaları, elde edilen ekonomik gelirler de dahil olmak üzere ekonomik, psiko-kültürel ve çevresel tüm değişimleri arttırmak ve sürdürülebilir hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu makalenin amacı turizm alanında elde edilen kazanımların sürdürülebilirliğinin artırılmasında etkili olan ve psikososyal bileşen olarak işlev gören halkın algı, tutum ve davranışlarına dikkati çekmek ve ileride yapılacak çalışmalara ilham verecek bir kavramsal çerçeve sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda önce kavramsal tanımlama yapılmış, daha sonra işlevselliğe nasıl dönüştürülebileceği konusunda bilgiler sunulmuş, son olarak da bu bilgilerin uygulanabilirliğine katkıda bulunacak kanıta dayalı ölçeklerden örnekler sunularak, önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm, yerel halk, algı, sürdürülebilirlik, psikososyal

Abstract: Tourism is one of the sectors that directly affect the economic growth and development of societies. Since the sector also serves as a measure of welfare and development, the components that affect the sector are managed as much as possible through research and planning by professionals working in the field. The management efforts aim to increase and sustain all economic, psycho-cultural and environmental changes. The aim of the present article is to draw attention to the psychocultural components such as perceptions, attitudes and behaviors of the local people, to increase the sustainability of the gains from tourism and finally to provide a conceptual framework that will inspire future studies. In the light of this purpose, firstly conceptual definition was made, then the relevant information about how to convert it to functionality was given, and finally some examples of evidence – based scales that contribute to the applicability of this information were presented. Recommendations were given for future research and projects.

Key Words: Tourism, local people, perception, sustainability, psychosocial

1. Giriş

Günlük yaşamın koşuşturmacası içinde tatil ve dinlenme ihtiyacı içindeki bireyin bu ihtiyacını giderme yönündeki hareketleri belki de bugün birçok alana yayılmış, ekonomik, sosyo-kültürel ve psikososyal bileşenleri olan bir alanı turizm' in yaratılmasına yol açmış olabilir. Gerçekte de turizmin ilk ortaya çıkışının bu hedonistik ihtiyaçtan kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Kozak, Evren, ve Çakır, 2013). Ancak bu anlayış 20. yüzyılda yerini insan haklarındaki gelişmeler ve üretimin kitleselleşmesiyle toplumsal bir ihtiyaç olan

* İlgili yazar/Corresponding author: sevgiguney@gmail.com

turizm anlayışına bırakmıştır. Son 20 yıldır toplumsal ihtiyacın tetiklediği kitlesel nitelikli turizm daha çok bireysel düzeye doğru çekilmiştir. Bu haliyle turizm “post modern turizm” olarak adlandırılmaktadır (Urry, 2009, s.220).

Tanımlamalar

Post modern turizm anlayışında teknolojik olanaklar üst düzeyde devreye sokulur. Sanayileşmenin üst düzeyde yaşandığı ülkelerde olduğu kadar gelişmekte olan ülkelerde de bireysel ihtiyaçlar, tercihler, faydacılık, pazar olanakları, yapısı, üretim-transfer-pazarlama, alt yapı önem kazanmaya başlamış ve bireyselliğin ön plana çıktığı kitlesel hareketlerin teşvik edildiği turizm hareketliliğine dikkat çekilir hale gelmiştir.

Post modern turizmin en temel öğelerinden biri sosyal güvenlik kavramıdır. Burada amaç çalışma gücü, beden sağlığı, ruh sağlığı ve genel anlamda psikolojik iyi oluşun temellini oluşturan dinlenme, dinlenirken kendini geliştirme ve sağlıklı kalabilme kavramlarını bireysel turizm anlayışına entegre etmektir. Bu çerçevede de pek çok turizm alt kolları oluşturulmuştur. En genel anlamda bugün sağlık turizmi, kaplıca turizmi, organik tarım turizmi, yayla turizmi, doğa yürüyüşü (trekking) turizmi, inanç turizmi, bilim turizmi, kongre turizmi, kültür turizmi, botanik turizmi, av turizmi ve daha burada sayılamayacak birçok turizm dalı her toplumda aynı şekilde anlamsal karşılık bulmaya başlamış, başka bir deyişle tüm ülkelerde kabul görmüş ortak kavramlar haline almıştır.

Bir turistik bölge de turizmin üç temel etkisinin olduğu belirtilmektedir. Bunlar sosyokültürel, ekonomik ve çevresel etkiler olarak ifade edilmektedir (Köleoğlu, 2018).

Eğitim durumu, cinsiyet, sosyo-ekonomik gelir turistik tercihlerin belirlenmesinde doğrudan etkili bileşenlerdendir. Bu bileşenler psikososyal bir yapı olan tercihlerin belirlenmesinde bireyin içinde bulunduğu toplumsal döngüden de etkilenecek işlev görür. Örneğin alternatif turizm ile ilgili Ulusan ve Batman (2010) yaptıkları çalışmalarında, yerli ve yabancı turistlerle, yerel turizm işletme sahipleri ve çalışanlarını örneklemelerine dahil etmişler ve toplam 350 katılımcıyla saha çalışması yapmışlardır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre alternatif turizm tercihi olan yerli turistlerin %61'inin üniversite mezunu oldukları belirlenirken, % 48'inin gelir durumlarının 3.000 tl ve üzerindedir.

Dikkate Alınması Gereken Unsurlar

Turizmin tanımı dikkate alındığında odağını bireyin kendisi oluşturmaktadır. Birey sürekli bulunduğu, çalıştığı ve oturduğu yer dışında başka bir yere gitmeyi seçmiştir. Bu seçtiği yerde bir süre kalmayı taahhüt etmiştir. Bu kalışı geçici bir süreliğine olmakla birlikte psiko-sosyal etkileşim döngülerine temel oluşturan bir platform niteliğindedir. Bireysel düzlemde turist, kaldığı otel, pansiyon vb. yerlerde personelden başlayarak ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hareketleri çerçevesinde yerel halkla etkileşime girmeye başlar. Bu psiko-sosyal etkileşim yöreden ayrılıncaya değin sürer (Güney, 2015). Bu etkileşimsel döngüde gezme, deneyimleme, dinlenme, eğlenme, öğrenme, sonuçlar çıkarma, yüklemelerde bulunma, yerel halka geri bildirimler verme ve hatta zaman zaman kültürel çatışmaların da yaşanması mümkün olabilmektedir. Psikolojik ve bir o kadar da kültürel ihtiyaçların karşılandığı bu etkileşimsel süreçte gerek yerel halkta gerekse turistin kendisinde çok çeşitli ve kapsamlı etkiler söz konusudur. Bu etkiler uzun dönemde sosyal değişimleri de beraberinde getirir. Sürdürülebilir turizm kavramının temelinde olan unsurlardan bir de bu etkilerdir. Büyük kitlelerin üretici ve tüketici olduğu bu etkileşimsel döngüde yerel halkın olumlu bakış açısının oluşturulması ve bununla sürekliliğinin sağlanması yönünde yapılacak çalışmalarda dikkat edilmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir;

1. Halkla ilişkiler ve ilkelerinin benimsenmesi
2. Etkili Reklam ve pazarlama
3. Turizm odakları ile ilgili olarak yerel halkın eğitilmesi, eğitim programlarına katılımlarının sağlanması
4. Psiko-kültürel etkilerin yönetilmesi

1. Halkla ilişkiler ve ilkelerinin benimsenmesi:

Halkla ilişkiler bilimi her alanda olduğu gibi turizm alanında da, turistik yapının/ürünün farklı gruplardaki eğilimlerine, isteklerine göre belirlenmesini, bu farklı gruplarla ne tür ilişkiler geliştirileceğinin saptanmasını, yerel iletişime geçilecek kurum, kuruluş ve halkın ürünle ilgili genel eğilimlerinin ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla işlevsel kılınır. Halkla ilişkiler proje ve planlarının uygulanması için sosyal medya, dijital gazeteler, dergiler, yerel gazeteler, seyahat acentaları vb. teknik düzeyde tüm bileşenler yönetilmeye çalışılır. Halkla ilişkiler çalışmaları aracılığıyla, turistik ürün için yerel halkın tutumları hakkında bilgi sahibi olmak, yerel düzlemde sosyal ve politik değişimleri izlemek ve bu değişimlere göre turistik hareketleri düzenlemek, yerel halkın algısını yansıtacak alan araştırmalarını gerçekleştirmek, mümkün olduğunca turistik ürünün tanıtılmasında, işletilmesinde ve yürütülmesinde yerel kaynakların istihdamını sağlamak ve sürdürülebilir kılmak hedeflenmektedir. Bu çerçevede yapılan tüm turistik organizasyonlar insan doğası ve ihtiyaçlarına karşılık gelecek şekilde konumlandırılır.

Turist hareket ve davranışlarının yönetilmesi için alanında uzman personeli, liyakat ilkelerine göre hizmete sunmak yerel halkın algı ve davranışlarının olumlu yönde düzenlenmesine katkıda bulunacaktır. Bu katkının sürdürülebilir olması için, gelen turist kitleleri, tatil acentası, şirketler, dernekler, meslek oda ve kuruluşları gibi özel gruplara, ve son olarak da topluma mal olmuş kişiler, ünlü sanatçılar, politikacılar, siyasetçiler, gazeteciler gibi özel kişilerden oluşan turist popülasyonuna hizmet verirken, aşağıda belirtilen halkla ilişkiler ilkeleri fonksiyonel hale getirilmesi önem taşımaktadır;

- a. İmaj ve prestij' e önem vermek
- b. Açıklık politikalarını işlevsel kılmak
- c. Sorumluluk ağını oluşturmak ve işletmek
- d. İnanırcı ve doğru bilgi vermek
- e. Hem yerel hem de hedef turist kitlesiyle sürekliliği olan ve yenilenen ilişki ağı oluşturmak
- f. Personel alımında liyakat ilkelerinden taviz vermemek
- g. Dürüst davranmak, hizmet alan turistleri her şeyin üstünde tutmak

Bu ilkelerin fonksiyonel hale getirilmesi, yerel turizmin başarılı olmasına katkıda bulunan yerel halkın algısı, kavramlaştırmaları ve hedef turist topluluk ve kitlelerinin algıları, kavramlaştırmaları ve bireysel olarak karşılıklı uyum süreçlerini de doğrudan olumlu yönde yönetilmesini sağlayacaktır.

2. Etkili reklam ve pazarlama:

- a. Hizmet alan turist kitlelerinin eğilimleri, zevkleri, potansiyel ihtiyaçları, talep ettiklerinin belirlenmesi,
- b. İlgili turistik hizmet ya da ürünün yukarıda belirtilen turist kitlelerine uygun hale getirilmesi, bu uygunluk sağlanırken, yörenin sosyo-kültürel yapısı dikkate alınması,
- c. İlişki ve iletişim içinde olunacak yörenin ahlaki yapısı, gelenek göreneklerini de kapsayan toplumsal kurallarının dikkate alınması; örneğin içki içilmeyen yerde gece sabaha değin müzikli içkili eğlence yerlerinin fonksiyonel olmamasına dikkat edilmesi vb.
- d. Yerel kamuoyu ile sürekli ve yenilenen ilişki ve iletişim ağının kurulması ve güçlenmesi amacıyla yerel gazete, televizyon kanalları, seyahat acentaları, bilet satış büroları gibi mevcut kurumlarla işbirliği içinde olunması önem taşımaktadır. Unutulmamalıdır ki, çağımız tüketim toplumları için yapılan tüm reklam ve pazarlama aktiviteleri öncelikle ilgili bölgeye, sonra da ülkeye karşı sempati ve benimseme duygularını oluşturmayı hedeflemelidir. Bu doğrultuda oluşturulacak tüm olumlu duygu durumları sadece yabancı turist kitleleri ve özel gruplar için değil aynı zamanda yerli grup ve kitleler için de planlanmalıdır. Zira var olan kaynağı yitirme tehlikesi yeni kaynaklar oluşturma çalışmalarından daha kritik önem taşımaktadır.

3. Turizm odakları ile ilgili olarak yerel halkın eğitilmesi, eğitim programlarına katılımlarının sağlanması:

Turizm aynı zamanda psiko-kültürel bir aktivitedir. Bir turistik noktada turistik hareketlilik ile birlikte yerleşik olan halk bir değişim süreci içine girer. Bu değişim süreci olumlu yönde olduğu gibi olumsuz yönde de olabilmektedir. Köleoğlu (2018) 319 katılımcıya anket uyguladığı alan araştırması sonucunda, Gelibolu yarımadasındaki yerel halkın turizme yönelik algılarının olumlu olduğunu, 30 yaş üstünde bu olumluluğun sürdüğünü ve özellikle kadınların turizmin Çanakkale bölgesine daha çok destek olduğunu düşündüklerini saptamıştır. Bu çalışma da kültürel etkinin Çanakkale yöresi için birinci sırada geldiği belirtilmektedir.

Turistik bölgelere olan turistik girişler ve geçici konaklamalar beraberinde, yeni ve farklı birçok değer yargısı, davranışları, tutumları, yaşam biçimlerini, alışkanlıklara karşı karşıya kalmayı da beraberinde getirmektedir. Bu bileşenlerin tek tek yerel halk üzerinde kabul etme, sempati gösterme, hoşgörülü davranışların oluşması, kırsal tarzdan kentleşmeye doğru giden bir toplumsal gelişme yaratması; yabancı dil öğrenme isteği ve gayretlerinin artması, tarihsel ve kültürel değerlere sahip çıkma konusunda düzeyin artması, yeni iş alanlarının açılması, dolayısıyla yeni kurumların oluşturulması gibi değişimlere yol açması turizme olumlu etkiler olarak ele alınmaktadır. Öte yandan olumsuz etkilerde vardır ve bu etkiler ne yazık ki yöreyi ve yerel halkın algılarını zaman zaman yönetebilmektedir. Bunlar arasında hırsızlık vb. suç oranlarının artması, gerek yerli gerekse yabancı turist kitlelerine karşı yabancı düşmanlığının oluşması, mevcut kültürün ticarete dönüştürülmesi sayılabilir (Közleme ve Çil, 2017; Light, 2017; Özel, 2014; Kim ve Butler, 2015).

Eğitimli kesimin turizmin olumlu etkileri olduğuna ilişkin algıları ve hatta çevrelerini de olumlu yönde yönlendirdikleri, turizmden elde edilecek kazanımlara ilgi duydukları belirlenmiştir (Meimand vd., 2017). Bununla beraber yine eğitimli kesimin trafik, hava kirliliği, gürültü kirliliği, artan suç oranları gibi olumsuz etkilerin oluşmamasına yönelik yerel otoritelerle işbirliği yaptığı ve bu yönde çaba sarf ettikleri de turizm otoritelerince bilinmektedir. Bu yüzden yapılan halkla ilişkiler çalışmaları bu kesimle işbirliği kurularak eğitimi sınırlı yerel kamuoyuna yönelik yapılabilir. Eğitimi sınırlı yerel kamuoyunun olumlu algılarını arttırmak için halkla ilişkilerin önemli bir altyapı çalışması olan araştırma, saha çalışması ve tanıtım faaliyetleri kullanılan yöntemlerdendir. Bu tanıtımlar eğitici ve yönlendirici bilgiler içeren televizyon programları, halkın

katılımının sağlandığı konferanslar, mevcut sosyal medya araçları kullanılarak belirli bir düzen içinde yapılmaktadır. Bu bilgilendirici tanıtımların yanı sıra halk günleri, halk konserleri, halka açık turizm fuarları da aynı kitlesel eğitime katkıda bulunur.

4. Psiko-kültürel etkilerin yönetilmesi:

Turizmin bir toplumun kalkınma bileşenlerinden bir olduğu dikkate alındığında, elde edilen gelirin artırılması ve sürdürülebilir olması için temel odağı olan insana dokunan çalışmalar yapmak kritik önem taşımaktadır. Zira turizm bir toplumda çevreyi güncel değerlere göre yenileyen, yaşamsal ihtiyaçların sağlanmasındaki kalitenin artırılmasına kaynaklık eden, insan eşitliği ve cinsiyet ayrımcılığının elimine edilmesine katkıda bulunan bir katalizör kavram konumundadır. Turizm ve ulusal kalkınma arasındaki bu döngüsel etkileşim bölgesel turizmin iyileştirilmesi çalışmalarına da ilham vermiştir. Bu doğrultu da insanın ihtiyaçları ve kendini var etme biçimleriyle ilişkili turizmin bu yönü özellikle psiko-kültürel etkilerin yönlendirilmesiyle sürdürülebilir hale getirilmeye çalışılması birçok teorik modelin geliştirilmesine yol açmıştır. Bu modeller içinde en yaygın kullanılan 3 modelden, birincisi Doxey (1975) tarafından geliştirilen Tolerans Modeli'dir. Tolerans modeli belli bir bölgedeki yerel halkın turistik aktiviteler ve hareketliliğe yönelik algı ve tutumlarının pozitiften negatife doğru bir yol izleyebileceğine dikkati çekmektedir. İkinci model Butler (1980) tarafından geliştirilen Turizm Yaşam Döngü Modeli'dir. Bu model tolerans modelini destekleyerek, geliştirilmiş halidir. 1992 yılında Ap turizm bölgelerinde yaşayan yerel halkların turizme ilişkin algı ve tutumlarını belirlemeye yönelik, sosyal değişim teorisine temellenen bir model geliştirmiştir. Sosyal psikolojinin de ana konularından olan sosyal değişim teorisine bu model, yerel halkın turistik çalışmalar ve hareketliliğe yönelik tutumlarını, bu doğrultudaki davranışları ve bakış açılarını ortaya koyarak yönetme ve yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu modeller günümüzde sürdürülebilir turizm kazanımları çalışmaları için halen temel teorik platformları oluşturmaktadır.

Ülkemizde yerel halkın algı ve tutumlarını ortaya çıkarmak üzere birçok bölgede çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara, Alanya'da (Boğan ve Sarıışık,2018), Alanya ve Gazipaşa'da (Tayfun ve Kılıçlar, 2004), Ayvalık ta (Avcıkurt ve Soybalı, 2002), Belek' te (Kuvan ve Akan, 2005), Bodrum'da Cengiz ve Kırbir (2007), Kuşadası'nda (Çavuş ve Tanrısevdi, 2003), Foça'da (Gümüş ve Özüpekçe, 2009), Isparta'da (Doğan ve Üngören, 2012), Afyonkarahisar'da (Özdemir ve Kervankıran, 2011), Van'da (Alaeddinoğlu, 2007), Sivas'ta (Alaeddinoğlu, 2008), Didim'de (Ayazlar ve Ayazlar, 2016), Mardin'de (Toprak, 2015), Konya'da (Bilim ve Özer, 2013), Mazı Köyü ve Türkbükü'nde (Yılmaz ve Filiz, 2017), Muğla'nın Dalaman ilçesinde (Türker ve Türker, 2014) ve Erzincan'da (Güneş ve Alagöz, 2018) yapılan çalışmalar örnek oluşturmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları yerel halkın algı, tutum ve davranışlarının turizmden elde edilecek kazanımların sürdürülebilir olmasında doğrudan etkili olduğu yönündedir. Bunlara ek olarak turizmi bir iş kolu ve kazanç olanağı olarak ele alan yerel halk tutum ve davranışları için Çetin (2009) ve Özşen, Köksal ve Demirtaş'ın (2017) Ankara'nın Beypazarı İlçesinde turizmin ekonomik olarak algılandığı, ve bu algının kente göçü engellediğine vurgu yapan çalışmaları örnek olarak verilebilir.

Buraya kadar verilen bilgiler ışığında turizm alanında gerek büyüme ve gelişme, gerekse bu gelişmenin sürdürülebilir olması yolunda temel unsur, turistik hareketliliğin oluşturulduğu bölgelerde yaşayan halk kitlelerinde olumlu etkiyi sağlayacak algı, tutum ve davranışların yönetilmesini sağlamaktır. Bu yönde yapılan, yukarıda da belirtilen proje ve araştırmalarda kanıtla dayalı bilimsel veriye ulaşmayı hedefleyen objektif ölçme araçları geliştirilmiştir. Bunlara örnek olarak ülkemizde de geçerlik güvenilirlik çalışmasının yapıldığı Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (Sustainable Tourism Attitude-Sus-Tas, Ayazlar, 2017) verilebilir. Ülkemize özgü geliştirilen ölçeklere de, Turizm algısını belirleme ölçeği (Gündüz, 2018) örnek verilebilir.

2. Sonuç ve Öneriler

Bu derleme çalışmasında turizm alanında arz ve talebin doğrudan belirleyicisi ve turizm kazanımlarının sürdürülebilirliğinin artırılmasında etkili olan halkın algı, tutum ve davranışlarına dikkati çekerek, ileride yapılacak çalışmalara ilham verecek bir kavramsal çerçeve sunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kavramsal tanımlama yapılmış, bu tanımlamaların işlevselliğe nasıl dönüştürülebileceğine ilişkin bilgiler sunularak, alanda psikososyal bileşenlerle ilgili çalışmalara temel oluşturacak ipuçları sunulmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmalarda insan faktörü ve eğilimleri ile ilgili halkla ilişkiler disiplini temele alınarak işbirliği çalışmalarına yer verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu alanda ülkemizde doğrudan psikososyal bileşenleri ele alan çalışmaların neredeyse yok denilecek kadar az olduğunun bilgisi bu alanda çalışmaların ivedilikle yapılmasının gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Endüstriyel psikologların, sosyal psikologların çalışmalarını bu yönde arttırmaları psikososyal bileşenlerle ilgili sınırlı bilgilerin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacaktır. Zira algı, tutum, değerlendirme bireysel düzeyde, kanıta dayalı sistematik ölçüm yolları ile ortaya çıkarılacak çalışmalar doğrudan yukarıda belirtilen psikoloji alanının iki temel alt dalının konusudur. Psikososyal bileşenlerle ilgili çalışmaların azlığına karşın kitlesel ve toplumsal düzeyde birçok çalışma vardır. Bu konuda son yıllarda yapılmış olan algı yönetimi çalışması örnek oluşturabilir. Çalışma işletme alanında çalışan profesyoneller tarafından yapılmış değerli sonuçlara işaret etmiştir (Hamzaçebi ve Yozgat, 2019). Oğurlu (2014) daha çok kültürel değerlerin kentsel kimliklerle etkileşimlerini vurguladığı çalışmasında insani değerlerin daha kitlesel düzeyde etkili olduğundan bahsetmiştir. Pelit ve Çetin (2019) turizm işletmelerindeki insan kaynakları yönetiminin personel seçme ve yerleştirmedeki yaşanan sorunlara yararlı etkilerini vurgulamıştır.

Turizmin toplumsal kalkınmaya etkilerinin önemi hatırlandığında, toplumsal gelişme ve büyümenin temel yapı taşlarından biri olduğu gözardı edilemez. Bu durumda sürdürülebilir turizm gelirleri ve kazanımları için yerel halkın algı, tutum ve davranışlarının olumlu katkılar düzeyinde olabilmesini sağlamanın yolu bu alanda neden sonuç ilişkilerini ortaya koyan çalışmalar yapmaktan geçmektedir. Oldukça özet şeklinde olsa da bu makale de verilen bilgiler ve yapılan çalışmalar daha çok durum saptamaya yönelik çalışmalardır. Bundan sonra ki adımın mutlaka olumsuz ve olumsuz etki yaratan yerel halkın algı, davranış ve tutumlarına yol açan bileşenleri ortaya çıkarıp, bu bileşenler üzerinden turizm hareketlilik çalışmalarına yön vermenin daha işlevsel olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Yararcı yaklaşımların yerel halka sunulması beraberinde sürdürülemez turistik kazanımlara varma sonucunu da getirebilir. Başka bir deyişle turizmi bir iş kolu gibi algılayan yerel kamuoyu bir gün bu iş kolundan verim alamaz hale gelebilir. Bunun yerine yerel bölgelere özgü doğal mirası korumanın önemini vurgulayan, çevresel kaynakların insan ve toplum yaşamında kritik önem taşıdığına parmak basan, yaklaşımlar bu kaynakların verimli kullanılmasının da gerekliliğini öne çıkarmış olacaktırlar. Halkın psikososyal yapısının, geleneksel değerlerinin ve kültürel mirasının önemine yönelik yaşayacağı farkındalık beraberinde bunların korunması ve gerek yerel gerekse yabancı toplumlardan gelen ziyaretçilerle paylaşmayı getirecektir. Nitekim yerel halkın psikososyal ve ekonomik yapısına uzun dönemli katkıda bulunacağı bilgisinin tüm bilgilendirici ve tanıtıcı eğitim programlarında kitle iletişim araçları kullanılarak verilmesi, turizme ve turizme yönelik hareketliliğe olan algı ve tutumların olumlu etki yapacak düzeyde yönetilmesini beraberinde getirecektir. Böylesi bir sonuca varmak için multidisipliner bir bakış açısı ve çalışma ağının temellendiği endüstriyel ve sosyal psikologların doğrudan bireye özgü olan algı ve tutum kavramlarını konu alan çalışmalar yapmaları gereklidir.

Kaynakça

- Alaeddinoğlu, F. (2007). Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 1-16.
- Alaeddinoğlu, F. (2008). Sivas kentinde halkın turiste ve turizme Bakışı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Ayazlar, R.A. ve Ayazlar, G. (2016). Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Tutumunda Aidiyet Duygusu ve Yaşam Tatmininin Rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1451-1470.
- Bilim, Y. ve Özer, Ö. (2013). Yerel Halk Gözüyle Konya'da Turizmin Önemi ve Ekonomik, Sosyal, Çevresel Etkileri. *Ulusal KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 14-16.
- Boğan, E. ve Dedeoğlu, B.B.(2018). Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılamalarına ilişkin karşılaştırmalı bir çalışma: Alanya ve Sapanca örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 10 (2): 26 – 41.
- Boğan, E. ve Sarıışık, M. (2016). Yerel Halkın Turizm Faaliyetine Yönelik Görüş ve Algılamalarının Belirlenmesi Üzerine Alanya'da Bir Araştırma. *Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty*, 12, 325 – 342.
- Butler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. *The Canadian Geographer/Le Géographe Canadien*, 24(1), 5-12.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1).
- Çavuş, S. & Tanrısevdi, A. (2003). Resident's Attitudes Toward Tourism Development: A Case Study in Kusadası, Turkey. *Tourism Analysis*, 7(3-4), 259-269.
- Çiçek D. (2017). *Bir kalkınma modeli olarak sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteği: Ege- Marmara bölgesi örneği*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 256 sayfa, Eskişehir.
- Doxey, G.V. (1975). A. Causation Theory of Visitor-Resident Irritation: Methodology And Research Inference. *Proceedings of The 6th Annual Conference of the Travel Research Association*. San Diego, CA:Travel Research Association, .195-98
- Hamzaçebi, A.B. ve Yozgat, U. (2019). Turizm sektöründe algı yönetiminin rolü. *International Journal of Management and Administration*, 3 (5), 51 – 65.
- Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 398-417.
- Gündüz, S. (2018). Yerel Halkın Turizm Algısını Belirlemeye Yönelik Alternatif Bir Ölçek Geliştirme: Karataş Destinasyonu Örneği. *Journal of Yasar University*, 13/52, 343-357.
- Güney, S. (2015). Turist Psikolojisi. *Turizm – Sağlık ve Hukuk Sempozyumu, Sempozyum Bildiri Kitapçığı*, 221 – 229, 3 – 5 Nisan 2015, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Kim, S. & Butler, B. (2015). Local Community Perspectives Towards Dark Tourism Development: The Case Of Snowtown, South Australia, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 13(1), 78-89.
- Kozak, M.A., Evren, S. ve Çakır, O. (2013). Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Bahar: 7 – 22.
- Köleoğlu, N. (2018). Turizmin etkilerine karşı yerel halkın algılarının değerlendirilmesi: Gelibolu tarihi alan bölgesinde bir araştırma, *Selçuk İletişim*, 11 (2): 214 – 231.
- Közleme, A. O. ve Çil, G. (2017). Çanakkale Halkının Siyasi ve İnanç Eğilimlerine Göre Çanakkale Şavaşı ve Şehitliği Algısı, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(3), 669-700.

- Kuvan, Y. & Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya. *Tourism Management*, 26(5), 691-706
- Light, D. (2017). Progress in Dark Tourism and Thana Tourism Research: An Uneasy Relationship with Heritage Tourism, *Tourism Management*, 61, 275-301.
- Meimand, S.E., Khalifah, Z., Zavadskas, E., Mardani, A., Najafipour, A.,A. & Ahmad, U. (2017). Residents' Attitude toward Tourism Development: A Sociocultural Perspective. *Sustainability*, 9, 1170, 1-29.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre – Kent İmajı – Kimliği – Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi FenBilimleri Dergisi*, 26, 275 – 293.
- Özdemir, M.,A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Afyonkarahisar örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 1 – 25.
- Özel, Ç.,H. (2014). Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutta Ortaya Çıkardığı Etkilerin İncelenmesi: Marmaris Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 57–68.
- Özşen ZS, Köksal Y ve Demirtaş N. (2017). Beypazarı Halkının Turizmin Ekonomik Etkileri Üzerine Algısı. *The Journal of Academic Social Science*, 5(59), 439-456.
- Pelit, E. ve Çetin, A. (2019). Turizm İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi İşlevi Olarak Performans Değerlendirme ve Sorunlar: Kavramsal Bir Değerlendirme. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 11 (2): 165 - 203.
- Toprak, L. (2015). Mardin’de Halkın Turizm Algısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54).
- Türker, G.,Ö. ve Türker, A. (2015). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(1), 81-98.
- Uluslan, Y. ve Batman, O. (2010). Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 243 – 260.
- Urry, John (2009). *The tourist gaze (Turist bakışı)*. Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, 312 sayfa.
- Yılmaz, Ö.,D. ve Filiz, A. (2017). Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazı Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1799-1824

Tarihi Dönemler İçinde Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenişine Genel Bir Bakış

An Overview of The Physical And Cultural Shaping of Nigde City In Historical Periods

Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI¹

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu*

Öz: Geçmişte yaşamış tüm toplumlar yerleşik hayata geçecekleri bölgeleri belirlerken bir takım doğal unsurları göz önünde bulundurmışlardır. Bölgedeki toprak varlığı, su varlığı, orman varlığı, hava şartları, hayvancılığa imkan sağlaması, saldırılara karşı güvenli olması, ticaret yollarına ve önemli kavşaklara yakın olması gibi özellikler bölgede yapılacak yerleşimin sınırlarını ve ana geçim kaynağını belirlemektedir. Yerleşim yeri olarak seçilen bu bölge yerleşen toplumun taşıdığı kültürel değerlerle zamanla şekillenmektedir. Bu bağlamda genel görünüşünü, demografik yapısı ve ekonomik durumu zamanla değişen yerleşimlerin canlı dinamikler olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Bir yerleşimin şekillenmesini etkileyen unsurlar arasında yerleşimin içinde bulunduğu fiziki coğrafya, var olan ekolojik özellikler ve yerleşimde bulunan toplumun taşıdığı kültürel değerler ilk sıralarda yer almaktadır. Bu çalışmanın konusu olan Niğde kenti dağların arasında kalan korunaklı coğrafyası, ekolojik ve jeolojik özellikleri, önemli ulaşım akslarına olan yakınlığı nedeniyle geçmişten günümüze yerleşim bölgesi olarak seçilmiş bir bölgedir. Niğde kenti Anadolu Yarımadası'nın İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Kapadokya Bölgesi olarak adlandırılan ve tarihte birçok kültüre ev sahipliği yapmış tarihi bir kenttir. Bu çalışmanın amacı tarihi dönemler içinde Niğde kentinin fiziki ve kültürel şekillenişini genel hatlarıyla ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Niğde, Niğde tarihi, Niğde kentsel gelişimi, Niğde kentinde turizm

Abstract: All societies that have lived in the past have taken into consideration a number of natural factors in determining the regions in which they will settle. The presence of soil, water, forest, weather conditions, livestock breeding, being safe from attacks, being close to trade routes and important intersections determine the boundaries of the settlement and the main source of livelihood in the region. This region which has been selected as a settlement, has been shaped by the cultural values of the settled society. In this context, it should be accepted that settlements whose general appearance, demographic structure and economic situation change over time are vivid dynamics. Among the factors affecting the shaping of a settlement are the physical geography in which the settlement is located, the existing ecological characteristics and the cultural values of the society in the settlement. The city of Niğde, which is the subject of this study, is a region chosen from the past to the present day due to its sheltered geography, ecological and geological features and proximity to important transportation axes. The city of Niğde is a historical city called Cappadocia which is located in the Central Anatolia Region of the Anatolian Peninsula and has been home to many cultures in history. The aim of this study is to examine the physical and cultural shaping of Niğde city in historical periods.

Key words: Nigde, Nigde history, Nigde urban development, tourism in Nigde

* İlgili yazar/Corresponding author: filizcetinkaya@gmail.com

1. Giriş

Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenışı

Geçmişten günümüze kentlerin şekillenişleri incelendiğinde bölgede yaşayan toplumun kültür yapısı ve bölgenin coğrafi koşullarının belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Başka bir deyişle bulunduğu coğrafyanın ve ekonomik hinterlandın eseri olan kent, bölgesel ve yerel süreçlerin etkisi ve rekabeti karşısında kendi normlarını ve gelişme yasalarını oluşturan yaşayan bir organizmadır (Akbulut, 2009). Burada bahsi geçen coğrafi konum ve mevcut doğal kaynaklar aynı zamanda bölge halkının geçim biçimini şekillendiren başlıca unsurdur. Bölge halkının geçim biçimi ile yaşanan kültür arasında ise direk bir ilişki bulunmaktadır. Bölgede yaşanan kültür yerleşimlerin sahip oldukları fonksiyonlara göre birbirlerinden ayrılmasına sebep olmaktadır. Temelde kentsel ve kırsal olarak ayırabileceğimiz bu yerleşim biçimleri fonksiyonel ve mekânsal olarak birbirinden ayrı olarak görünse de bu yerleşmelerin birbirleriyle sürekli olarak iletişimde olduğunu ve hatta kimi zaman kırsal yerleşimlerin zamanla kentsel yerleşimler olarak evrildiğini söylemek yanlış olmaz. Tarihte birçok kültüre ev sahipliği yapmış Anadolu coğrafyasında günümüzde kent olarak nitelendirdiğimiz birçok yerleşimin kırsal oluşumların gelişmesi ile oluştuğu söylenebilir. Anadolu'da var olan farklı coğrafi bölgeler, ekolojik özellikler ve farklı kültürlerin yanında bu kültürlere eşlik eden birçok farklı dinin de yaşanması bölgede inamış ve yaşayış modelinin biçimlendirdiği birbirinden farklı kent dokularının oluşmasına sebep olmuştur. Salt yapı stoğu olarak algılanmaması gereken ve oluşumu uzun zamanlar alan kentler fiziki şekillenışten öte içinde çok daha derin bir kültür birikimini ve yaşayış öyküsünü bünyesinde taşıyan dinamik oluşumlardır.

Çalışma konusu olan Niğde kentinin içinde bulunduğu Kapadokya Bölgesi; ekolojik, coğrafi, stratejik ve jeolojik yapısından dolayı geçmişten günümüze birçok kültüre yaşam alanı olmuş bir bölgedir.

Niğde kenti Kapadokya Bölgesi içinde kendine özgü fiziksel dokusu, kültür birikimi ve medeniyet zenginliği ile birçok kentten ayrılan bir yerleşmedir. Niğde, geçmişi ve kültürel zenginliği açısından tarihi bir nitelik taşımaktadır. Günümüzde son dönem kentleşme hareketleriyle yerleşmenin kültürel zenginliğini ve tarihi geçmişini yansıtan alanın yerleşme içinde küçük bir alanda sınırlı kaldığı, algısının kaybolduğu ve yeni eklenen unsurlarla yerleşmenin tarihi bir yerleşimden çok gelişmekte olan bir kent görüntüsüne büründüğü görülmektedir. Bu amaçla çalışma Niğde kentinin var olan tarihi dokusunu ortaya koymayı ve kent merkezinin tarihi şekillenişini irdelemeyi amaçlamaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Niğde kentinin fiziki ve kültürel şekillenışı oluşturmaktadır. Tarihi Hitit Medeniyeti'ne kadar giden Niğde kentinin bulunduğu konum dolayısıyla çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması Niğde kent merkezinde ve yakın çevresinde bir kültür zenginliği oluşmasına neden olmuştur. Bu kültür zenginliğinin kent dokusuna ve yayılımına olan etkisi ise kaçınılmazdır. Bu çalışma ile amaçlanan Niğde kentinin tarihi süreçteki fiziki ve kültürel dokusunun ortaya konulması, Niğde kültürünün anlaşılması ve yaşatılması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma ile Kapadokya Bölgesi gibi oldukça nadir rastlanan özellikler taşıyan bir bölge içinde bulunan Niğde kent merkezinde koruma çalışmalarının önemini de vurgulanmış olacaktır.

Niğde kenti ve yakın çevresinde (özellikle günümüzdeki adı Kemerhisar olan Tyana bölgesinde) hüküm sürmüş kültürlerin tarihi süreçte analizlerini yaparak kentin şekillenmesi üzerindeki etkilerini genel hatlarıyla ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın metodolojisi; tarihi kaynakların, konu ile ilgili yazılmış makalelerin ve ilgili bölgede yapılan görsel gözlemlerin analizlerinin yapılması temeline dayanmaktadır.

3. Araştırma Bulguları

Araştırma sahasını oluşturan Niğde, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde Kapadokya olarak tabir edilen tarihi bölge içinde bulunmaktadır. Kendine has yapısal ve morfografik karakterleriyle Niğde bölgesi, volkanik dağları (Hasan D., Melendiz D., Keçiboyduran D., Göllüdağ) ve bu dağların oluşturduğu platolarıyla dikkat çekmektedir. Bu volkanik kütleler; ovalar (Misli, Bor ve Melendiz Ovaları) ve güneyden

sınırlayan Bolkar ve Aladağlar yörenin hakim morfolojisini oluşturmaktadır (Toroğlu ve Ceylan, 2013). Niğde kentinde kara iklimi görülmektedir. Bunun nedeni; etrafının dağlarla çevrili olması, deniz seviyesinden 1200 m yükseklikte bulunması, denizden gelen rüzgarları alamaması ve kuzeyden gelen soğuk rüzgarlara açık olmasındandır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

Niğde kenti su ihtiyacını içinden ve yakın çevresinden geçen irili ufaklı akarsulardan karşılamaktadır. Niğde kentine bahar ve kış aylarıyla sınırlı, az miktarda yağış düşmektedir. Bu yüzden Niğde kentinde zengin bir bitki çeşitliliğinden ve büyük ormanlık alanlardan söz edilemez. Kente bağlı kasaba ve köylerde tarım, bahçecilik ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı gözlemlenmektedir. Topraklarının bir kısmı İç Anadolu Bölgesi'nde diğer bir kısmı ise Akdeniz Bölgesi'nde olan yerleşmeye bu özelliği iklimsel farklılık katmıştır.

Niğde Kuzeybatıda Melendiz Dağları ile Güneydoğuda Toroslar arasında önemli bir geçit güzergahı üzerindedir. Niğde yerleşiminin çekirdeğini oluşturan ve üstünde kalenin yapılandırıldığı tepenin yamaçlarında ve eteklerinde yoğun yapılaşmanın olduğu görülmektedir. Bu yapılaşmanın ne zaman başladığı hakkında net veriler olmasa da bu bölgedeki ilk yerleşmenin Hititler dönemine tarihlendiği ve Hitit belgelerinde geçen Naghita'nın burası olabileceği ileri sürülmektedir. Niğde ve yakın çevresinin bilinen tarihi Hititler devrine kadar inmektedir. Frig ve Pers hakimiyetinden sonra Makedonyalılar'ın idaresi altına giren bölgenin önce Pontus Krallığı'na, ardından milattan önce 1. yüzyılda Roma İmparatorluğu'na dahil olduğu bilinmektedir (Oflaz, 2007).

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasıyla Niğde Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu sınırlı içinde kalmış ve Türklerin 1071 yılında Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya girmesiyle Anadolu Selçuklu Devleti'nin hakimiyeti altına geçmiştir. 1407 yılında Osmanlı İmparatorluğu hakimiyeti'ne giren bölge, sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlı bir kent olarak günümüze kadar gelmiştir (Niğde 1000 Yıllık Harita, 2008).

Tarihi Süreç İçinde Niğde Kent Merkezi Fiziksel ve Kültürel Şekillenışı

Araştırmalar ve yapılan kazılar sonucunda Niğde ve yakın çevresinde yerleşik düzenin günümüzden 10 bin yıl öncesinde başladığı ve o zamandan günümüze farklı toplumlara ait olsa da bölgedeki yerleşimin kesintisiz olarak sürdürüldüğü görülmektedir. Bölgenin M.Ö. 1800'den başlayarak bin yıl süreyle Hititler'in hâkimiyetinde kaldığı anlaşılmaktadır (Niğde 1000 Yıllık Harita, 2008).

Anadolu tarihinde Hititlerin çok önemli bir yeri olduğu tartışılmazdır. Özellikle yerleşik düzenin kurgulanmasında Hititlerden kalan miras birçok topluma yol gösterici olmuştur. Tarıma dayalı toplumların tarımsal faaliyetlerin gerekliliklerine göre şekillendirdikleri yerleşimleri günümüz kentlerinin de temelini atmıştır. Tarım öncelikli toplumların yıllık takvimleri, yapıları, ulaşım ağları, toplumdaki iş bölümü ve yapılan ticaretin şekli yerleşim modelinin şekillenmesine sebep olmaktadır. Bu durum Hititler Medeniyeti'nde kendilerine özgü bir kültürün oluşmasını sağlamıştır.

Hititler sahip oldukları kültürü, egemenlikleri altına aldıkları toplulukların devlete olan bağlılığını sağlamak ve sürekli kılmak için kullanmıştır. Bir devlet birliği altında toplanan toplumları bir arada tutmak için tanrıların ve tanrıçaların gücü kullanılmış ve toplumsal tabakalaşmada Hititleri en üstte koymuşlardır. Hititlerin yok ettikleri kentlerin fethedilen bölgelerden insan kaynakları ve maddi kaynaklar getirtilerek merkezi otoriteye bağlı yeni birimler haline dönüştürülmeleri sağlanmıştır (Sevinç, 2008).

Günümüzde Hitit dönemi Niğde yerleşmesi hakkında çıkarımlar yapılabilecek kaynaklar sınırlı olsa da ilk kent şekillenişini yapmaları açısından Hititlerin bölgedeki varlığı oldukça önemlidir.

Hitit İmparatorluğu döneminde günümüzde Niğde'ye bağlı bir kasaba olan Tyana (günümüzdeki adı ile Kemerhisar) merkez şehir konumundadır. Bu dönemde Niğde (Nahita) olarak bilinen bölge daha sonra Asurluların, Friglerin, Kemerlerin, Medlerin, Perslerin ve Büyük İskender'in hakimiyetine, ardından da Roma İmparatorluğu hakimiyetine girer ve eyalet olur (Özdaş, 2007). Sıralanan bu devletlerin kalıntılarının Niğde

kent merkezinden çok Tyana'da (Kemerhisar) bulunması o tarihlerde 'Tyana' adı ile anılan bu bölgenin Niğde'den daha önemli bir merkez olduğunu göstermektedir.

Tyana yerleşmesinde bulunan ve özellikle Roma döneminden kalma Roma Havuzu ve Tyana Su Kemerleri bölgenin günümüzde de turistler tarafından ziyaret edilmesini sağlamaktadır. Tyana Roma dönemi boyunca sivil ve askeri bakımdan iyi donanmış ve birçok güzel yapı ile bezenmiş önemli bir şehir halindedir (Özdaş, 2007).

Roma halkının Hristiyanlıkla tanışması ve önceleri merkez hükümetin Hristiyanlık inancını yasaklaması hatta inanalar üzerinde ciddi yaptırımlar uygulaması bölgede bulunan ve Hristiyanlık dinini yaşamak isteyen halkın saklanmasını gerektirmiştir. Merkez hükümetten kaçan hristiyanların saklanmasına oldukça elverişli olan Kapadokya Bölgesi bu amaç için uzun bir dönem kullanılmıştır. Çünkü volkanizmaya, tektonizmaya veya aşınmaya bağlı olarak oldukça karakteristik yüzey şekillerinin bulunduğu Kapadokya Bölgesi'nde kayalar oyulmaya oldukça müsaittir (Dirik, 2009). Bölgede var olan jeolojik yapının kaya içi oluşumlara izin vermesi, kolayca oyularak şekil alması ve hava ile temas ettikten sonra bu şeklinin bozulmaması oldukça fazla sayıda kaya içi ve yeraltı yerleşimlerinin yapılmasına neden olmuştur. Kolay işlenebilen bu kayaların içinde halkın korkusuzca yaşama ve ibadet yapabilme imkanı bulması ayrıca bu mekanların dışarıdan algısının düşük olması nedeniyle güvenli olması özellikle Kapadokya Bölgesi'nde ve Niğde yakın çevresinde bu tip yerleşimlerin çok sayıda oluşmasını sağlamıştır. Saklanmak için bu bölgeyi seçen Hristiyanların özellikle yer altını ve mağaraları yaşam alanı haline getirmeleri bölgede bugün bile turistler tarafından ilgi gören birçok tarihi ve kültürel mekanın oluşmasına sebep olmuştur.

Roma İmparatorluğu'nun bu baskıcı döneminin ardından Roma hükümeti Hristiyanlığı kabul etmiştir ve yeraltında ve oyma kayalar içinde saklanarak yaşayan halk yer üstüne çıkmıştır. Bu tarihten sonra doğudan gelen İslamiyet akımı kendini bölgede göstermeye başlamış ve dünya üzerinde olduğu gibi Niğde ve civarında da din savaşları kendini göstermiştir. Bölge, mensup olduğu dini yayma arzusu içinde olan Bizans, İran ve Arap toplumlarının saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde bölge kentleşme adına çok önemli gelişmeler gösterememiştir.

Niğde kenti, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türkler'in hakimiyetine girmiştir. Eserini XIII. yüzyıl sonlarında kaleme alan Niğdeli Kadı Ahmed'e göre şehrin surları ilk defa I. Süleyman Şah tarafından yaptırılmıştır. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesud zamanında Niğde ve çevresine oğlu II. Kılıcarşlan hakim olmuştur; onun hükümdarlığı döneminde (1155-1192) şehir esaslı şekilde tamir görmüş ve bu tamirle ilgili kitabe şehrin Hasandağı tarafındaki Ereğli kapısına asılmıştır. Niğde'nin surları 1196'da Anadolu Selçuklu sultanı olan II. Süleyman zamanında tekrar tamir edilmiştir. 1223 tarihten sonra Niğde doğrudan sultana bağlı bir şehir haline gelmiştir. Selçuklular zamanında büyük ölçüde imar edilen Niğde ayrıca önemli bir ilim merkezi de olmuştur (Oflaz, 2007).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin ticareti güçlendirmeye yönelik stratejileriyle oluşan liman şehirleri arasında önemli bir yeri olan Alanya ve Antalya'dan çıkan yollar Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemek için başkent Konya üzerinden Kayseri, Malatya, Erzurum ve Tebriz'e bağlanmaktadır. Bu güzergah kervan yolu olarak kullanılmaktadır ve yolun Niğde'ye olan yakınlığı o dönemde Niğde ticaretini de etkilemiştir. Yakın çevresinde Bizans İmparatorluğu zamanından kalan Hristiyanların bulunduğu bölgelerden gelen halkla yapılan ticaret Niğde'nin kültürel olarak da zenginleşmesini sağlamıştır (Şaman, 2013).

Niğde kentinin farklı dönemlerine ait eserlerinde yapılan incelemelerde en etkili eserlerin Selçuklu, İlhanlı, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi eserleri olduğu görülmektedir. Niğde Selçuklu Devleti hakimiyeti altındayken kuzeydeki iç kale ve güneydeki genişleme ile uzayan dış kale surlarıyla çevrelenmiştir. Bu dönemde yapılan Alaeddin Camii (1223), İlhanlı döneminde Sungur Bey Camii ve Türbesi (1335) ve Karamanoğulları döneminde Ak Medrese (1409) önemli yapılarıdır. Niğde Kentinde Selçuklu, İlhanlı ve Karamanoğulları dönemlerine ait 1223 ve 1410 yılları arasına tarihlenen yapılarda taç kapı, kemer, tonoz, pencere ve mihrap gibi mimari unsurlarda gotik stilin etkileri görülmektedir (Şaman, 2013).

Bu dönem içerisinde Niğde Haçlı Seferleri'ne maruz kalır ve Anadolu Haçlı Seferleri nedeniyle çok fazla tahrip edilmiştir. Bu dönemden sonra sultan Anadolu'da ve Niğde'de de bazı imar girişimlerinde bulunmuştur. Örneğin Niğde'ye ticaretin gelişmesi için bir çarşı yaptırmıştır. Ayrıca kente 1223 yılında kendi adıyla bir cami yaptırmıştır. Niğde'yi ordu merkezi haline getirmiş ve Müslüman Türk boylarını bölgeye yerleştirmiştir. Böylece Niğde hareketli, kalabalık ve ticaret canlandığı için zengin bir merkez haline gelmiştir. 1305 yılında bölgeye İlhanlılar (Moğollar) hakim olmuştur. Başta olan Sungur Ağa imar girişimlerinde bulunmuş ve kendi adıyla bir cami yaptırmıştır. Sırayla Eretna Beyliği ve Karamanoğlu Beyliği hakimiyetine giren bölge 1397 yılında Osmanlı hakimiyetine girmiştir (Özdaş, 2007).

Osmanlı Dönemi'nde Niğde, Niğde sancağı olarak bugünkü Niğde kentinin tamamını içermektedir. Bunun yanı sıra Nevşehir ilinin Acıgöl ve Ürgüp ilçelerinin tamamı ile Gülşehir ve Avanos ilçelerinin güney kesimleri ve Kayseri ilinin Yeşilhisar ilçesinin tamamı ile Develi ve İncesu ilçelerinin batı kısımları da Niğde sancağı sınırları içerisinde kalmaktadır (Hüseyiniklioğlu ve Arslan, 2009). Niğde Sancağı Osmanlı Devleti'nde klasik dönemden başlayarak 1914 yılına kadar Konya Vilayeti'ne bağlı bir idari birim olarak yer almaktadır (Kaya, 2006). Osmanlı Devleti'nin sadrazamı olan damat İbrahim Paşa'nın Nevşehirli olması dönemin kaynaklarından Niğde'nin değil de Nevşehir ve civarının faydalanmasına sebep olmuştur. O dönemde sarayın tutumu da İstanbul'daki saray ve çevresinin güvenliğini ön planda tutmak olunca Anadolu şehirlerinin imarı ertelenmiştir. Ayrıca Batı Anadolu'da Osmanlıların ortaya çıkmasıyla (1300–1360) politik ve ticarî ağırlık merkezi Batı Anadolu'ya kaymış (Akbulut, 2009) ve Niğde'de imar faaliyetleri yavaşlamıştır.

Osmanlı Devleti kurulduktan bir süre sonra bölgeye huzurun gelmesi ile Niğde kale dışında mahalleleşmeye ve yayılmaya başlamıştır. Bir süre sonra Niğde kenti Osmanlı Devleti'ne özgü Türk kenti görünümünü almıştır. Dağ yamaçlarına kurulan konutlar güneşlenmeye, manzaraya ve havalanmaya hakim olacak şekilde konumlandırılmıştır. Oldukça yoğun yaşanan İslamiyet etkisiyle yapılarda ve yapıların konumlandırmalarında mahremiyet ön planda tutulmuştur. Yapı bahçeleri dışarıdan görünmeyi önleyecek şekilde yüksek duvarlarla çevrilmiş dışa kapalı bir yapı-bahçe ilişkisiyle şekillenmiştir. Sokaklar oldukça dardır ve bazı sokaklar güvenlik amacıyla çıkmaz sokak şeklinde planlanmıştır. Belli bir aileye ya da farklı dinden olan ailelere de özgü olabilen bu çıkmaz sokaklara Türk kent şekillenişinde sıklıkla rastlanılmaktadır. Niğde'nin Osmanlı Dönemi'nde kullanılan bir çarşısının olduğu bilinmektedir. Ayrıca bölgede bulunan kayaların kolay kazılabilmesi yapıların bitişiğinde ya da hemen yakınında erzak deposu olarak kullanılacak mekanların oluşmasını sağlamıştır.

1800 yılların sonuna gelindiğinde batının etkisi Osmanlı kentlerinde etkisini göstermeye başlamıştır. Anadolu'da birtakım şehirlerde batı dünyasının bir mimari ögesi olan saat kulelerin inşası bunun güzel bir örneğidir. Osmanlı şehirlerinde başlatılan inşa ve yenileme faaliyetlerinin örneklerinden birisi olarak Niğde saat kulesinin inşası da bu döneme rastlamaktadır. İnşa kitabesi bulunmayan kulenin bazı araştırmalarda Sultan II. Abdülhamid'in 1901-1902 yılında Ziya Paşa tarafından inşa ettirildiği belirtilirken, diğer bazı araştırmalarda ise yine Ziya Paşa tarafından 1866 tarihinde inşa ettirildiği belirtilmiştir (Uzun, 2019).

Niğde ve yakın çevresindeki yapılarda genelde bölgeye özgü olan sarı trakit taşı kullanılmıştır. Niğde evleri, Kayseri'den Erzurum'a kadar şerit şeklinde uzanan, kerpiç damlı, ahşap hatıllı ve taş duvarlı inşa tarzının kullanıldığı kuşağın içindedir (Altuner, 2013).

Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Niğde'de imar çalışmaları bambaşka bir döneme girmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan yorgun çıkan ve yeni kurulan cumhuriyetin olgunlaşma dönemini bekleyen kent o dönemde nüfus, sanayi, ulaşım gibi konularda gelişme gösteremese de günümüzde dünya üzerinde süregelen ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu hızlı kentleşme faaliyetlerine tanıklık etmektedir. Kentin eski mahallelerine ilaveten birçok yeni mahalle yapılmış, bu mahalleler ana caddeler ve kavşaklarla birbirine bağlanmıştır. Günümüzde Niğde kent olarak 23 mahalle, 10 Bulvar, 25 cadde, 1040 sokak, 2 meydan, 72 park ve bahçeden oluşan küçük bir Anadolu kentidir (Kara, 2012). Kentin tarihi merkezi son dönem kentleşme hareketleriyle yüksek katlı yapıların arkasında kalmış ve ne yazık ki tarihi

algısını kaybetmiştir. Çarpık kentleşme örneklerinin de görüldüğü Niğde kentinde son dönem alınan koruma kararları ve yapılan koruma çalışmaları ile tarihi kent merkezinin tarihi niteliğine ve görüntüsüne tekrar kavuşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

4. Sonuç

Geçmişten bugüne Niğde kentinin fiziki koşulları, önemli ulaşım, ticaret ve din yolu güzergahlarının yakınında bulunması bölgenin yerleşme için seçilen bir bölge haline gelmesine sebep olmuştur. Niğde kenti doğal özellikleri, kültürel zenginliği ve tarihi Kapadokya Bölgesi içindeki konumuyla tarihte birçok topluma ev sahipliği yapmış ve toplumların şekillendirdiği coğrafyasıyla farklı kent görünüşlerine sahip olmuştur. Günümüzde Niğde'ye bağlı bir kasaba olan Tyana yerleşmesinin önceleri Hitit toplumunun kültürüyle şekillenmesi ve sonrasında Roma hakimiyetine bağlı bir ticaret merkezi haline gelmesi günümüzde bölgeyi Niğde'ye bağlı bir kültürel zenginlik haline getirmiştir. Tyana yerleşmesinin sahne olduğu din savaşları bir süre sonra merkezin kaymasına ve ticari merkezin Niğde olmasına sebep olmuştur. Ancak Niğde planlı bir kent görünüşünü Selçuklu Hükümdarlığı'na girdikten sonra kazanmıştır. Yeni yapılan yapılar kent kalesi ve yakın çevresinde yoğunlaşmıştır. Daha sonraları bölgeye hakim olan Osmanlıların etkisiyle tipik bir Anadolu Osmanlı kenti görünümüne bürünmüş olan kent Cumhuriyet Dönemi imar çalışmalarlarıyla organik bir kent olma özelliğini devam ettirmektedir. Günümüzde kentin karşı karşıya olduğu en büyük sorun kentte görülen hızlı kentleşme hareketlerinin kentin tarihi ve kültürel zenginliğini perdelemesidir. Tüm Kapadokya Bölgesi'nin olduğu gibi Niğde kentinin de taşıdığı bu tarihi, kültürel ve doğal zenginliğin tanıtılması ve kontrollü bir şekilde turizm faaliyetlerine katılması Niğde kentinin tarihi dokusunu yaşatacak ve tarihten gelen kültür zenginliğinin gelecek kuşaklar tarafından da yaşatılmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, G. (2009). Sivas Şehri'nin Tarihi Coğrafyası, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 35(2), 212-222.
- Altuner, H. (2013). Geleneksel Niğde Evleri Giriş Düzenlemeleri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8, 1643-1670.
- Dirik, K. (2009). Kapadokya Bölgesi'nin Jeolojisi, Jeomorfolojisi ve Bunların Bölgedeki Medeniyetler Üzerindeki Etkisi. 1.Tıbbi Jeoloji Çalıştayı, 30 Ekim-1 Kasım 2009. 6-9.
- Hüseyiniklioğlu, A. ve Arslan, A. (2009). 16. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Niğde Kazası Yerleşme Merkezlerinin Tespiti, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 299-314.
- Kara, M. (2012). Kentler Açısından Mekânın Toplumsalılığı ve Yer İsimlerinin Siyasal Yapıya Göre Değişimi: Niğde Örneği, Journal of World of Turks, 4(1), 149-163.
- Kaya, M. (2006). XX. Yüzyıl Başlarında Niğde Sancağının Nüfusuna Dair, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 19, 193-210.
- Niğde Bin Yıllık Harita, (2008). T.C Niğde Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, ISBN 978-975-585-927-5, Niğde.
- Oflaz, M. (2007). Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Araştırmaları Merkezi, İslam Ansiklopedisi, (33), 92.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2013). Niğde Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Eko Turizm Eylem Planı 2013-2023, Orman ve Su İşleri Bakanlığı 7. Bölge Müdürlüğü Niğde Şube Müdürlüğü. Niğde.
- Özdaş, G. (2007). Modernleşme Sürecinde Niğde'de Mimari Çevre ve Kentsel Dönüşümler, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Sevinç, F. (2008). Hititlerin Anadolu'da Kurdukları Ekonomik ve Sosyal Sistem, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (17), 11-32.
- Şaman, D. N. (2013). Niğde'deki Türk Dönemi (13-15. Yüzyıl) Yapılarında Taç Kapı-Mihrap Tasarımı ve Bezeme İlişkisi. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 30 (1), 115-140.
- Uzun, E. (2019). Journal of Ottoman Civilization Studies, 5(9), 119-130.
- Toroğlu, E. ve Ceylan, S. (2013). Niğde Yöresi Kaplıca, İçmece ve Doğal Mineralli Suları, Sorunlar ve Öneriler, Eastern Geographical Review, (30), 47-70.

Turizm Öğrencilerinin Kariyer Geleceği Algılarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi

An Investigation of Tourism Students' Affecting Factors in Perception of Career Future

Zeynep Sıla Özşen^{1*}

¹Öğr.Gör. Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu†

Öz: Bu araştırma, turizm alanında eğitim gören öğrencilerin geleceğe ilişkin kariyer algısında, kariyer denetim odağı ile umutsuzluk ve benlik saygısı düzeylerinin etkilerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada Kariyer Geleceği Ölçeği, Kariyer Denetim Odağı Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekler 123'ü kadın ve 90'ı erkek olmak üzere, toplam 213 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Analiz sonuçları, kariyer geleceği algısı ile kariyer denetim odağı alt boyutları (şans ve güçlü diğerleri) ve umutsuzluk alt boyutları (gelecekte beklenenler) ve benlik saygısı arasında pozitif korelasyon olduğunu göstermiştir. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre de kariyer geleceği algısı alt boyutları "cinsiyet", "şans", "gelecekte beklenenler" ve "benlik saygısı" tarafından pozitif olarak yordamaktadır. Ayrıca kadın ve erkek katılımcıların kariyer denetim odağı ve umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısı bakımından farklılıklarını göstermiştir. Bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kariyer, kariyer geleceği algısı, kariyer denetim odağı, umutsuzluk, benlik saygısı

Abstract: The present study was carried out to examine the effect of career locus of control, hopelessness and self-esteem in the tourism students' perception of career future. "The Career Futures Inventory", "The Career Locus of Control Scale", "Beck Hopelessness Scale" and "Rosenberg Self-Esteem Scale" were administered to 213 (123 female, 90 male) university students. The results showed that positive correlation were found between career locus of control subscale (luck and powerful others), hopelessness (expectations from the future) and self-esteem with perception of career future. Also, the results of hierarchical regression analysis revealed that career futures subscales were positively predicted by the "sex", "luck", "expectations from the future" and "self-esteem". Additionally, there were differences between women and man participants in terms of career locus of control, hopelessness and self-esteem. The findings were discussed within the context of the existing literature.

Keywords: Career, perception of career future, career locus of control, hopelessness, self-esteem

* İlgili yazar/Corresponding author: zsparlak@ankara.edu.tr

1. Giriş

Turizm, ülkelerin gelişmelerini sürdürebilmeleri için gerekli olan ekonomik, toplumsal ve çevresel koşulların gerçekleşmesi için önemli katkılar sunan sektörlerden biridir. Turizm sektörünün bu katkıları sağlamasını ve sürdürmesini sağlayan en önemli etmen ise nitelikli işgücüdür. Turizm alanında çalışanlar sektörün ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabildiği ölçüde, sektörde büyüme ve gelişme devam edecektir. Ancak çalışanların mesleki memnuniyetleri sağlanmadan turizm işletmeleri için iyi bir hizmet kalitesinden ve müşteri sadakatinden söz etmek çok olası değildir. Bu da çalışanların aldıkları eğitimin kalitesiyle artırılması ve onların gelecek beklentilerinin karşılanabilmesiyle mümkün olabilecektir (Kocaoğlu, 2002; Archer, Cooper ve Ruhanen, 2005; Dinçer, Akova ve Kaya, 2013).

Bununla beraber turizm eğitimi gören öğrencilerin birçoğunun, gelecek kaygıları nedeniyle turizm sektörünü kısa süreli çalışabilecekleri bir alan olarak değerlendirdikleri, diğer bir ifadeyle kariyerlerini turizm sektörü üzerine planlamadıkları ifade edilmektedir. Sürekli büyüme eğiliminde olan turizm sektöründe birçok çalışma alanı bulunmakta ve dolayısıyla nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak turizm alanında eğitim gören öğrenciler, sektörde çalışmayı ya sermaye birikimlerini oluşturabilme ya da diğer sektörlerle geçiş için bir basamak olarak değerlendirmektedirler (Jiang ve Tribb, 2009).

Teng (2008) ile Dawson, Abbott ve Shoemaker (2011) düşük ücret, uzun çalışma saatleri, iş garantisinin sağlanamaması ve sektördeki yüksek düzeydeki çalışan devir oranını turizm sektöründe kariyer yapma isteğinin düşük olmasının nedenleri olarak göstermişlerdir (Akt., Olcay ve Düzgün, 2015). Benzer biçimde Öztürk ve Pelit (2008) göre de turizm alanında eğitim gören öğrencilerin turizm sektörüne ve sektöründe kariyer imkanlarına olumsuz bakışlarına neden olan etmenler şunlardır: Yetersiz sosyal güvence imkanları, ücretlerin düşüklüğü, terfi imkanlarının kısıtlılığı, stresli çalışma ortamı, düzensiz ve uzun çalışma saatleri, sektörün kişisel, sosyal ve aile yaşamını sınırlaması, yetkinlik bazlı yetkilendirmede yaşanan güçlükler ve turizmin toplumun bazı kesimleri tarafından saygınlığı düşük işler olarak algılanması. Sektöre ve mesleğe yönelik tüm olumsuz değerlendirmelere rağmen, turizm alanında eğitim gören öğrencilerin, gelecekte bu alanlarda kariyerlerine devam edip etmeyeceklerinin belirlenmesi önemlidir. Çünkü öğrencilerin sektöre yönelik tutumlarını ve kariyer beklentilerini anlamak, sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi ve istihdam oranlarının artırılması açısından oldukça önemlidir (Türker, Uçar ve Ateş, 2016).

Kalafat (2012) iş yaşamındaki olumsuz koşulların ya da bireylerin mesleki yaşamlarında yaşadıkları sorunların, onların kariyer planlama sürecine ilişkin bakış açıları, iş ve özel yaşamlarında elde edecekleri doyum ve duygusal iyi oluş halleri üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, kişinin kariyer gelişim sürecindeki olumsuz durumlara uyum sağlayabilmesi, onların meslek ve iş yaşamlarındaki problemlerle başa çıkabilme becerileriyle yakından ilişkilidir.

Saviskas (2002) bireyin sahip olduğu pozitif kişilik özellikleri ile öz-yönetim becerilerinin, örneğin atılganlık, kendine güven, iyimserlik özellikleri ile karar verme, sorumluluk alma ve zaman yönetimi becerilerinin; onların mesleki olumsuzluklarla uyum sağlayabilmelerini yani “kariyer uyumluluklarını” destekleyen yapılarıdır. Ona göre kariyer uyumluluğu ilgi, merak, güven ve kontrol özellikleri temelinde bireylerin mesleki bir role hazırlanırken karşılaşmaları olası koşullar ya da sorunlarla başa çıkabilmeye hazır olma düzeyidir (Akt., Kalafat, 2012). Kariyer uyumluluğu kavramıyla yakından ilişkili diğer bir yapı ise “kariyer iyimserliğidir”. Bu kavram bireyin gelecekteki kariyerine ilişkin hep olumlu sonuçlarla karşılaşacağına dair inancını ifade eder. Bu yönelim bireylerin gelecek inançlarına ve karşılaştıkları zorluklara göre farklılık gösterecektir. Örneğin gelecekteki kariyerlerinin başarılı olacağına inanan, kendine güvenli ve kararlı bir biçimde hedeflerine ulaşmak için çaba gösteren ve olumlu duygulara sahip olan bireyler, gelecekteki kariyerlerinin başarılı olacağını inancındadırlar. Aksine kararsız, karşılaştıkları güçlükler sonucunda hedeflerinden vazgeçme eğiliminde olan kaygılı, öfkeli ve üzüntülü bireyler, gelecekteki kariyerlerine yönelik şüpheleri

nedeniyle amaçlarından vazgeçme eğiliminde olacaklardır (Kepir Savoly, 2017). Kalafat (2012) bireyin geleceğe yönelik kariyer planlarında zorluklarla mücadele edebilmesi ve olumlu bir gelecek beklentisi geliştirebilmesi için, ihtiyaç duyduğu temel unsurlardan birinin de “iş piyasasına ilişkin bilgi ve halihazırdaki koşulları algılama düzeyleri” olduğunu belirtmiştir. Ona göre birey değişen koşullara uyum sağlayabilme becerisine sahip olacaktır.

Bireyin gelecek kariyer planının başarıya ulaşmasında diğer önemli bir husus ise, planları üzerinde olumlu etkileri olabilecek etmenleri arttırabilme, olumsuz etkileri ise azaltabilme becerileridir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2017). Kuşkusuz bireyin olumlu ve olumsuz etmenlere ilişkin değerlendirmesinin temelinde, karşılaştığı durumları algılama şekli ile bunların üzerinde kimin(lerin) ya da hangi koşulların etkili olduğuna dair inancı yatmaktadır. Denetim odağı olarak adlandırılan bu yapı, bireyin davranışlarının sonuçlarının kendi kişisel denetimleri dâhilinde mi, yoksa kendi dışında gerçekleşen durumlardan mı kaynaklandığına dair inanışlarını içerir. İçten denetimli bireyler, yaşadığı olaylardan kendilerini sorumlu tutarken; dıştan denetimli bireyler yaşadıkları olayların şans, çaresizlik, kader gibi farklı etmenlerin rol oynadığını düşünürler (Rotter, 1966).

Olayların sonuçlarının kendi davranışlarından kaynaklandığına inanan içten denetimli bireyler için başarılarının ya da başarısızlıklarının kaynağı kendileridir. Sosyal çevreleriyle iletişim düzeyleri yüksek olan bu bireyler, sahip oldukları yetenek ve beceriler ile elde ettikleri başarılarla oldukça ilgilidirler (Manger, Eikeland ve Asbjornsen, 2002; Yeşilyaprak, 2004). Dıştan denetimli bireyler ise kendilerini olumsuz değerlendirirler, benlik saygıları düşük, kendilerini yalnız hisseden, kendilerine ve çevresindeki insanlara güvenleri az, sorumluluğu başkalarına yükleme eğiliminde olan, riskten kaçınan, fırsatlara odaklanamayan, kendilerini çoğunlukla yalnız hisseden, sosyal becerileri zayıf ve uyumsuz kişiler olarak nitelendirilmektedirler (Çetin, 2008; Erbaş, 2009; Basım ve Şeşen, 2008). Ayrıca bu özelliğe sahip olan kişilerin bu özellikleri nedeniyle geleceklerine yönelik umutsuzluk düzeyleri de yüksek olacaktır. Çünkü bu bireyler geleceklerine ilişkin olarak istek ve gereksinimlerinin karşılanmayacağını, ileride birçok olumsuz olaylarla karşılaşacaklarını yani başarısız olacaklarını düşünmekte ve bunun sonucunda da çaresizlik, karamsarlık, endişe gibi olumsuz duyguları yoğun bir biçimde yaşamaktadırlar (Akandere, 2000; Tümkeya, 2005). Onlara göre gelecekte mutlu olabilecekleri durumların gerçekleşme olasılığı oldukça düşüktür. Dolayısıyla bu kişiler olumsuz durumlarla karşılaşma olasılıklarının daha yüksek düzeyde olacağını ve bunu değiştirmek için yeterli donanıma sahip olmadıklarına inanmaktadırlar (Uğur, 2007). Bu kişilerin kendilerine yönelik olumlu bir tutuma sahip olmadıkları, yani benlik saygılarının düşük olacağı ifade edilmektedir. Benlik saygısı bireyin kendini değerli hissetme, yeteneklerini, bilgi ve becerilerini gösterebilme, başarıya, toplum içinde takdir edilme, sevilen olma ve kendi bedensel özelliklerini kabullenmesini içeren bir yapıdır. Benlik saygısı yüksek olan birey kendini olumlu değerlendirir, değer ve özgüven düzeyleri yüksek olduğu için zayıf yönlerini keşfederek bunların üstesinden gelmeye çalışır ve olayları olumlu yönde değerlendirmek eğilimindedir. Düşük benlik saygısına sahip bir kişinin ise kendine olan güveni zayıftır, kapasitelerinin altında başarıları hedefleme eğilimindedir, reddedilmekten korkar, diğer kişilere bağımlıdır, kendilerini sergilemekten, dikkat çekici işler yapmaktan kaçınırlar. Tüm bu değerlendirmenin ışığında benlik saygısı, bireylerin hem eğitim hem de iş yaşamlarında başarıları olabilmelerini ve diğer bireylerle geliştirdikleri ilişkilerin düzeyini (olumlu-olumsuz) etkileyen temel özelliklerden biri olarak değerlendirilmektedir (Efilti ve Çıkılı, 2017; Yıldırım, 2017; Uğurluoğlu, Erdem ve Kıyıcı, 2019).

Özetle, üniversite öğrencilerinin eğitim gördükleri mesleki alanda kariyer planlarını oluşturmaları ve bu planları gerçekleştirmeleri, sektörlerinin varlıklarını sürdürmeleri ve hedeflerini gerçekleştirmeleri için çok önemlidir. Ancak emek-yoğun bir sektör olarak nitelendirilen turizm sektörünün içerdiği ağır koşullar ve çalışanlarda yaratmış olduğu sorunlar, onların sektörden uzaklaşmalarına ve başka alanlarda kariyerlerini sürdürmelerine neden olabilmektedir. Bu çalışmada, turizm alanında eğitim gören önlisans öğrencilerinin

geleceğe ilişkin kariyer algılarında, kariyer denetim odağı ile umutsuzluk ve benlik saygısı düzeylerinin etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde araştırmada sınanacak hipotezler şunlardır:

H₁. Kariyer geleceği algısı alt boyutları (kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi) ile kariyer denetim odağı alt boyutları, umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler vardır.

H₂. Kariyer geleceği algısı alt boyutları (kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi), kariyer denetim odağı alt boyutları, umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısı puanları tarafından anlamlı düzeyde yordanacaktır.

H₃. Kadın ve erkek katılımcıların, kariyer geleceği algısı alt boyutları, kariyer denetim odağı alt boyutları, umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısından aldıkları puanlar bakımından farklılaşacaktır.

2. Yöntem

Örneklem: Araştırmaya turizm alanında önlisans eğitimi alan 213 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 123'ü kadın (%57.7) ve 90'ı (%42.3) erkektir. Örneklem yaş aralığı 18 ile 29, yaş ortalaması 20.96'dır ($S = 1.91$).

Veri Toplama Araçları: Katılımcılara Kariyer Geleceği Ölçeği, Kariyer Denetim Odağı Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır.

Kariyer Geleceği Ölçeği: Kariyer planlamaya ilişkin olumlu tutumları belirleme amacıyla geliştirilmiştir (Rottinghaus, Day ve Borgen, 2005). Ölçek üç alt boyuttan (kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasalarına ilişkin algılanan bilgi) ve 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği Türkçeye Kalafat (2012) uyarlamıştır. Bu çalışmada ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .88 olarak belirlenmiştir. Alt boyutları için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları da .62 ile .83 arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları (on beş gün arayla) ise ölçeğin tamamı için .87, alt boyutları için ise .73 ile .81 arasında değişmektedir (Kalafat, 2012).

Kariyer Denetim Odağı Ölçeği: Katılımcıların, bireylerin kariyer gelişimleri ve meslek seçimleriyle ilgili vermiş oldukları kararların sonuçlarına ilişkin değerlendirmelerini belirlemek amacıyla Millar ve Shevlin (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 15 maddeden ve üç alt boyuttan (şans, acizlik ve güçlü diğerleri) oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Savcı ve Kart (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ölçek alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının .76 ile .91 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği: Geleceğe yönelik karamsarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Beck Umutsuzluk Ölçeği (1974) kullanılmıştır. Ölçek 20 maddeden ve “gelecekle ilgili duygular”, “motivasyon ve motivasyon kaybı” ve “gelecekte beklenenler” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Durak ve Palabıyıkoglu (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ölçek alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının .72 ile .78 arasında değiştiği belirlenmiştir (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994). Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında ise Derebaşı (1996), ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısını .76 ve iki yarım test güvenilirlik katsayısını ise .74 olarak bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Kişilerin kendilerine verdikleri değeri yani benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. On maddeden oluşan ölçekten toplam puan alınmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Çuhadaroglu (1986) tarafından

gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .76, test-tekrar test yöntemi ile güvenilirlik katsayısı (bir ay arayla) .71 olarak belirlenmiştir (Güloğlu ve Kararımak, 2010).

3. Bulgular

Araştırma amacı çerçevesinde belirlenen hipotezleri sınamak için öncelikle korelasyon analizi gerçekleştirilmiş ve değişkenler arasındaki ilişkilerin düzeyleri incelenmiştir. Daha sonra kariyer denetim odağı alt boyutlarının, umutsuzluk alt boyutlarının ve benlik saygısının, kariyer geleceği algısı alt boyutlarını yordama gücü regresyon analizi ile belirlenmiştir. Araştırmada son olarak kadın ve erkek katılımcıların, kariyer geleceği algısı alt boyutları, kariyer denetim odağı alt boyutları, umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısından aldıkları puanlar bakımından farklılaşıp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Bu analizlerde SPSS 22.0 (IBM Corp, 2013) paket programı kullanılmıştır.

3.1. Korelasyon Analizi Sonuçları

Kariyer geleceği algısı alt boyutları (kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi), kariyer denetim odağı alt boyutları (şans, acizlik ve güçlü diğerleri), umutsuzluk alt boyutları (gelecekle ilgili duygular, motivasyon ve motivasyon kaybı ve gelecekte beklenenler) ve benlik saygısı arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon analizi (Pearson r) uygulanmış, ölçek puanları arasındaki korelasyonlar Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmadaki Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, Güvenirlik Katsayıları ve Değişkenler Arası Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Kariyer Uyumluluğu	--									
2. Kariyer İyimserliği	.57**	--								
3. İş Piyasasına İlişkin Bilgi	.16*	-.06	--							
4. Şans	.17*	.06	.23**	--						
5. Acizlik	.12	.01	.12	.51**	--					
6. Güçlü Diğerleri	.14*	.01	.08	.44**	.74**	--				
7. Gelecekle İlgili Duygular	-.03	-.11	-.04	-.11	-.10	-.02	--			
8. Motivasyon ve Motivasyon Kaybı	.12	.13	-.10	-.11	-.10	-.08	.09	--		
9. Gelecekte Beklenenler	.25**	.26**	.08	-.09	-.12	-.06	.06	.41**	--	
10. Benlik Saygısı	.38**	.46**	.02	.01	-.06	-.07	-.19**	.33**	.32**	--
<i>Ort.</i>	40.50	37.50	10.05	16.55	23.18	10.02	9.41	10.18	8.89	30.00
<i>S</i>	6.63	6.09	3.51	4.35	6.58	3.18	2.53	1.72	1.76	5.36

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 1'de de görüldüğü üzere, *kariyer uyumluluğu* alt boyutu ile kariyer denetim odağı alt boyutları “şans” ve “güçlü diğerleri”, umutsuzluk alt boyutu “gelecekte beklenenler” ve “benlik saygısı” arasında .14 ile .38 arasında değişen pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. *Kariyer iyimserliği* alt boyutu ile umutsuzluk alt boyutu “gelecekte beklenenler” arasında .26 ve “benlik saygısı” ile .46 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. *İş piyasasına ilişkin bilgi* alt boyutu ile de kariyer denetim odağı “şans” alt boyutu arasında .23 düzeyinde pozitif yönde anlamlı

ilişki belirlenmiştir. *Benlik saygısı* ile umutsuzluk alt boyutları “motivasyon ve motivasyon kaybı” arasında .33, “gelecekte beklenenler” alt boyutlu ile de .32 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. *Benlik saygısı* ile “gelecekte ilgili duygular” arasında ise -.19 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre H_1 hipotezi desteklenmiştir.

3.2. Regresyon Analizi Sonuçları

Araştırmada kariyer geleceği algısı alt boyutlarının (kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi), araştırmada yer alan diğer değişkenlerin (kariyer denetim odağı alt boyutları, umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısı) hangileri tarafından yordandığını belirlemek amacıyla üç ayrı aşamalı (stepwise) hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz aşamasında araştırmada yer alan her bir ölçek ve alt boyutları bloklar halinde alınmıştır. Kariyer geleceği algısı alt boyutlarının yordanması amacıyla değişkenlerin regresyona giriş sırası şöyle belirlenmiştir: Birinci aşamada cinsiyet, ikinci aşamada kariyer denetim odağı alt boyutları, üçüncü aşamada umutsuzluk alt boyutları ve son aşamada ise benlik saygısı analize dâhil edilmiştir. Regresyon analizi sonuçları Tablo 2.’de verilmiştir.

Tablo 2. Kariyer Geleceği Algısı Alt Boyutlarının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler (denkleme giriş sırasına göre)		R	R ²	F	Beta	t
<i>Kariyer Uyumluluğu Alt Boyutu</i>						
I. Aşama	Şans	.168	.028	6.13*	.168	2.48*
II. Aşama	Gelecekte Beklenenler	.317	.101	11.75***	.270	4.11***
III. Aşama	Benlik Saygısı	.438	.192	16.56***	.320	4.86***
<i>Kariyer İyimserliği Alt Boyutu</i>						
II. Aşama	Gelecekte İlgili Beklenenler	.263	.069	15.73***	.263	3.97***
III. Aşama	Benlik Saygısı	.473	.223	30.21***	.414	6.45***
<i>İş Piyasasına İlişkin Bilgi Alt Boyutu</i>						
I. Aşama	Cinsiyet	.154	.024	5.11*	.154	2.26*
II. Aşama	Şans	.258	.067	7.51**	.210	3.12**

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 2.’de verilen analiz sonuçlarına göre, kariyer geleceği algısı alt boyutlarından *kariyer uyumluluğunun* yordanmasında analize ilk sırada, ikinci blokta yer alan “şans” alt boyutu ($F_{1,211} = 6.13, p < .05$) girmiştir ve açıkladığı varyans %2.8’dir. Üçüncü blokta yer alan “gelecekte beklenenler” alt boyutu ($F_{1,211} = 11.75, p < .001$) ise ikinci sırada denkleme girmiştir. Bu değişkenin eklenmesiyle açıklanan varyansın % 10.1’e yükselmiştir. Dördüncü blokta yer alan benlik saygısı ise denkleme üçüncü ve son sırada girmiştir ($F_{1,211} = 16.56, p < .001$). Bu değişkenin eklenmesiyle açıklanan toplam varyans % 19.2’ye yükselmiştir.

Kariyer iyimserliği alt boyutunu yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen analizde denkleme ilk olarak denkleme üçüncü blokta yer alan “gelecekte beklenenler” alt boyutu ($F_{1,211} = 15.73, p < .001$) girmiştir. Bu değişken varyansın % 6.9’unu açıklamaktadır. Dördüncü blokta

yer alan benlik saygısı ikinci ve son sırada denkleme girmiştir ($F_{1,211} = 30.21, p < .001$). Böylece açıklanan toplam varyans % 22.3'e yükselmiştir.

Son olarak *iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi* alt boyutunun yordanmasında denkleme birinci sırada, ilk blokta yer alan “cinsiyet” değişkeni girmiştir ($F_{1,211} = 5.11, p < .05$) ve açıkladığı varyans %2.4'dür. İkinci blokta yer alan “şans” alt boyutu denkleme ikinci ve son sırada girmiştir ($F_{1,211} = 7.51, p < .01$). Bu değişkenin eklenmesiyle de açıklanan toplam varyans %6.7'ye yükselmiştir. Analiz sonuçları H_2 hipotezinin desteklendiğini göstermektedir.

3.3. Gruplararası Karşılaştırma Sonuçları

Araştırmanın bu aşamasında örnekleme yer alan kadın ve erkek katılımcılar, kariyer geleceği alt boyutları, kariyer denetim odağı alt boyutları, umutsuzluk alt boyutları ve benlik saygısı puanları bakımından karşılaştırılmıştır. Gerçekleştirilen tek faktörlü varyans analizi (one-way anova) sonuçları Tablo 3.'de sunulmuştur.

Tablo 3. Kadın ve Erkek Katılımcıların Araştırma Değişkenlerinden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Kadın n=123		Erkek n=90		$F_{1,211}$	p
	Ort.	S	Ort.	S		
Kariyer Uyumluluğu	40.44	7.25	40.58	5.71	.02	.880
Kariyer İyimserliği	37.86	6.42	37.02	5.61	.99	.321
İş Piyasasına İlişkin Bilgi	9.59	1.99	10.68	4.82	5.11*	.025
Şans	15.98	4.22	17.32	4.43	4.98*	.027
Acizlik	22.30	6.91	24.38	5.94	5.30*	.022
Güçlü Diğerleri	9.78	3.38	10.36	2.86	1.74	.189
Gelecekle İlgili Duygular	9.21	1.02	9.69	3.70	1.96	.163
Motivasyon ve Motivasyon Kaybı	10.57	1.53	9.65	1.83	15.70***	.000
Gelecekte Beklentiler	9.01	1.50	8.73	2.06	1.33	.250
Benlik Saygısı	31.10	5.18	28.49	5.25	13.08***	.000

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 3'de görüldüğü üzere, kariyer geleceği algısı “iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi” alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F_{1,211} = 5.11, p < .05$). Buna göre erkek katılımcılar, kadın katılımcılarla karşılaştırıldığında iş piyasasına ilişkin daha fazla bilgi sahibidirler ($Ort. erkek = 10.68, S = 4.82; Ort. kadın = 9.59, S = 1.99$). Kariyer denetim odağı alt boyutları “şans ve “acizlik” bakımından da cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir (*sırasıyla* $F_{1,211} = 4.98, p < .05; F_{1,211} = 5.30, p < .05$). Buna göre, erkek katılımcılar kadın katılımcılarla karşılaştırıldığında kariyerlerinde kendileri haricindeki etmenlerden şansın daha etkili olduğunu düşünmekte ve ayrıca bu dışsal etmenleri aşmanın mümkün olmadığına yani aciz kaldıklarına inanmaktadırlar (*şans için* $Ort. erkek = 17.32, S = 4.43; Ort. kadın = 15.98, S = 4.22$ ve *acizlik için* $Ort. erkek = 24.38, S = 5.94; Ort. kadın = 22.30, S = 6.91$). Bu bulgu kadınlarla karşılaştırıldığında erkek katılımcıların daha dıştan denetimli olduklarını göstermektedir. Umutsuzluk “motivasyon ve motivasyon

kayıbı” alt boyutunda da cinsiyetler arasında anlamlı fark bulunmuştur ($F_{1,211} = 15.70$, $p < .001$). Kadın katılımcıların puanları erkek katılımcılardan daha yüksektir ($Ort.kadın = 10.57$, $S = 1.53$; $Ort.erkek = 9.65$, $S = 1.83$). Buna göre kadınlar karşılaştıkları zorluklar karşısında motivasyonlarını daha fazla kaybetmektedirler. Son olarak “benlik saygısı” değişkeni açısından da kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı fark belirlenmiştir ($F_{1,211} = 13.08$, $p < .001$). Bu bulgu kadın katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin, erkek katılımcılardan daha yüksek olduğunu göstermektedir ($Ort.kadın = 31.10$, $S = 5.18$; $Ort.erkek = 28.49$, $S = 5.25$). Bu sonuçlara göre H_3 hipotezi desteklenmiştir.

4. Tartışma

Kariyer bireyin çalışma yaşamı boyunca işle ilgili, tecrübe, tutum ve davranışlarını içerir. Diğer bir ifadeyle kariyer, kişinin çalışma yaşamı boyunca elde ettiği mevkiler, yaptığı işler ve bulunduğu konuma ilişkin tutum ve davranışlarıdır. Bireylerin hedefledikleri kariyere ulaşabilmeleri için, sahip oldukları bilgi, beceri, ilgi ve değerler çerçevesinde iş ve özel yaşamında hedefler belirlemesi, bu hedeflere ulaşabilmek için gereken çabayı göstermesi gerekmektedir (Aytaç ve Keser, 2017). Ancak son yıllarda çalışma yaşamında meydana gelen hızlı değişimler ve olumsuz koşullar, bireylerin kariyer planlama sürecine ilişkin bakış açılarında, iş ve özel yaşamlarında elde edecekleri doyum düzeyinde ve psikolojik iyi oluş halleri üzerinde olumlu bir etki yaratmamaktadır. Bireylerden beklenen gelecekteki kariyer planlarında istenmedik sonuçlar yaratacak bu olumsuz koşullara uyum sağlayabilmeleri, karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkabilme becerileri geliştirebilmeleridir. Daha önce de belirtildiği gibi bu araştırmanın amacı turizm alanında eğitim gören önlisans öğrencilerinin geleceğe ilişkin kariyer algılarında, kariyer denetim odağı ile umutsuzluk ve benlik saygısı düzeylerinin etkilerini belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde ilk olarak araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Korelasyon analizi kariyer geleceği algısının alt boyutu kariyer uyumluluğu ile kariyer denetim odağı alt boyutları şans ve güçlü diğerleri, umutsuzluk alt boyutu gelecekte beklenenler ve benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre öğrenciler kariyer planlarında mesleğin kendisinden ya da çalışma koşullarından kaynaklanabilecek beklenmedik durumlarla mücadelede, kendi bilgi, beceri, ilgi ve değerler sisteminden yani bireysel donanımlarından ziyade; şans faktörüne ve çevrelerinde bulunan ve kendilerine yardım edebileceklerini düşündükleri kişilere (güçlü diğerleri) daha fazla güvenmektedirler. Benzer biçimde kariyer geleceği alt boyutu iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi ile şans alt boyutu arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki belirlenmiştir. Bu bulgu da öğrencilerin turizm alanına ilişkin iş piyasasında bir konum elde edebilmeleri yani istihdam edilebilmelerinde, şans faktörünün daha etkili olduğunu inandıklarını göstermektedir. Her iki bulguda araştırma örnekleminin oluşturan öğrenci grubunun dıştan denetimli olduklarına işaret etmektedir. Onlara göre, başarılar ya da başarısızlıkları kendileri dışındaki etmenlerce (şans, kader vb.) belirlenir ve bunların değişmesi çok olası değildir. Umutsuzluk alt boyutu gelecekte beklenenler ile kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliği arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre katılımcıların kariyer gelecekte iyi şeyler olacaklarına dair inançları yüksek düzeydedir. Diğer bir deyişle bu bireyler, gelecek hedefleri çerçevesinde oluşturdukları kariyer planlarının başarılı olacağına dair olumlu düşüncelere sahiptir. Bu bulguyu destekler nitelikte kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliği ile benlik saygısı arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi benlik saygısı, kişinin hem eğitim hem de iş yaşamlarında başarıları olabilmelerini ve diğer bireylerle geliştirdikleri ilişkileri ne düzeyde olacağını belirleyen bireysel bir özelliktir. Bu bulgu, katılımcıların kendilerini olumlu olarak değerlendirdiklerini yani mesleki olarak gereken niteliklere sahip olduklarını düşündüklerini göstermektedirler. Ayrıca onların gelecek kariyer hedeflerine ulaşabileceklerine ilişkin inançları da daha güçlüdür.

Kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi alt boyutlarının; benlik saygısı, kariyer denetim odağı alt boyutları ve umutsuzluk alt boyutlarının hangileri tarafından yordandığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları, korelasyon analizi sonuçlarını destekler

niteliktedir. Kariyer uyumluluğunu şans, gelecekte beklenenler ve benlik saygısı; kariyer iyimserliğini gelecekte beklenenler ve benlik saygısı değişkenleri pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi bu sonuçlar öğrencilerin kendilerine güvenlerinin ve benlik saygılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca onların gelecekteki kariyer hedeflerini gerçekleştireceğine dair iyimser bir bakış açısına sahip olduklarını ve karşılaçacakları zorluklarla baş edebilme ve değişimlere uyum sağlayabileceklerine ilişkin inançları güçlü olduğuna da işaret etmektedir.

Çalışmanın diğere bir bulgusuna göre, kadın ve erkek öğrenciler iş piyasasına ilişkin algılanan bilgi alt boyutu bakımından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadırlar. Buna göre erkeklerin iş piyasasına ve istihdam eğilimlerini kadınlarla karşılaştırıldığında daha iyi algıladıklarını göstermektedir. Karadaş, Duran ve Kaynak'da (2017) çalışmalarında aynı bulguya ulaşmışlardır. Onlara göre erkeklerin toplumda üstlendikleri temel rol ailelerinin geçimini sağlamalarıdır. Bunu gerçekleştirebilmeleri için de iş piyasasına ilişkin ilgilerinin ve bilgi düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca kariyer denetim odağı alt boyutları şans ve güçlü diğerleri bakımından da kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Bu bulguya göre erkekler kadınlarla karşılaştırıldığında daha dıştan denetimlidirler. Yani kariyer hedeflerinin gerçekleştirmede şans faktörüne ve kendilerine yardım edebileceklerini düşündükleri güç sahibi insanlara daha fazla güvenmektedirler. Ancak kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğunu görülmüştür. Bu bulgu da alan yazın ile tutarlıdır. Altunbayrak ve Kaya (2019) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, kadınların erkeklere göre benlik saygıları daha yüksektir. Buna göre kadınlar kendilerini daha becerikli, başarılı ve değerli olarak algılamaktadırlar. Son olarak araştırma bulguları, kadınların kariyer planlarını gerçekleştirme aşamasında karşılaştıkları zorluklar ve beklenmedik koşullar sonucunda motivasyonlarının düştüğünü ve dolayısıyla umutsuzluğa kapılma olasılıklarının da arttığını göstermiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu araştırma, gençlerin gelecekteki kariyerlerine dair algılarını etkileyebilecek etmenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede denetim odağı, umutsuzluk ve benlik saygısı düzeylerinin kariyer geleceği algısı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar turizm alanında eğitim gören öğrencilerinin gelecekteki kariyerlerine ilişkin algılarının temelini çözümlenmede, onların turizm sektöründe uzun süreli kariyer planlamaları yapmalarını sağlamada ve bunun sonucunda da sektörün nitelikli işgücünü ve dolayısıyla istihdam oranlarının artmasına katkı sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Akandere, M. (2000). Beck Umutsuzluk Ölçeğinin (BUÖ) BESYO Yetenek Sınavına Katılan Öğrencilere Uygulanması Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-5.
- Altunbayrak, D. E. ve Kaya, F. Ş. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Kendini Gerçekleştirme Düzeyi ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 388-401.
- Archer, B., Cooper, C. & Ruhanen, L. (2005). The Positive and Negative Impacts of Tourism. *Global Tourism*, 3, 79-102.
- Aytaç, S. ve Kese, A. (2017). *Çalışma Yaşamında Kariyer*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Basım, H. N. ve Şeşen H. (2008). Çalışanların Kontrol Odaklarının Örgüt İçi Girişimcilik Tutumları ile İlişkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 49-64

- Çetin, F. (2008). *Kişilerarası İlişkilerde Kendilik Algısı, Kontrol Odağı ve Kişilik Yapısının Çatışma Çözme Yaklaşımları Üzerine Etkileri: Uygulamalı Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dinçer F.İ., Akova O. ve Kaya, F. (2013). *Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı Öğrencilerinin Kariyer Planlaması Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi Örneği*. 3.Uluslararası Meslek Yüksekokulu Sempozyumu, Ardahan.
- Durak, A. ve Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik Çalışması. *Kriz Dergisi*, 2(2), 311-319.
- Efiliti, E. ve Çıkkılı, Y. (2017). Özel Eğitim Bölümü Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Mesleki Benlik Saygısının İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 99-114.
- Erbaş, N. (2009). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Denetim (Kontrol) Odağı İnancının Risk Alma Davranışına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güldü, Ö. ve Kart, M. E. Kariyer Planlama Sürecinde Kariyer Engelleri ve Kariyer Geleceği Algılarının Rolü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(2), 377-400.
- Güloğlu, B. ve Kararımak, Ö. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(2), 73-88.
- IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Jiang, B. & Tribe, J. (2009). Tourism Jobs – Short Lived Professions: Student Attitudes Towards Tourism Careers in China. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 8(1), 4-19.
- Kalafat, T. (2012). Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL): Türk Örnekleme İçin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 169-179.
- Karadaş, A., Duran, S. ve Kaynak, S. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Kariyer Planlamaya Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-8.
- Kepir Savoly, D. (2017). *Okuldan İşe Geçiş Becerileri Geliştirme Programının Kariyer Uyumu ve Kariyer İyimserliğine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kocaoğlu, B. (2002). *Turizm Eğitiminde Kalite Değerlendirmesi: Sertifikasyon*. Turizm Eğitimi Konferansı. Ankara: Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Manger, T., Eikeland, O.J. & Asbjornsen, A. (2002). Effects of Social-Cognitive Training on Students' Locus of Control. *School Psychology International*, 23(3), 342-354.
- Millar, R. & Shevlin, M. (2007). The Development and Factor Structure of a Career Locus of Control Scale for Use With School Pupils. *Journal of Career Development*, 33(3), 224-249.
- Olçay, A. ve Düzgün, M. (2015). Turizm Sektörünün İstihdam Niteliğinin Öğrencilerin Kariyer Planları Üzerindeki Etkisi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(3), 49-72.
- Öztürk, Y. ve Pelit, E. (2008). *Turizm Alanında İşletmecilik ve Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Kariyer Tercihleri Üzerine Bir Araştırma*. III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Balıkesir.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies For Internal Versus External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1-28.
- Savcı, I., & Ersoy-Kart, M. (2011). Reliability and Validity of The Career Locus of Control Scale--Turkish Form. *Social Behavior & Personality: An international Journal*, 39(4), 519-528.
- Tümkaya, S. (2005). Ailesi Yanında ve Yetiştirilme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 445-457.

- Türker, N., Uçar, M., ve Ateş, M. A. (2016). Turizm eğitimi alan öğrencilerin turizm sektörü algıları: Karabük üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 311-324.
- Uğur, D. (2007). *Dünyayı Adil Algılama ve Geleceğe Dair Umut/Umutsuzluk: Depresyon Tanısı Alan ve Almayan Kişilerde Adil Dünya İnancı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Uğurluoğlu, D., Erdem, R., Kıyıcı, H. (2019). Sağlık Yönetimi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme, Benlik Saygısı ve Spiritüel İyi Oluşlarına Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 20(44), 51-65.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Denetim Odağı*. Eğitimde Bireysel Farklılıklar içinde (s.241-257). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, T. (2017). *Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı ile Algılanan Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.